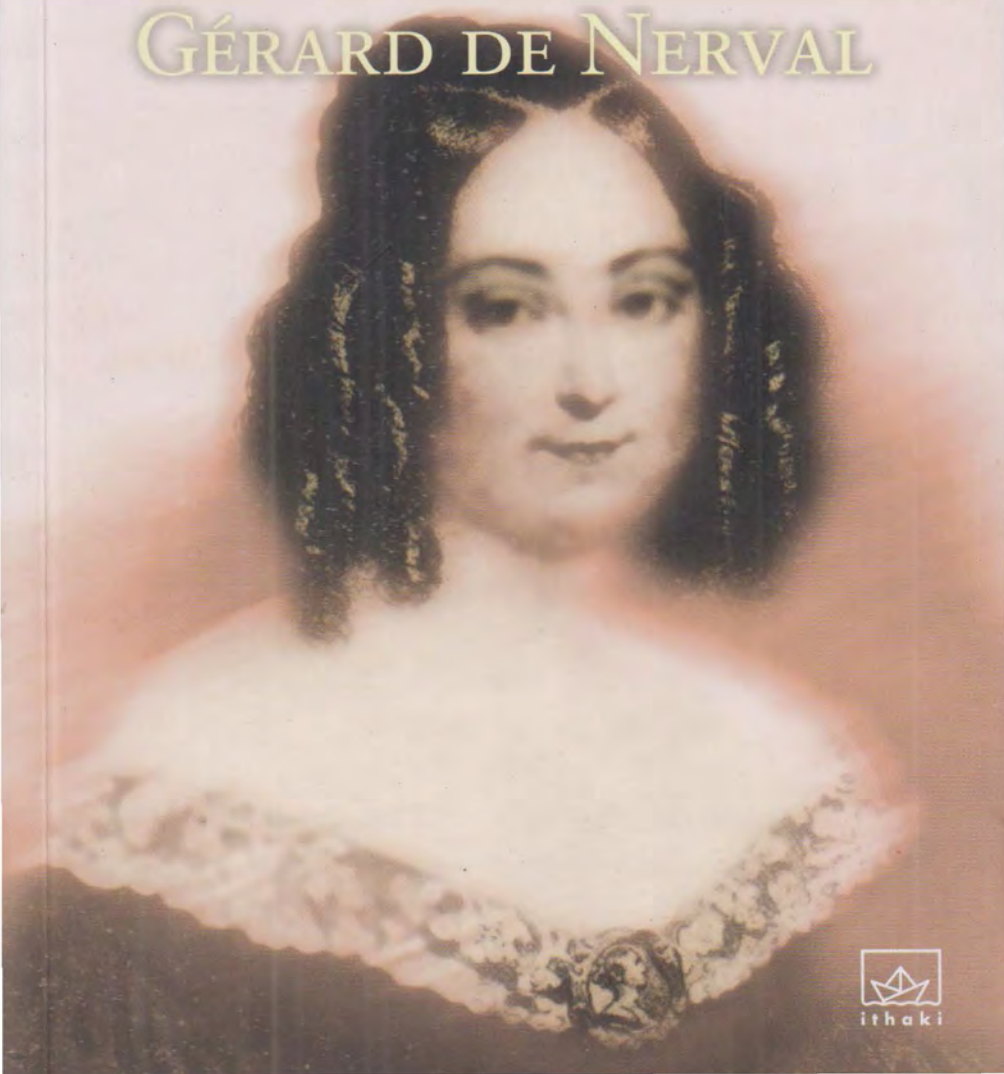
İTHAKİ > KLASİK DÜNYA EDEBİYATI

Sylvie & Rüya Ve Yaşam

Ateşin Kızları

GÉRARD DE NERVAL

ithaki

Gérard de Nerval
(1808-1855)

Romantizm çıkışlı şair, öykücü ve tiyatro yazarı Gérard de Nerval, "*El Desdichado*" adlı şiiriyle Sembolizme, "*Ejderha Kızlar*" adlı kitabında yer alan soneleri ve "*Rüya ve Yaşam (Aurélia)*" öyküsüyle Gerçeküstücülük'e öncülük etmiştir. Dünya edebiyatını olduğu kadar Türk edebiyatını da etkilemiş ve tıpkı Rimbaud gibi yapıtlarıyla olduğu kadar yaşamıyla da efsaneleşmiştir.

En önemli eserleri olan "*Ejderha Kızlar*"daki sonelerini ve "*Sylvie*" ve "*Aurália*" adlı öykülerini tımarhanede yarı deli-yarı trans halde kaleme almıştır. Yaşamı düş ve gerçek arasındaki bir zaman yolculuğunda geçen ve bir kış günü sokak lambasında asılı bulunan Gérard de Nerval'in "*Doğu'ya Yolculuk*" adlı iki ciltlik ünlü seyahatnamesi de sevilen kitaplarındandır.

İthaki Yayınları - 326
Edebiyat - 259
ISBN 975-273-078-7

Gérard De Nerval / *Ateşin Kızlar - Sylvie & Rüya Ve Yaşam*

Kitabın özgün adı: *Les filles du feu*

Fransızcadan Çeviren: Erdoğan Alkan
Yayına Hazırlayan: Şule C. Koçak

© İthaki, 2005

Bu çevirinin bütün hakları İthaki Yayınları'na aittir.

Yayın Koordinatörü: Füsun Taş
Kapak Tasarımı: İbrahim Çeşmecioğlu
Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık: Cemile Öz - Yeşim Ercan
Kapak, İç Baskı ve Cilt: Kitap Matbaacılık

İthaki Yayınları
Mühürdar Cad. İlter Ertüzün Sok. 4/6 81300 Kadıköy İstanbul
Tel: (0216) 330 93 08 – 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34
www.ithaki.com.tr
ithaki@ithaki.com.tr

Dağıtım:
Çatalçeşme Sok. Yavuz Han No: 26 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: (0212) 512 76 00 Faks: (0212) 519 56 56

ATEŞİN KIZLARI

Gérard De Nerval

Çeviren: Erdoğan Alkan

İthaki

Sylvie

I
Yitik Gece

Her akşam sahne önünde âşıklara özgü bir şıklıkla göründüğüm tiyatrodan çıkıyordum. Bazen her şey dolu, anlamlı, bazen her şey boştu orda. Yalnızca otuz kadar zoraki meraklının oturduğu arka koltuklarda, modası geçmiş şapkalar ve gece giysileriyle bezenmiş localara göz gezdirmek ya da her koltuğu çiçekli tuvaletler, pırıl pırıl mücevherler ve parlak yüzlerle taçlanmış salonun bir parçası olmak benim için pek önemli değildi. Salondaki görüntüye olduğu kadar, o zamanların tatsız bir başyapıtı piyesin ikinci, üçüncü sahnelerinde o çok sevdiğim varlık çıkıncaya dek, çevremdeki boş yüzlere tek soluk ve tek sözcükle yaşam katıncaya dek, oynanan oyuna da aldırdığım yoktu.

Onda yaşadığımı duyumsuyordum ve yalnız benim için yaşıyordu o. Gülücüğü içimi sonsuz bir mutlulukla dolduruyordu; tatlı olduğu kadar, tınısı da öylesine güçlü, titreşimli sesini duyunca ürperiyordum. Benim için tüm yetkinliklere sahipti ve tüm coşkularım, tüm tutkularım yanıtını buluyordu onda. Aşağıdan yukarı doğru vuran sahne ışıklarında gündüz gibi güzeldi, sahne lambaları kısılıp avizenin ışığı onu üstten aydınlattığı ve alınlarında yıldız, Herculanum[1] fresklerinin esmer fonunda, karartılar ha-

1) *Herculanum:* 79 yılında, Vezüv yanardağının patlamasıyla lavlar ve küller altında kalan eski Roma kenti. Ayrıca, dört perdelik bir operanın adı.

linde beliren tanrısal Heure'ler[2] örneği, kendi güzelliğinin gölgesinde parlatıp daha doğal gösterdiği zaman, solgundu gece gibi.

Bir yıldan beri, ne olup ne olmadığını sorup soruşturmamıştım zaten; bana imgesini yansıtan o büyülü aynayı bulandırmaktan korkuyordum; olsa olsa, oyunculuğuna değil de, ancak kadınlığına değin bazı dedikodulara kulak kabartabilirdim. Hakkındaki söylentiler prenses Elide ya da Trabzon kraliçesi üstüne söylenen sözler kadar az ilgilendiriyordu beni. Gençlik günlerini onsekizinci yüzyıl ortalarında geçirmiş bir dayım vardı. Bir çağı iyi tanımak için onu yaşamak gerekir, oyuncu kadınların kadın olmadıklarını, doğanın onları yaratırken yürek koymayı unuttuğunu çok önceden söylemişti. Kuşkusuz kendi çağının oyuncularından söz ediyordu, sonradan, enfiye kutusunu süslemek için kullandığı nice sevimli madalyonlar, fildişi üstüne işlenmiş kadın yüzleri ve sararmış mektuplar, solmuş kurdeleler gösterip başından geçenler ve düş kırıklıkları üstüne, nice şeyleri öyküleriyle, kanıtlarıyla öyle anlatmıştı ki, sonunda ben de, yaşadıkları çağı hesaba katmaksızın o tür kadınların hepsini kötü gözle görmeye alışmıştım.

Devrimlerin sıradan bir olaymış gibi birbirini izlediği, büyük saltanatların ardı ardına çöktüğü dönemlere benzer acayip bir dönemde yaşıyorduk bizler. Fronde çağının[3] mert kibarlığı, Régence'ın[4] kötü ama öte yandan zarif ve ince alışkanlıkları, Directoire'ın[5] kuşkuculuğu ve çılgın eğlenceleri yoktu o zaman; eylemle kararsızlık ve tembelliğin, gerçekleşmeyecek parlak tasarıların, yeniden doğuş özlemlerinin, geçmiş anlaşmazlıkların sı-

2) *Heure'*ler: Jüpiter'in üç kızı. Gök kapılarını korurlar.
3) *Fronde:* 1648-1653 yıllarındaki Fransız iç savaşı.
4) 1715-1723 yılları arasındaki Philippe D'orleans yönetimi; XV Louis çocuktu, Fransa'yı onun adına bakanlar yönetiyordu.
5) *Directoire:* 1794-1799 arasındaki yönetim, ülkeyi, Eskiler Kurulu ve Beşyüzler Kurulu adındaki iki meclisin desteğinde beş direktör yönetiyordu.

kıntısı, kuşkulu umutlar, karışık coşkuların, Pérégrinus[6] ve Apulée[7] dönemindekine benzer bazı şeylerin birlikte yer aldığı bir keşmekeş içindeydik. Maddi insan, ona güzel Isis'in[8] elleriyle yeni bir dirilik, canlılık sunması gereken gül demetinin özlemini çekiyordu; sonsuza dek genç ve arınmış tanrıça, geceleri görünüp boşuna yitirdiğimiz saatlerin utancını yaşatıyordu bizlere. Yine de, tensel aşk, sevişme günün tutkusu değildi, orunlar ve onurlar peşindeki aç papaz, bizleri gerçekleşmesi mümkün eylem alanlarından uzaklaştırıyordu. Geride, sığınmak için ancak, hep yukarı doğru çıkıp kendimizi toplumdan soyutladığımız, şairlerin o fildişi kulesi kalıyordu. Ustalarımızın öncülük ettiği o yüksek yerlerde, yalnızlığın temiz havasını soluyor, efsanelerin altın kasesinden unutuşu içip şiir ve aşkla esrik, kendimizden geçiyorduk. Aşk mı? Yazık! belli belirsiz biçimler, gül pembesi, mavi renkler, fizik ötesi hayaletlerdi o bizim için! Gerçek kadın yakından tanıdığında saflığımıza başkaldıyordu; ille de kraliçe ya da tanrıça gibi görünmeliydi, asla yaklaşmamalıydık ona.

Hiç değilse aramızdan bazıları bu platonik çelişkilere daha az kapılıyor ve yenilenmiş İskenderiye rüyalarımız arasında bazen, yeraltı tanrılarının bir an için olsa da, parıltılı izleriyle karanlığı aydınlatan meşalesini sallıyordu. Baygın bir düşten kalma buruk hüzünle tiyatrodan böyle çıkıp akşam yemeklerini hayli kalabalık, birlikte yediğimiz, yeniden toparlanma ya da çöküş dönemlerinde ya da tartışmaların artık çekilmez hal alıp aramızdaki en utangaçların bile, Hunlar, Türkmenler ya da Kazaklar gelse de şu söz ebelerinden kurtulsak diye pencereye koştuğu zamanlarda olduğu gibi, parlak, canlı, fırtınalı ve bazen kimi ince zekaların

6) *Pérégrinus:* Roma valisi. Roma'da oturan yabancılar Romalıların haklarından yararlanamazlardı ve onlara, vali Pérégrinus'un koyduğu özel yasalar uygulanırdı.
7) İkinci yüzyılda yaşamış bir İtalyan romancı.
8) *Isis:* Mısır mitolojisinde Evlilik ve Aile Tanrıçası.

bitmek tükenmek bilmeyen güzel sözleri önünde tüm büyük acıların boyun eğdiği o arkadaş çevresiyle buluşmaya gidiyordum.

"İçelim, sevelim, bilgelik budur!" Gençlerin tek düşüncesi buydu. İçlerinden biri sordu: "Tiyatroya gittiğimde hep sana rastlıyorum. *Hangisini* gözüne kestirdin?"

Hangisiymiş?... Sanki ***başkası*** için gidebilirmişim gibi. Adını söyledim. Dostum acıyarak yüzüme baktı. "Onu evine bırakıp dönen şurdaki mutlu adamı görüyor musun? Kurallarımıza pek bağlıdır, sanırım onunla geç saatlerde buluşacak."

İlgisizmişçesine, gözlerimi şöyle bir söz ettiği kişiye çevirdim. Kılığı kıyafeti yerinde, solgun yüzlü, sinirli, tavırları düzgün, bakışları hüzünlü ve tatlı bir delikanlı. Kumar masasına altın para koyuyor, kaybettiğinde aldırmıyordu.

"Bana ne, ha bu, ha başkası? Elbet biri olacak, bunu iyi seçmiş," dedim.

"Ya sen?"

"Ben mi? Ben bir hayalin peşindeyim, başka şeyin değil."

Çıkarken okuma salonundan geçtim, alışkanlıkla, oradaki gazeteye şöyle bir baktım. Sanırım borsa haberi için. Elimde son kalanlar arasında hayli yabancı hisse senedi vardı. Uzun süre yerinde sayan bu senetlerin bakanlıktaki değişiklik nedeniyle değer kazanacağı söyleniyordu. Gerçekten de değerleri çok yükselmişti, yeniden zengin oluyordum.

Bu değişikliğin bana sağladığı tek şey şuydu, demek ki, istersem, uzun zaman, sevdiğim kadına artık sahip olabilirdim. Düşlerimdeki dünyaya parmak ucuyla dokunmuştum. Hayal mi görüyordum, gözlerim mi yanıltıyordu beni? Öteki gazeteler de aynı şeyi yazıyordu. Kazancım gözlerimin önünde altın bir Moloche[9] heykeli gibi yükseldi. Düşündüm: "Az önceki şu delikanlı,

9) *Moloche:* Güç simgesi kuşların adı.

tek başına bıraktığı kadının evinde onun yerini alsam ne derdi?" Bunu düşünmek bile ürpertti beni.

Hayır, olmaz, aşkı daha bu yaşta parayla yok edemem, parayla baştan çıkarmam kimseyi. Zaten gelip geçen bir düşünce bu. Hem kim demiş kadının kendini satacağını? Elimdeki gazeteye hâlâ bakıp duruyordum, iki satırlık yazı gözüme çarptı: *Taşra'da Yay Bayramı*. –Senlis okçularının çiçek demetini yarın Loisy okçularına teslimi gerekiyor. Bu öylesine sade sözcükler bende birden yepyeni bir izlenim dizisini uyardı: uzun yıllar unutulmuş bir taşra anısı, gençliğin sade ve saf şölenlerinin uzak bir yankısıydı bu. Uzakta, köylerde ve ormanlarda boru ve davul sesleri uğuldardı; kızlar çelenkler örer ve şarkılar söyleyerek, kurdelelerle süslü çiçek demetlerini bir araya koyarlardı. – Öküzlerin çektiği ağır bir kağnı geçerken bu armağanları toplar ve biz oralı çocuklar, oklarımız ve yaylarımızla, kendimize şövalye payeleri vererek, – yeni monarşilerin ve yeni dinlerin üstünden aşıp gelen eski bir kent törenini çağdan çağa yinelediğimizi bilmeden, geçit alayını oluştururduk.

II
Adrienne

Yatağa girdim ama rahat edemedim. Yarı uykulu yarı uyanık bütün bir gençliğimi yaşadım anılarımda. Zihnin henüz düşün garip bileşimlerine karşı direndiği bu hal, yaşamın uzun bir döneminin en belirgin kesitlerini birkaç dakika içinde birbiri üstüne yığılmış bir halde görmemizi mümkün kılar.

Sivri çatıları arduvazlarla kaplı, köşeleri sarı taş oymalı, ön yüzü kırmızımsı, Dördüncü Henri zamanında yapılmış bir şato ve yapraklarından batan güneşin alev çizgilerinin süzüldüğü, kayın ve ıhlamur ağaçlarıyla çevrili, geniş, yeşil bir alan geldi gözlerimin önüne. Kızlar halka olmuş, çimende dans ediyor ve annelerinden öğrendikleri eski şarkıları öyle doğal bir sadelikle söylüyorlardı ki, Fransa'nın yüreğinin bin yılı aşkın bir süredir çarptığı o yaşlı Valois'da insan, yaşadığının tadına varıyordu. Kara gözleri, düzgün yüzü, hafifçe yanık teniyle, öylesine canlı ve körpe bir kız olan, komşu köyden küçük Sylvie'yi de soktuğum oyun halkasının içinde tek erkek çocuk bendim!... Âşıktım Sylvie'ye, ondan başkasını görmüyordu gözlerim, –o zamana dek! Dans ettiğimiz halkada; birden kumral, uzun boylu ve güzel, Adrienne dedikleri bir kız dikkatimi çekti. Oyunun kuralları gereği, halkanın ortasında onunla karşı karşıya buldum kendimi. Aynı boydaydık. Öpüşün diye bağırdılar, dans da, koro da

görülmemiş bir canlılıkla dönüyordu. Öperken elini sıkmaktan kendimi alamadım. Altın saçlarının uzun bukleleri şöyle bir değip yanaklarımı hafifçe okşuyordu. O anda bilmediğim bir şeyler kıpırdadı içimde. Dansa girebilmek için, güzel kızın şarkı söylemesi gerekiyordu. Çevresinde oturduk ve körpe, insanın içine işleyen, bu sisli ülkenin tüm kızlarının sesleri gibi, hafifçe boğuk bir sesle, hüzün ve sevda dolu bir şarkıyı, âşık olduğu için babasının kuleye kapatarak cezalandırdığı bir prensesin acılarını dile getiren o eski romance'lardan[10] birini söyledi. Her bağlamın sonunda ezgiler, yaşlılara öykündükleri zaman, genç seslerin, hançere oyunlarıyla üstesinden çok iyi geldikleri tatlı titreşimlerle tamamlanıyordu.

O, şarkısını söylerken, karanlık büyük ağaçlardan iniyor ve ay ışığı, bizlerden, dikkat kesilmiş halkadan ayrı duran Adrienne'in yüzüne vuruyordu sadece. Sustu, sessizliği bozmaya kimse cesaret edemedi. Top top, hafif buharlarla örtülmüştü çimen; ve beyaz yumakların lifleri otların ucunda çözülüyordu. Kendimizi cennette sanıyorduk. Kalktım, şatonun çiçek bahçesindeki, içinde defne yetiştirilen, kabartma boyalı, büyük fayans vazoların olduğu yere koştum. İki defne dalı getirdim; taç gibi örüp kordelayla bağladılar. Adrienne'in başına koydum; solgun ay ışığı altındaki kumral saçlarında yapraklar parlıyor, bu haliyle o, kutsal barınakların kıyısındaki, Dante'ye gülümseyen Béatrice'i[11] andırıyordu. Kalktı Adrienne, gösterip selvi boyunu, zarifçe selam verdi ve koşarak şatoya girdi. Eski Fransa krallarıyla akraba bir ailenin torunlarından olduğunu söylediler; Valois'lıların kanı akıyordu damarlarında. Yay Bayramında aramıza katılmasına

10) *Romance:* Sekiz heceli dizelerden oluşan, aşkları dile getiren şiirler, ya da duygusal şarkılar.

11) *Béatrice:* Yaşlı Dante'nin son yıllarında âşık olduğu genç kız. Şairin onu bir kez, köprüden geçerken gördüğü ve platonik bir sevdayla ona âşık olduğu yazılır. *İlahi Komedya*'da, Cennet'i Dante'ye Béatrice gezdirir.

izin vermiş ailesi; artık onu bir daha göremeyecektik, nitekim ertesi gün yatılı okuduğu manastıra gitti.

Yanına geldiğimde Sylvie ağlıyordu. Gözyaşlarının nedeni güzel şarkıcıya verdiğim defne taçtı. "Bir tane de sana yapayım" dedim, layık olmadığını söyleyip istemedi. Boşuna kendimi savunup durdum, evine götürürken tek söz çıkmadı ağzından.

Öğrenim nedeniyle Paris'e çağrıldığımda iki anıyı birlikte götürdüm: hazin bir şekilde biten ilk göz ağrısı ve bir lise öğrencisinin kaldıramayacağı kadar büyük acıların kaynağı, mümkünsüz, beyhude bir aşk.

Gözlerimde yalnızca Adrienne'in silinmez hayali kaldı, –ağır ders saatlerimi yumuşatan, paylaşan o utku ve güzellik simgesi....

Ertesi yıl tatile gittiğimde öğrendim, ailesi şöyle bir görünüp kaybolan o güzeli rahibe yapmış.

III
Karar

Gözlerimin önünden hayal meyal geçen bu anı her şeyi açığa çıkardı. Bir oyuncu kadına beslediğim, tiyatroda her akşam yinelenip duran, beni ancak uyku saatlerinde terk eden bu aşkın tohumları, solgun ay ışığında açılan o gece çiçeğinin, ak buğularla yarı yunmuş yeşil otlarda kayan o pembe ve kumral hayaletin, Adrienne'in anısındaydı, yıllardır unutulmuş bir yüz şimdi başka bir yüzle, oyuncu Aurélia'yle yeniden ortaya çıkıyordu. Müzelerde, hayran olduğumuz ustaların taslaklarını görürüz, yapıtın göz kamaştıran aslı ise başka yerdedir, tıpkı onlar gibi karşımda, resim sanılan, ama zamanla silinmiş karakalem bir taslak vardı.

Bir tiyatro oyuncusunu seviyorum sanarken, demek ki aslında ben bir rahibeye âşıkmışım! Çıldırmamak işten değil! Hafif ışığın, durgun, ölü bir sudaki sazlıklara kaçışı gibi, bir bilinmeyenin çekim alanında çaresiz çırpınıp duruyormuşum.

Peki Sylvie, o nice sevdiğim kız; üç yıldır niçin unuttum... Güzeldi de, Loisy'nin en güzel kızıydı!

Duruyor o, her zamanki gibi iyi, temiz ve hep açık yürekli. Asmaların güllerle sarmaş dolaş penceresi, solda asılı, çalıbülbülünün kafesi gözümün önünde; yün büktüğü iğin sesi ve dilin den düşmeyen o şarkı kulağımda:

Oturmuştu güzel kız
Derenin kıyısında

Hâlâ bekliyor beni... Kim evlenecek onunla? Öyle yoksul ki!

Onun köyünde de, komşu köylerde de, sırtlarına bir içlik geçirmiş, elleri nasırlı, saz benizli, çökük yüzlü, kara kuru zavallı köylüler var hep. O beni seviyordu yalnız, şimdi hayatta olmayan zavallı dayım, Loisy dolaylarında otururdu, Sylvie'nin küçük Parislisiydim dayımı görmeye gittiğimde. Adamcağız, aslında bir ömür bana yetebilecek, ama üç yıldır bey gibi saçıp savurduğum küçümsenemeyecek mal da bıraktı. Sylvie'yle evlenseydim heba olmazdı... Tesadüf önüme yeni bir fırsat çıkardı, iş işten geçmiş değil.

Şu saatte ne yapıyordur? Uyuyordur... Hayır uyumaz, çünkü bugün yay bayramı, sabaha kadar dans edebileceği tek gün, yılda bir kez. Bayrama katılmıştır.

Saat kaçtır acaba?

Saatim de yok.

Eski bir daireyi yeniden döşemek için günün modası gereği bulundurmam şart olan gösterişli bir yığın eşya arasında Rönesans dönemine ait, pırıl pırıl yanan bir de saat var. Yaldızlı kubbesinde Zaman heykeli, yarı şaha kalkmış iki at, atlarda Medicis tarzında iki kadın yontusu, savatlı kadranında mineden rakamlar, kadranın altında kabartma, dirseklerini geyiğine dayamış tarihi Diane. Kuşkusuz çok iyi çalışır, ama iki yüz yıldan beri kurulmamış. Zaten ben de bu saati Touraine'den zamanı öğrenmek için almadım.

Kapıcıya indim. Guguklu saati gecenin birini gösteriyordu. "Loisy'deki baloya dört saatte yetişebilirim" diye söylendim kendi kendime. Palais-Royal alanında kulüp üyeleri ve kumarbazlar

için bekleyen beş altı araba vardı; önüme ilk çıkana atlayıp "Loisy'ye çek," dedim.

"Nerde bu Loisy?"

"Senlis dolaylarında, sekiz fersah."

Arabacı pek ilgilenir gibi değildi. Yanıtladı:

"Sizi posta arabaları da götürür..."

Şu Flandre yolu geceleri ne hazindir, ancak orman bölgelerinde manzara güzelleşir. İki yanda garip şekillere bürünmüş hep tekdüze ağaçlar; sonra yeşil alanlar ve tarlalar, sollarında mavimsi Montmorency, Ecouen, Luzarches tepeleri. İşte Gonesse, Ligue[12] ve Fronde döneminin anılarıyla dolu küçük kasaba...

Louvres'u geçince elma ağaçları başlar ve çiçekler yerdeki yıldızlar gibi parlar gece, kaç kez gördüm; ortada bir yol, köylere en kısa ordan gidilir. Araba tepeyi çıkarken biz de, sık sık geldiğim, o eski günlerdeki anılara dönelim.

12) *Ligue Dönemi:* "Ligue" sözcüğü "birlik", "cephe" anlamına gelir. Fransız tarihinde, bir amacı gerçekleştirmek için kurulmuş çeşitli birlikler var. En önemlilerinden biri, katolik partisinden Duc de Guise'in kurduğu konfederasyondur Katolik meshebini Kalvinistçilere karşı savunmaktı görünüşteki amacı. Gerçek hedefi ise Üçüncü Henri'yi devirip krallığa Guise hanedanını getirmekti

IV

Cythère'e[13] Bir Yolculuk

Aradan birkaç yıl geçmişti. Şatonun önünde Adrienne'e rastladığım o çocukluk günlerimden sonra Aziz yortusunda da gitmiştim Loisy'ye. Üyesi olduğum toplulukla, yay şövalyeleri arasına yeniden katıldım. Ormanlarda kaybolmuş, devrimlerden çok, zamanın yıprattığı o şatolardan hâlâ birçoğuna sahip eski ailelerden gençler düzenlemişti töreni. Atlılar Chantilly'den, Compiègne'den, Senlis'den güle oynaya akın akın gelip yay kulüplerinin kır alaylarında yerlerini alıyorlardı. Köyler ve kasabalardaki uzun gezintilerden, kilise ayininden sonra, gençler ustaca yarışmış, kazananlara ödülden başka, Nonette ve Thèves ırmaklarının suladığı göllerden birinin ortasındaki, kavaklar ve ıhlamur ağaçlarıyla gölgeli bir adada ziyafet de düzenlenmişti. Sütunlu, beyzi bir tapınak vardı, salonu yemek vermeye elverişli. Süslü sandallarla gittik. Ermenonville'deki gibi, orda da, onsekizinci yüzyıl sonlarından kalma filozof milyonerlerin zamanın zevkine göre özel olarak yaptırdığı, sağa sola serpilmiş küçük binalar vardı. Söz konusu tapınak sanırım ilkel çağlarda, tanrı Uranie[14] için yapılmış olmalı. Sütunlardan üçü çökmüş, yapının bir kısmını da çökertmiş; ancak, salonun içini onarmışlar, sütunlar arasına kordelalar

13) *Cythère:* Ege Denizi'ndeki bir Yunan adası, bugünkü adı Cérigo. Eski çağlardan kalma, Afrodit'in bir tapınağı var. Şiir dilinde aşkın büyülü adası anlamına gelir.
14) *Uranie:* Astronomi ve geometri perisi.

asıp Horace'tan[15] çok Boufflers[16] ya da Chaulieu'nün[17] çok tanrıcılığına yaraşan çağdaş öreni gençleştirmişler.

Göl gezisi belki de, Watteau'nun[18] *Cythère'e Yolculuk* tablosunu yeniden yaşatmak için düzenlenmiş. Ne var ki, çağdaş giysilerimiz görüntüye ters düşüyordu. Kocaman çelenk sepeti arabadan alınıp büyük bir sandala konmuştu; beyaz giysili genç kızlar geleneğe uygun biçimde sıralarda yerlerini almış, çelenge eşlik ediyor ve eski zamanların zarif dinsel töreni, dikenli çalılıklar, dizi dizi sütunlar ve duru yapraklarıyla akşamın ışığında al al adayı kuşatan durgun sularda yeniden yansıyordu. Kısa bir süre sonra tüm sandallar kıyıya çekildi. Masanın ortasına, önce törenle getirilip çelenk sepeti kondu, sonra herkes yerini aldı. Şanslı delikanlılar kızların yanlarına kuruldu: bunun için zaten aileleriyle tanışmak yetiyor. Sylvie'yle yan yanaydık. Kardeşi de ordaydı; "uzun zamandır görünmüyorsun, neden gelmiyorsun bize" diye sitem etti. Ders yüzünden Paris'e çakılıp kaldığımı, salt onları görmek için geldiğimi söyleyip gönlünü aldım. Hemen karşı çıktı Sylvie: "Hayır hayır, aslında beni unuttu. Köylüyüz biz; Parisliye benzer miyiz!" Öpüp susturmak istedim, ama hâlâ somurtuyordu, kardeşinin ısrarıyla, uzattı yanağını. Hiçbir zevk alamadım, herkese sunulabilecek sıradan bir öpücüktü, zira yabancılarla bile öpüşerek selamlaşmak âdettir Valois'da, öpücük saygı işaretidir.

Bayramı düzenleyenler bir de sürpriz hazırlamışlardı. Yemek sonunda, o âna dek çiçekler altında tutsak kalan bir kuğu koca sepetin dibinden havalandı ve güçlü kanatlarına takılmış korde-

15) *Horace:* Horatius, İ.Ö. 65 yılında doğan Latin şair.
16) *Boufflers:* Malta şövalyesi, Senegal valisi, yazar, şair.
17) *Chaulieu:* 1639-1720 yıllarında yaşamış epikürcü Fransız şairi.
18) *Watteau:* Fransız ressamı (1684-1721); daha çok, manzara yapıyor, köy bayramlarını resmediyordu.

la ve taçları dört bir yana saçtı. Güneşin son ışıklarına doğru o, özgür, kıvançla kanatlanırken bizler çelenklerden rasgele birini yakalayıp yanımızdaki kızın alnını süslüyorduk. En güzellerinden birini de ben yakalamak mutluluğuna erdim ve Sylvie bu kez, gülümseyerek ötekinden daha tatlı bir öpücük sundu. Anladım ki böylece, bir zamanların kötü anısını silmiştim. Bu kez artık ona hayrandım, ve bu hayranlığı bölüşen başkası yoktu, o da öylesine güzelleşmişti! Vaktiyle, daha uzun boylu ve zerafet örneği olarak dünyaya gelmiş birini görünce küçümsediğim o eski köylü kız değildi artık. Bambaşka olmuştu sanki: kara gözlerindeki, çocukluğundan beri var olan çekiciliğe kapılmamak elde değildi. Keman kaşlar altındaki göz çukurlarını ve yüzünü düzgün, sessiz çizgilerle ışıtan gülücüğünde eski Atinalılardan bir şeyler vardı. Öteki kızların buruşuk yüzleri arasında, eski bir Yunan yontusu kadar düzgün o yüze bakıp hayran kalıyordum. Zarif, uzun parmakları, dolgun, beyaz kolları, serpilip gelişmiş boyuyla, bir zaman gördüğüm kızdan tamamen değişik, başka biri olmuştu. Bir yandan da o eski ve ani ihanetimi örtbas etmek niyetiyle, onu ne kadar değişmiş bulduğumu söylemekten kendimi alamadım.

Ortam elverişliydi zaten, her şey yardımcıydı bana, kardeşiyle dostluğum, bayramın yarattığı özden hava, akşam saati, özlem dolu düşlerle geçmiş zamanların parlak saltanatını canlandıran yer bile. Çocukluk anılarımızdan söz etmek, gökyüzünün gölgeler ve sular üzerindeki yansımalarını baş başa, hayal dolu seyretmek için mümkün olduğu kadar danstan kaçınıyorduk. Daldığımız düş evreninden kardeşinin sözleriyle uyandık, "geç oldu, eve dönmeliyiz artık, köy uzak" diyordu.

V
Köy

Loisy'de, bekçinin eski evinde oturuyorlardı. Birlikte gittik, sonra ben, dayıma, Montagny'ye döndüm. Tam yoldan çıkıp Loisy'yi Saint S...'den[19] ayıran koruya girdiğimde birden Ermenouville ormanı boyunca uzanan bir duygu doldurdu içimi; az sonra önüme çeyrek fersah kadar izlemem gereken manastır duvarlarının çıkacağını biliyordum. Ay, koyu ödtaşı kayalarını ve ayaklarımın altında çoğalıp duran çalılıkları aydınlatarak bulutların altında gizleniyor, görünüp kayboluyordu. Sağımda solumda, ayak basılmamış yolsuz orman kıyıları, önümde hep, Romalıların sürdüğü Armen oğullarının anısını taşıyan Kelt kayaları. Bu ince yığınlar üstünden, uzak göller, sisli vadideki uzak aynalar gibi belli belirsiz görünüyor, törenin yapıldığı göl bile seçilemiyordu.

Ilıktı hava, burcu burcu kokuyordu. Daha öteye gitmedim, fundalara uzanıp sabahladım. Uyandığımda, gece yolumu kaybedip geldiğim yerleri yavaş yavaş tanımaya başladım. Solumda Saint S... manastırının duvarları uzanıyordu, vadinin öte yanında Charlemagne döneminden eski konut örenleriyle Gens-dArmes tepesi. Yakınında, öbek öbek ağaçların üstünde, Thiers manastırının yüksek örenleri, yonca ve kemer oymalı duvarlarıyla

19) *Saint S...*: Saint-Sulpice-du Désert manastırı.

ufukta beliriyordu. Ötede, eski zamanlarda olduğu gibi su kanallarıyla çevrilmiş gotik Pontarmé şatosu ve günün ilk ışınlarını yansıtırken, güneyde yüksek Tournelle Şatosu ve Montméliant'ın ilk tepelerinde kurulmuş Bertrand-Fosse'un dört kulesi yükseliyordu.

Tatlıydı gece; ve yalnız Sylvie'yi düşünüyordum; ama manastırı görünce birden aklıma gelmişti: Adrienne'in bulunduğu manastır bu muydu yoksa? Çan sesleri hâlâ kulağımdaydı, belki de o seslerle uyanmıştım. Kayaların en üstüne tırmanıp duvarların üzerinden içeriye şöyle bir göz atmak geçti usumdan. Ama hemen günah işliyormuşçasına o düşünceyi kafamdan kovdum. Ağaran gün o boş anıyı sildi, yine yalnızca Sylvie'nin pembe hatları kaldı. "Gidip uyandırayım" deyip Loisy'nin yolunu tuttum.

İşte patikanın sonu ve ormanın kıyısında köy: duvarlarına asmalar ve güller tırmanan yirmi küçük ev. Başlarında kırmızı yazmalarla yün eğiren küçük kızlar, bir çiftliğin önünde erkenden toplanmış, çalışıyorlar. Sylvie hiç katılmaz onlara. Ailesi köylü kaldığı halde, ince dantelalar öreli beri adeta bir küçük hanım olmuş. Odasına kadar çıktım, kimse de buna şaşmadı: Hayli önce kalkmış, dantela örüyor, birbirine değen topuzlardan dizindeki yeşil kasnağa tatlı sesler iniyordu. O tanrısal gülücükle:

"Sizi gidi tembel sizi, sanırım yeni kalktınız," dedi. Ağaçlar ve kayalar arasında yolumu şaşırıp nasıl koşturduğumu ve geceyi uykusuz geçirdiğimi anlattım. Bir an acır gibi oldu, sonra yanıtladı:

"Yorgun değilseniz eğer biraz da ben koşturayım sizi, Othys'deki halama gidiyoruz."

Tamam! der demez, kıvançla kalktı, aynada saçlarını düzeltti, başına hasır bir kır şapkası taktı. Gözlerinde kıvancın, arınmışlığın pırıltıları vardı. Thèves kıyılarını izleyerek yola koyulduk, papatyalar ve altın goncalar serpilmiş çayırlardan geçtik,

Saint-Laurent ormanı boyunca yürüdük, yolu kısaltmak için bazen dereler, çalılıklar aştık. Ağaçlarda karatavuklar ötüşüyor, ayaklarımızın değdiği çalılardan arıkuşları kıvançla havalanıyordu. Kimi vakit adımlarımız, yaprakları birbirine dolaşık uzun dallar arasında mavi mavi açılmış, Rousseau'nun çok sevdiği cezayir menekşelerine rastlıyor, alçakgönüllü sarmaşıklar arkadaşımın ürkek ayaklarını durduyordu. Cenevreli filozofun anılarına kayıtsız, Sylvie sağda solda kokulu yaban çiçekleri arıyor ve ben ona, bazı bölümlerini ezbere söylediğim *Yeni Heloïs*'den[20] söz ediyordum.

"Güzel mi?" dedi.

"Nefis."

"Auguste Lafontaine'den[21] daha mı güzel?"

"Daha duygulu."

"O halde ben de okumalıyım. Kardeşime söyleyeyim, Senlis'e gider gitmez getirsin."

Sylvie çilek toplarken ben hâlâ *Heloïse*'den parçalar söylüyordum.

20) *Yeni Heloïse:* Jean-Jacques Rousseau'nun ünlü romanı.
21) *Auguste Lafontaine:* 1758-1831 yılları arasında yaşamış bir Alman romancı, şair Lafontaine değil.

VI
Othys

Ormandan çıktığımızda erguvan rengindeki, öbek öbek yüksük çiçeklerine rastladık; koca bir demet yaptı ve bana;

"Halam için! Bu güzel çiçekleri odasında görmek mutlu eder onu," dedi.

Az bir yol kalmıştı Othys'ye. Montméliant'le Danmartin arasındaki mor yamaçlar üstünde yükseliyordu köyün çanları. Kumtaşları, çakıltaşları arasından şırıltılarla yeniden akıyordu Thèves, kaynağının yöresinde incelip çayırlarda dinleniyor, kuzgunkılıçlarının, süsenlerin ortasında küçük bir göl oluşturuyordu. Az sonra ilk evlere ulaştık. Sylvie'nin halası irili ufaklı kumtaşlarından yapılmış, asmalar ve küme küme şerbetçiotlarıyla çevrili küçük bir evde tek başına oturuyor; kocası öleli beri, köylülerin onun hesabına ekip biçtiği birkaç evlek toprakla yaşıyordu. Yeğeni gelince evi ışırdı.

"Günaydın hala, bak çocukların geldi, karnımız zil çalıyor," deyip halasını şefkatle kucakladı, kollarına çiçek demetini koydu Sylvie. Aklına sonra geldim ve beni tanıttı:

"Sevgilim bu!"

Ben de sarıldım halaya:

"Ne kibar çocuk... Demek bir kumral buldun!..." dedi.

Yanıtladı Sylvie:

"Güzel saçları var, incecik."

Hala:

"Hep böyle kalmaz, ama önünüzde zaman var, sen esmersin, tam sana göre..."

Sylvie;

"Kahvaltı etsin, hala!"

Dolapları, seleyi açtı Sylvie; süt, köy ekmeği, şeker buldu, tabakları ve üstünde iri çiçekler, tüyleri pırıl pırıl bir horoz resmedilmiş emaye fayans sahanları gelişigüzel masaya koydu. İçinde çileklerin yüzdüğü creil porseleni kase ortada yerini aldı, bahçeyi dallarda kalmış birkaç avuç kiraz ve frenk üzümünden de yoksun bıraktıktan sonra, örtünün iki ucuna iki çiçek vazosu yerleştirdi. Bütün bunlar olurken sözlerin en güzeli halanın ağzından çıktı:

"Bunlar karın doyurmaz, çerez türünden şeyler, şimdi de sıra bende."

Duvarda asılı tavayı aldı, ocağa çalı çırpı attı. Ona yardım etmek isteyen Sylvie'ye:

"Karışma sen, o güzel parmaklarına yazık, dokuduğun danteller Chantilly'dekilerden çok daha güzel, bana vermiştin, biliyorum," dedi.

Yanıtladı Sylvie:

"Sahi ya, halacığım... Eskilerden var mı sizde, örnek çıkaracağım da."

"O halde, komodine bak, belki vardır."

Sylvie:

"Anahtarları ver."

"Ne anahtarı, çekmecelerin hepsi açık."

"Doğru değil, biri hep kilitlidir."

Kadıncağız tavayı ateşten geçirip temizlerken Sylvie halasının

bel kemerine bağlı, ince işlenmiş çelik bir anahtarı çıkarıp çalımla gösterdi.

O önde ben arkada, tahta merdivenleri hızla çıkıp üstteki odaya girdik. Hey gidi kutsal gençlik, kutsal yaşlılık! O sadık anılar tapınağındaki ilk aşkın saflığını karartmak olacak şey miydi? Köy karyolasının başucuna asılmış, yaldızlı ve beyzi bir çerçevenin içinde, o saf eski zamanlardan, kara gözlü, pembe dudaklı bir delikanlı gülümsüyordu. Üstünde Condé av bekçilerinin giydiği elbise; duruşu yarı askerce, yüzü pembe, yardımsever, pudralı saçlar altında temiz bir alın; belki de sıradan sayılabilecek bu kuruboya resim, gençliğin ve sadeliğin güzelliğini sergiliyordu. Prensin av partilerine katılmış orta değerde bir ressam, gerek onu, gerek başka bir çerçevedeki, çekici, çok bilmiş, önü açık, dizi dizi kordelalı korsesinde tığ gibi, başını az yukarı kaldırıp parmağına konmuş bir kuşu ürküten genç karısını iyice resmetmek için elinden geleni yapmıştı doğrusu. İşte o kadın, şu an ateş üstüne eğilip yemek yapan kadındı. Funambules[22] tiyatrosunda gördüğüm, çekici yüzlerini buruşuk maskeler altında saklayan perileri anımsadım. Yüzlerini ancak güneş Aşk Tapınağı yöresinde büyülü ateşlerle dönerken açıyorlardı.

"Ey tatlı hala, ne kadar güzelmişsiniz!" diye haykırdım.

Ünlü çekmeceyi açmak üzere olan Sylvie hemen atıldı:

"Ya ben?"

Al hareli, taftadan bir giysi bulmuştu, buruşuk kıvrımları açılırken hışırdadı.

"Denemek istiyorum, üstüme uyar mı, yaşlı bir periye benzerim herhalde!"

Mırıldandım içimden:

"Efsanelerin perisi sonsuza dek hep gençtir!...

22) Paris'teki Funambules tiyatrosu.

Sylvie çoktan düğmeleri çözmüş, basma entari ayaklarına düşmüştü. Halanın dökümlü, bol giysisi hokka gibi oturdu ince bedenine. Düğmeleri bana ilikletirken söylendi:

"Kolları dümdüz, ne gülünç!"

Oysa, dantellerle süslü yen ağızları o çıplak kollarını ne güzel sergiliyordu, halanın yitik güzelliğini kısa bir süre kuşatan, tülleri sararmış, kordelaları solmuş tertemiz korse şimdi baştan ayağa Sylvie'yi sarıyordu.

Sylvie bağırdı:

"Nedir bu, bitmedi mi! düğme iliklemeyi bile bilmiyor musun?"

Bu haliyle onda Greuze'ün[23] *Nişanlı Köylü Kız* tablosundaki hava vardı.

"Pudra gerek," dedim.

"Onu da buluruz."

Çekmeceleri yeniden karıştırmaya başladı, bir yandan da söyleniyordu: bu ne bolluktu! şu ne güzel kokuyordu, bu nasıl da pırıl pırıl yanıyordu, ne canlı renklerdi, ne sade süslerdi! İşte iki sedef yelpaze, biraz hasar görmüş, Çin işi iki krem kutusu, kehribar bir gerdanlık, bir yığın ıvır zıvır arasında bir çift küçük iskarpin, kabartma, nakışlı beyaz kumaştan yapılmış, bağcıklarının ortasında İrlanda boncukları!

"İşlemeli çorap bulursam giyerim bunları!" dedi Sylvie. Az sonra elimize yumak halinde çorap da geçti, açık pembe, topukları yeşil. Tavanın cızırtısı ve halanın sesiyle kendimize geldik; Sylvie:

"Siz hemen inin," dedi. Ayakkabılarını giymesine yardım etmek istedim, söz dinletemedim.

Hala tavadaki pastırmalı yumurtayı tabağa koyuyordu. Az sonra Sylvie yeniden yukarı çağırdı beni:

---

23) *Greuze:* Fransız ressamı, en ünlü tablolarından biri, "Nişanlı Köylü Kız"

"Çabuk giyinin!"

Kendisi baştan ayağa giyinmişti, bana da komodinin üstündeki, av bekçisinin güveyi esvabını gösterdi. Bir anda, bir başka çağdaki güveyi olup çıktım. Sylvie eşikte bekliyordu, el ele merdivenden indik. Hala dönüp bizi o halde görünce bir çığlık atmaktan kendini alamadı:

"Vay çocuklarım, vay!"

Gözyaşlarını tutamadı, ardından gülümsedi. Gençliği karşısındaydı işte –ne acı, ne hoş! Duygulu ve ağırbaşlı, yanına oturduk, ilk anın heyecanı geçip, yaşlı hala düğün anılarını anlatmaya başlayınca neşemiz yerine geldi, hatta, o zamanlar düğün sofrasının iki ucundan karşılıklı söylenen şarkıları, gelinle güveyi dans edip otururken okunan türküleri bile anımsadı. Zamanın inişli çıkışlı, dalgalı titreşimli sesiyle söylenen, ezgileri öylesine sade, Ecclésiaste ilahisi gibi sevdalı, bahar dolu şarkıları söylerken halaya biz de katılıyorduk; o güzelim yaz sabahı boyunca Sylvie gelindi, ben de güveyi.

VII
Châalis

Sabahın saat dördü, dolambaçlı bir yoldayız; bayır yukarı çıkıyorum. Araba önce Orry'den, sonra La Chapelle'den geçecek. Soldaki yol Hallate ormanı boyunca gider. Sylvie'nin kardeşi arabasıyla bir zamanlar o yoldan beni bir törene götürmüştü. Sanırım Saint-Barthelemy akşamıydı. Korular arasından geçen ıssız yollarda küçük at bayrama gider gibi kanatlanmış uçuyordu. Mont-Eveque'de parke yola girmiş, birkaç dakika sonra da korucunun evinde, eski Châalis manastırında konaklamıştık. –Châalis, işte bir anı daha!

İmparatorların bu eski yurtluğundan geriye yalnız uzakta, göllerin ötesinde, Bizans kemerleri belli belirsiz görülen manastır örenleri kalmıştı. Bir zamanlar Charlemagne malikaneleri denen dinsel vakıflar unutulup gitmiş. Kimsenin doğru dürüst bir yol yapmayı bile düşünmediği, kentlerden kopuk bu yerlerde bir zamanlar dine uzun yıllar damgasını vurmuş Medicis'ler döneminde Este sülalesinden kardinaller çıkmıştı. Hal ve davranışlarında, gelenek ve göreneklerinde hâlâ yüce ve şiirsel bir yan vardı. Kiliselerin İtalyanlarca yapılmış ince kabartma kemerlerinde Rönesansın kokusunu bulursunuz. Petrarque'ın duygusallığını, Francesco Colonna'nın masalsı gizemciliğini yansıtan, çoktanrılı simgesel bir havayla açık maviye boyanmış kubbele-

rinde azizler ve melekler resmedilir.

O geceki özel törende Sylvie'nin kardeşiyle ben çağrısız konuklardık. Töreni oradaki arazilerin tek sahibi, ünlü biri düzenlemiş, ve sembolik olarak, çevreden bazı ailelerin ve komşu manastırdan birkaç rahibenin de katılmasını düşünmüş. Amaç Saint-Cyr trajedilerini yeniden yaşatmak değildi, bu törenin kökeni Valois'lılar zamanında Fransa'ya girmiş ilk lirik deneyimlere uzanıyordu. Gördüğüm oyun eski zamanların mystére'lerine[24] benziyordu. Oyuncuların giysileri uzundu ve gök mavisi, gök yakutu ve şafak rengi olmak üzere yalnızca üç renkten oluşuyordu. Oyun melekler arasında geçiyor ve yıkılmış bir dünyanın örenlerinde oynanıyordu. Her şey, sönmüş yeryuvarlığının görkemlerinden birinin şarkısını söylüyor ve ölüm meleği yıkım nedenlerini açıklıyordu. Bir ruh, elinde alevli bir kılıçla uçurumdan çıkıyor ve öteki ruhları cehennemlerin galibi İsayı övmeye çağırıyordu. Oyundaki işte o ruh Adrienne'di, bir zamanlar nasıl gönülde duyulan Tanrı çağrısıyla değişmişse, işte öyle, üstündeki giysiyle yine şekil değiştirmişti. Meleksi başını süsleyen yaldızlı karton ayça bizlere doğal bir ışık çemberi gibi görünüyordu; daha bir güçlü, daha bir solukluydu sesi ve İtalyan şarkısının sonsuz ara nağmeleri, sözlü bölümün ağır ve görkemli tümcelerini kuş şakımasına benzer seslerle cıvıl cıvıl süslüyordu.

Bu ayrıntıları yinelerken şimdi kendi kendime sorup duruyorum, gerçek miydi bütün bunlar, yoksa ben düş mü görmüştüm? Sylvie'nin kardeşi biraz çakırkeyifti o akşam. Korucunun evinde konaklamıştık; en çok dikkatimi çeken şey kapıya tüneyen kuğu olmuştu; içerde ceviz oymalı yüksek dolaplar, fanuslu büyük bir saat, kırmızı, yeşil renkli bir nişangah ve üstünde ası-

24) *Mystére:* Ortaçağ tiyatro oyunlarına verilen ad. Hep dinsel bir konu işlenir, Tanrı, azizler, melekler ve iblisler konunun başlıca kişilikleridir. Bu dinsel oyunları oynamak hakkına yalnızca belirli bazı din çevreleri sahipti.

lı, korucuya atış ödülü olarak verilmiş ok ve yay takımı vardı. Başında çin külahıyla acayip bi cüce, atıcıları doğru nişan almaya davet eder gibiydi. Bu cüce, sanıyorum saç levhadan yapılmıştı. Adrienne'i gördüğüm, bütün bu ayrıntılar kadar, Châalis manastırının yadsınmaz somut varlığı kadar gerçek mi? Temsilin verildiği salona bizi sokan korucunun oğlu değil miydi; kapının yanında, heyecanlı bir seyirci topluluğunun arkasındaydık. Saint-Barthelemy günüydü o gün, özellikle Medicis'lerin anısı yad ediliyordu, Medicis'lerin silahları Este hanedanının silahlarıyla birlikte çatılmış, o eski duvarları süslüyordu...

Bu anı belki de bir saplantı! –Çok şükür Plessis yolundayım işte, araba durdu, düşler aleminden kurtuluyorum artık, şu ıssız yollarda on beş dakika yürürsem Loisy'deyim.

VIII
Loisy Balosu

Işıkların henüz solgun ve titrek vurduğu o melankolik ve tatlı gündoğumu saatinde yetiştim Loisy balosuna. Altları loş ıhlamur ağaçlarının üst yaprakları mavimsi bir ışıkla yanıyordu. Kır flütü bülbüllerle yarışmıyordu artık. Herkes solgundu, yorgun düşmüş kalabalıkta tanıdık bir yüze rastlamam oldukça zordu. Sonunda bildik biri çıktı karşıma, Sylvie'nin dostu, büyük Lise. Öptü beni:

"Çoktandır görünmüyorsun Parisli!"

"Sahi, çoktan!"

"Yeni mi geldin, bu saatte?"

"Evet, posta arabasıyla."

"Hızlı sayılmaz."

"Sylvie'yi görmek isityordum, burada mı?"

"Sabaha dek kalır, dansı çok sever."

Az sonra yanlarındaydım. Yüzü yorgundu, ama kara gözleri yine eski yunanlılara özgü gülücükle parlıyordu. Bir delikanlı vardı yanında, bir el işaretiyle dansa devam etmeyeceğini belirtti, oğlan selamlayıp çekildi.

Gün ağarmaya başlıyordu. El ele balodan çıktık. Dağınık saçlarında çiçeklerin başları aşağıya doğru eğiliyordu. Belindeki demetin yaprakları becerikli ellerinden çıkma buruşuk dantelalar

üstüne inmişti. "Eve bırakayım seni," dedim. Gün başladığı halde hava loştu. Solumuzda Thève Nehri şırıltılarla akıyor ve sarı, beyaz nilüferlerin açıldığı, ince su yıldızlarının akpapatyalar gibi parladığı dirseklerde anaforlar çiziyordu. Tıpkı bir zamanlar ağaçlar ve çiçekli fundalardan yayılan serin kokunun başıma vurması gibi, ovaları dolduran ekin ve ot demetlerinin kokusuyla çakırkeyiftim.

Ovalardan geçmeyi düşünmemiştik bu kez.

"Beni sevmiyorsunuz artık Sylvie!" dedim. İçini çekti, yanıtladı:

"Kabul etmek gerek dostum, her şey dilediğimiz gibi olmuyor hayatta. Bir zamanlar *Yeni Heloïse*'den söz etmiştiniz anımsarsınız, orada şu tümceyle karşılaşınca ürperdim: "Bu kitabı okuyan her genç kız artık bitmiş sayılır." Ben aklıma güvenip öteye bile gittim. Halamın evinde düğün elbiseleri giymiştik... Kitaptaki gravürlerde de eski zaman elbiseleri giymiş âşıklar vardı, şöyle ki bana göre siz Saint-Preux'ydünüz ben de Julie'ydim. Ah, niçin o günlerde gelmediniz! İtalya'da olduğunuzu söylüyorlardı. Oralarda benden çok daha güzel kızlar gördünüz!"

"Sizdeki o candan bakış, o temiz yüz hiçbirinde yoktu Sylvie. Siz o eski çağların ırmak perisisiniz, kendinizi tanımıyorsunuz. Bu yerin ormanları da Roma'nın kırları kadar güzel. Evet, görkemli granit yığınları var orada, yüksek kayalardan dökülen çağlayanlar var, örneğin Terni çağlayanı gibi. Ama burada bulunmayan hiçbir şey görmedim ki!"

"Ya Paris'te?"

"Paris'te...

Yanıtı tamamlayamadan başımı salladım ve birden beni uzun süre yolumdan saptıran o boş hayali düşündüm.

"Sylvie, burada duralım, olmaz mı?" deyip ayakları önünde diz çöktüm, sıcak gözyaşlarıyla ağladım, kararsızlıklarımı, yersiz

tutkularımı açıkça ortaya döktüm, kapıldığım boş hayali anlattım ve yalvardım:

"Kurtarınız beni Sylvie, ömür boyu sizin olmak için geldim."

Şefkat dolu gözlerle baktı. Ama birden kahkahalarla kesildi konuşmamız. Sylvie'nin kardeşiydi, çiçek bayramında sunulan her tür içkiye hayır demeyip ölçüyü kaçırdığından o köylü neşesi fazlasıyla üstündeydi. Ötede, çalılıklar arasında kaybolan, balonun gözdesi bir delikanlıya sesleniyordu, nitekim az sonra yanımıza geldiler. İkisi de ayakta sallanıyor, öteki genç, Sylvie'nin varlığından çok, bir Parislinin varlığından rahatsız görünüyordu. İyi dans bildiği için halkı oyalayıp balonun geç dağılmasına neden olan bu delikanlıydı, ama öyle temiz bir yüzü, öyle sıkılgan ve saygılı bir hali vardı ki kızmak gelmiyordu içimden, üstelik kendime pek rakip de görmüyordum. Sylvie kardeşine:

"Vakit geç oldu, eve gidelim," dedi, bana da yanağını uzattı:

"Görüşmek üzere!"

Âşık gücenmedi.

IX
Ermenonville

Hiç uyumak gelmiyordu içimden. Montagny'ye, dayımın evine gittim. Sarı boyalı yüzünü, yeşil panjurları görür görmez yoğun bir hüzün duydum. Her şey sanki bıraktığım gibiydi. Çiftçiye uğrayıp anahtarı aldım. Pencereleri açtım, içerisi aydınlandı, eski eşyalar aynen duruyordu, zaman zaman tozunu almışlar. Büyük ceviz dolap, dedelerimizden eski bir ressamın yaptığı söylenen iki tablo; Bouchervari[25] büyük basma resimler, Moreau'nun[26] yaptığı, çerçeveli birçok Emile[27] ve Yeni Heloïse gravürleri, masanın üzerinde, içi saman doldurulmuş köpek, –sağken ormanlarda birlikte koşardık, tükenmiş bir türün sonuncusuydu belki de.

"Papağana gelince, yaşıyor, eve götürdüm, dedi çiftçi.

Yabani otların bürüdüğü bahçe çok güzel bir tabloyu andırıyordu. Bir köşede vaktiyle düzenlediğim çocuk bahçesini görür görmez tanıdım. İçim ürpererek girdim çalışma odasına, artık hayatta olmayan bir insanın, dayımın eski dostları seçkin kitaplar yerli yerindeydi, masanın üstünde bahçeden çıkan birkaç kırık dökük antika, vazolar, roma madalyonları, ona büyük mutluluk veren yerel koleksiyon vardı. Çiftçiye:

---

25) *François Boucher:* 1703-1770 yıllarında yaşayan manzara ressamı.
26) *Jean-Michel Moreau:* 1741-1814 yıllarında yaşayan Fransız ressam.
27) *Emile:* Jean Jacques Rousseau'nun eğitime ağırlık verdiği yapıtı.

"Gidip Papağanı görelim," dedim. Papağan eski güzel günlerinde olduğu gibi yemek istiyordu ve bana çevre derisi kırışmış, yaşlıların o deneyimli bakışını akla getiren yuvarlak bir gözle baktı.

Nice sevdiğim yerlere yıllar sonra dönmenin verdiği hüzünle dolu beni buralara bağlayan, tek canlı, tek genç yüzü, Sylvie'yi yeniden görmek arzusu doğdu içimde. Yeniden Loisy yolunu tuttum. Öğlendi, tören eğlencesinden yorgun düşmüş, herkes uyuyordu. Oyalanmak için Ermenonville'de şöyle bir dolaşmak geldi aklıma, ormandan gidersem ancak bir fersah kadar sürerdi. Güzel bir yaz günüydü. Park yolunu andıran yolun serinliğini sevdim. Tekdüze bir yeşille kaplı büyük meşeleri yaprakları hışırtılı kayın ağaçlarından ayıran tek fark beyaz gövdeleriydi. Susmuştu kuşlar, yalnızca, yuva yapmak için kabukları gagalayan ağaçkakanın gürültüsünü duyuyordum. Bir an kaybolacak gibi oldum, direklerdeki yol levhalarının harfleri pek silikti. *Desert*'i solumda bırakıp dans yeri kavşağına geldim, yaşlılara ayrılan sıralar eskisi gibi duruyordu. Bu şiirsel *Anacharsis* ve *Emile*[28] düzenlemesine baktığımda, eski arazi sahibince yeniden canlandırılan geçmiş filozof çağların tüm anıları yığın yığın gözlerimin önüne geldiler.

Söğütler ve fındık ağaçları arasındaki, suları pırıl pırıl gölü görünce, hemen tanıdım, dayım[29] kaç kez getirmişti beni buraya: *Felsefe tapınağı* denen yeri tamamlamak kurucusuna nasip olmadı. Tiburtine tapınağı şeklinde ve ormanın gölgesinde hâlâ ayakta duruyor, Montaigne'den, Descartes'tan başlayıp en son Rousseau'ya kadar, tüm büyük düşün adamlarını isim isim sergiliyor. Tamamlanmamış yapı şimdi yalnızca bir ören yığını, her yanını yaprak yaprak sarmaşıklar kuşatmış, taşları sökülmüş ba-

28) *Genç Anacharsis'in Yunanistan Yolculuğu:* Barthelmy'nin ünlü romanı.
29) Nerval çocukluğunu Ermenonville dolaylarında, dayısının yanında geçirmişti. *Aurélia* adlı yapıtında da dayısı ve Loisy'den sık sık söz eder.

samakları böğürtlenler kaplamış. Küçük bir çocukken nice törenler görmüştüm burda, beyazlar giyinmiş kızlara bilgi ve bilgelik ödülleri verilirdi. Tepeyi çevreleyen güller nerede acaba? Yabanileşmeye yüz tutan son fidanlar da kuşburnu ve ağaç çilekleri arasında sıkışıp kalmış. Ya defneler, hani bir şarkı vardır, kızlar artık oduna gitmek istemediklerini söylerler, o şarkıdaki gibi kestiler mi defneleri? Sanmıyorum, tatlı İtalya'nın o küçük ağaçlarını bizim sisli iklimimiz yok etmiş. Çok şükür Virgile'in kurtbağı çiçekleri açmaya devam ediyor henüz, niceleri gibi bu tapınak da çöküyor, unutkan ya da yorgun insanlar, çevresinden geçerken sapıp yol değiştirecekler, kayıtsız doğa, sanatın ondan kopardığı alanı geri alacak; ama gücün ve eylemin kaynağı bilgiye susamışlık sonsuza dek dinmeyecek!

İşte kavak ağaçları adanın; ve işte Rousseau'nun, külleri sonradan götürülmüş boş mezarı[30] Ey bilgelik! güçlülerin sütünü sundun bize, ama öyle zayıftık ki bir yararı olmadı. Babalarımızın bildiği derslerini bizler unuttuk. Eski bilgeliklerin yankısı olan sözünün anlamını yitirdik. Yine de umutsuzluğa düşmeyelim ve senin yüce anında yaptığın gibi gözlerimizi güneşe çevirelim!

Şatoyu ve çevresindeki usul suları gördüm yeniden, kayalarda inleyen çağlayanı, köyün iki yakasını birleştiren ve köşelerinde dört güvercinlik bulunan yolu, boş tepeler eteğindeki bir bozkır gibi uzayıp giden çimleri yeniden gördüm; yıldız gibi bir gecede doğup batan ömürsüz çiçeklerle dolu yapay gölün sularında yansıyor Gabrielle kulesi; köpük kaynıyor, böcek çıtırdıyor. Bozkırın tuzlu kumtaşlarında ve pembe çalıların yeşil eğreltiotlarını havalandırdığı korularda yayılan bu sinsi havadan kurtulmak gerek. Her şeyde yalnızlık ve hüzün var! Dolaştığım şu

30) Rousseau Ermenonville'de öldü, önce oraya gömüldü, daha sonra külleri (yanda kemikleri) Isviçre'ye, doğduğu kent olan Cenevre'ye taşındı.

yerlere eskiden, Sylvie'nin büyülü bakışı, çılgın koşuları, kıvançlı çığlıkları yaşam ve canlılık katardı! Henüz vahşi bir çocuktu, yalınayak gezerdi, başında, koca şeridi siyah saçlarının perçemiyle dalgalanan hasır bir şapka vardı, ama teni güneşten yanık, kavruktu hep. İsviçrelinin çiftliğine süt içmeye giderdik ve bana "Ne güzel sevgilin var küçük Parisli!" derlerdi. Bir köylü hiç dans edebilir miydi o zamanlar onunla! Yılda bir kez, yay bayramında, dans ettiği tek insan yalnızca bendim.

X
Koca Kıvırcık

Yeniden Loisy yolunu tuttum; herkes uyanmıştı. Üstünde giysisiyle Sylvie hemen hemen kentli bir hanım gibiydi. Eski saf ve temiz kalpli haliyle odasına götürdü beni. Büyülü bir gülücükle gözleri pırıl pırıldı ve keman kaşlarının kalınlaşmış yayları zaman zaman yüzüne ciddi bir hava veriyordu. Sade bir zevkle döşenmişti odası, ancak eşyalar şimdi günün modasına uygundu, eski aynanın yerini başka bir ayna almıştı, yaldızlı çerçevesinde bir çoban, maviler, pembeler giymiş çoban kızına bir kuş yuvası veriyordu. Üstü allı dallı Hint kumaşıyla kaplı eski karyolanın yerinde örtüleri oklarla süslü ceviz bir yatak vardı; çalı bülbüllerinin öttüğü penceredeki kafeste kanaryalar şakıyordu. Geçmişten artık hiçbir iz bulamadığım odadan bir an önce çıkmak istedim. Sylvie'ye:

"Dantela örmüyor musunuz artık?" diye sordum.

"Hayır, alıcısı yok, Chantilly'deki dokumaevi bile kapandı."

"Peki neler yapıyorsunuz şimdi?"

Bir köşede duran, uzun bir kıskacı andıran aygıtı alıp gösterdi.

"Bu da ne?" dedim.

"Makine diyorlar, dikmeden önce eldiven derilerini birbirine tutturmaya yarıyor."

"Eldivenci mi oldunuz, Sylvie?"

"Dammartin'e çalışıyoruz, iyi kazandırıyor şimdilik, bugün işim yok; nereye isterseniz giderim."

Othys köyüne doğru baktım, Sylvie'nin baş işaretinden anladım, yaşlı hala ölmüştü. Küçük bir çocuğu çağırdı, eşeğini eğerlemesini söyledi.

"Üstümde dün gecenin yorgunluğu var, gezersek açılırım, Châalis'ye gidelim" dedi. Tek silahı elindeki bir dal parçası olan delikanlının ardında ormanı geçtik. Sylvie dinlenmek istedi, indirip oturttum. Konuşuyorduk, ama o eski sıcak hava yoktu sözlerimizde. Paris'teki yaşantımı, yaptığım dış gezileri anlattım, bir şeyler söylemek için. Sordu:

"Ne kadar uzak yerler, nasıl gittiniz?"

"Sizi yeniden görünce buna ben de şaşıyorum.

"Hadi canım!"

"İnanın bir zamanlar böyle güzel değildiniz."

"Bilmem."

"O çocuk günlerimizi anımsar mısınız, benden daha uzundunuz?"

"Siz de benden daha akıllı."

"Ne günlerdi Sylvie!"

"Eşeğe bindirmişlerdi, semerin bir gözünde ben, ötekinde siz."

"O zamanlar senli benli konuşurduk, böyle *siz* demezdik birbirimize... Bana kerevit avlamayı öğretmiştin, anımsıyor musun, Thève ve Nonette köprülerinin altında?"

"Ya sen, unuttun mu, süt kardeşin suda boğulmaktan nasıl kurtarmıştı seni?"

"*Koca Kıvırcık mı!*, şuradan geçebilirsin karşıya, bir şey olmaz demişti!"

Konuyu değiştirmek istedim. Bu konuşmalar o eski günleri tek tek getiriyordu gözlerimin önüne; üstümde bir İngiliz elbi-

sesi, öyle gelirdim, köylüler gülerdi. Yalnız Sylvie beğenirdi kıyafetimi. Kaç yıl geçmişti aradan, o günleri yeniden konuşamadım. Bilmem neden, aklıma birdenbire, Othys'de, yaşlı halanın evinde giyindiğimiz elbiseler geldi:

"Ne oldu o giysiler?"

"Halacığım, iki yıl önce Dammartin karnavalına gittiğimde giymem için vermişti. Bir yıl sonra da öldü."

Hıçkırarak ağlıyordu, oradaki maskeli baloya nasıl gittiğini soramadım, belliydi, eli hayli hünerli Sylvie, onca yeteneğiyle köylü kalamazdı. Ailesi köylüydü, ama onların içinde Sylvie bolluk ve bereket sunan bir sanayi perisiydi.

XI
Dönüş

Ormandan çıkınca önümüz açıldı. Châalis göllerinin kıyısındaydık, geçitleri, silme kemerleriyle manastır, derebeyinin kalesi ve Dördüncü Henri'nin, Gabrielle'in aşklarını barındıran şato, ormanın yeşil loşluğu üstünde akşamın kızıl ışıklarıyla kararıyordu. Sylvie:

"Walter Scott'tan[31] bir görünüm, değil mi?" dedi.

"Walter Scott'u kimden duydunuz? Üç yıldır görmeyeli hayli okumuşsunuz!... Bense kitapları unutmaya çalışıyorum şu an, hoşuma giden tek şey, küçükken saklandığımız eski manastır örenlerini sizinle yeniden görmek. Bekçi bize kızıl keşişlerin öyküsünü anlatırken nasıl korkmuştunuz, anımsıyor musunuz Sylvie?"

"Aman, sus!..."

"Tamam, babasının bahçesinde, beyaz kamışın altındayken kaçırılan şu kızın şarkısını söylerseniz susarım."

"O şarkı çoktan kayıplara karıştı."

"Müzisyen olmak ister miydiniz?"

"Biraz."

"Sylvie, Sylvie, eminim opera havaları bile söylüyorsunuz."

---

31) *Walter Scott (1771-1832):* Edinbourg doğumlu, İskoçyalı yazar. Yapıtları özellikle romantik sanatçıları geniş oranda etkiledi.

"Niçin olmasın?"

"Ama ben hep o eski türküleri severdim, o güzelim türküleri nasıl unutursunuz!"

Sylvie, çağdaş operadan bazı havalar söyledi... Ve gittikçe güzel söyledi!

Yandaki göllerin kıyısından yürüyüp kıvrıldık. İşte ıhlamurlar ve karaağaçların kuşattığı yeşil çayır, Sylvie'yle sık sık dans ettiğimiz. Karşımızda Charlemagne döneminden kalma surlar, Este hanedanı üstüne bildiklerimi tek tek sayıp döküyorum.

"Neler okumuşsunuz benden çok. Bilimadamısınız adeta, değil mi?" dedi Sylvie.

Sesindeki sitem dokundu bana, o âna dek, sabahki gibi içimi dökebilecek bir fırsat kollamıştım hep, bir eşeğin ve bir Parisliyi dinlemek için sürekli yaklaşıp duran küçük çocuğun huzurunda ne söyleyebilirdim? Böyle bir şaşkınlıkla, anılarımda kalan Châalis'de gördüğümü anlatmak gafletinde bulundum. Hatta Sylvie'yi Adrienne'in şarkı söylediği salona bile götürdüm.

"N'olur dinleyeyim sizi, o sevgili sesiniz şu kubbeler altında çınlasın, çınlasın da, kutlu kutsuz, başımı döndüren ruhu beynimden çıkarsın," dedim. Ben başladım, o da katıldı şarkıya, sözleri ve ezgiyi yineleyerek:

Çabuk inin melekler
Araf'ın derinliğine.

"Ne acıklı!" dedi Sylvie. Yanıtladım:

"Duygulu... Sanırım Porpora'nın[32]; onaltıncı yüzyılda çevrilmiş dizeler."

"Bilmiyorum."

32) *Porpora:* 1686-1767 yıllarında yaşayan İtalyan besteci.

Yapıları gereği doğal olarak sözcüklerin aslını astarını aramayan köylülerin *Challepont* dedikleri Charlepont yolu boyunca yürüyüp vadiden geri döndük. Sylvie, eşekte yorgun, koluma doğru yaslanıyordu. Bomboştu yol; yüreğimden geçenleri söylemek istedim, ama bilmiyorum niçin dilime hep sıradan sözler ya da Sylvie'nin okumuş olabileceği romanların eski tarz, görkemli tümceleri geliyor, susuyordum. Bir durup bir konuşmama bazen şaşıyordu Sylvie. Saint-S... surlarına geldik. Yürürken dikkatli olmak gerekiyordu. İçinde döne döne ince sular akan nemli çayırlardan geçiyoruz. Birden:

"Rahibe'den ne haber?" diye sordum.

Yanıtladı Sylvie:

"Kafanızda hep o rahibe, bu ne tutkunluk! Ne diyeyim!... ne desem! sonu iyi olmadı."

Sustu, tek sözcük etmedi.

Şu ya da bu tümceleri yüreğin diliyle değil de öylesine söylediğimizi kadınlar bilir mi acep? Sanmam, seçtikleri erkekler onları çok kolay kandırıyor. Sevda denen oyunu çok güzel oynuyorlar! Kimi kadınların aldatılmayı seve seve kabullendiğini bildiğim halde hiçbir zaman o tür bir erkek olmadım. Zaten çocukluk aşkında kutsal bir şeyler vardır hep... Eski küçük Sylvie şimdi büyümüştü, ama benim için bir kızkardeş gibiydi. Hiç ayartabilir miydim onu! Tümüyle bambaşka bir düşünce takıldı kafama: "Şu saatlerde tiyatroda olmalıydım. Aurélia (oyuncu kadının adı buydu) bu akşam hangi rolde? Elbette yeni oyundaki prenses rolündedir. Evet! üçüncü sahnede; çıkınca nasıl büyülüyor herkesi!... Ya ikinci perdedeki o aşk sahnesi! şu başroldeki buruşuk delikanlıyla...

"Nerelere dalıp gittiniz?" dedi Sylvie ve şarkı söylemeye başladı:

Dammartin'de üç güzel kız var:
Biri güneşten daha da güzel....

Haykırdım:

"Sizi yaramaz sizi, bak eski şarkıları biliyorsunuz."

"Daha sık gelseydiniz başka şarkılar da bulurdum, ama ne yaparsınız, koşullar elvermiyor. Sizin işiniz Paris'te, benimki burada, neyse fazla gecikmeyelim, yarın erken kalkmam gerek."

XII
Dodu Baba

Yanıtlayacaktım, dizlerine kapanacaktım, dayımın evini öğrenecektim. Fazla mirasçı olduğu için paylaşılmamıştı henüz, satın alabilirdim. Ama tam o sırada Loisy'ye geldik. Yemeğe bekliyorlardı; soğan çorbası baba ocağının kokusunu uzaklara dek yayıyordu. Bu bayram sofrasında başka konuklar da vardı. Yaşlı oduncu Dodu Baba'yı görür görmez tanıdım, vaktiyle akşam saatlerinde bize ya çok gülünç ya da korkunç öyküler anlatırdı. Duruma göre çobanlık, habercilik, av koruculuğu, hatta kaçak avcılıkla geçinir, arada boş kalınca araba, kebap tezgahı falan yapardı. Uzun süre de rehberlikle uğraştı, İngilizlere Ermenonville çevresini gezdirir, onlara Rousseau'nun felsefi düşüncelere daldığı yerleri gösterir, son günlerini anlatırdı. Yazarın kitabında geçen bir çocuk vardır, otları türlerine göre ayırır, hatta özsuyunu sütlü kahve tasına sıktığı baldıranları toplar[33] İşte o küçük çocuk Dodu Baba'nın ta kendisiydi. Altın Haç hanının sahibi ayrıntılı bilgiler vermesine karşıydı; bu yüzden yıllarca kin besledi Dodu Baba'ya. Hasta inekleri sol ayaklarına haç çizerek iyileştirmek gibi bazı zararsız batıl inançları olduğu için çoğu kınardı onu. Jean-Jacques'la yaptığı eski söyleşilerden sonraları ders alıp boş inanlardan kurtulduğunu söylerdi.

---

33) *Rousseau*'nun bir intihar girişiminde bulunduğu söylenir.

Beni görünce takıldı Dodu Baba:

"Vay sen misin küçük Parisli! Kızlarımızı ayartmaya mı geldin?"

"Yapma Dodu Baba, ben mi?"

"Kurt kuş uykuya dalınca kızları ormana götürüyormuşsun, öyle mi?"

"Senden iyi kurt mu olur Dodu Baba?"

"Öyleydik bir zamanlar, kuzu buldukça; şimdi keçilere kaldık. Onlar da yanlarına yaklaştırmıyor beni: Ya siz Paris'teki hınzırlar. Jean-Jacques ne doğru söylerdi, 'İnsanı bozan, kentlerin zehirli havasıdır' derdi."

Dodu Baba bir sarhoş havası tutturdu; şarkının herkesin ezbere bildiği bir yeri hayli açık saçıktı, ama Dodu Baba'yı susturmak ne mümkün! Hayli yalvarıp bir şarkı da Sylvie'den istedik, "artık sofrada şarkı söylenmiyor" deyip kabul etmedi. Biri vardı orada, yuvarlak yüzlü, saçları karmakarışık; yüzü yabancı gelmiyordu. Kalkıp iskemlemin arkasına geldi:

"Tanımadın mı beni Parisli?"

Elinde çerezle giren bir kadıncağız tabakları sofraya koyduktan sonra kulağıma eğildi:

"Tanımadınız mı, süt kardeşiniz?"

Uyarmasaydı çok mahcup olacaktım;

"*Vay koca kıvırcık,* unutulur mu, beni boğulmaktan kurtarmıştın."

Sylvie kahkahalarla gülüyordu. Öpüştük. Delikanlı anlatıyordu:

"Güzel bir gümüş saatin vardı. Kendinden çok saate üzüldün, bozulmuştu, sızlanıp duruyor, 'içindeki hayvan boğuldu, tik tak yapmıyor, dayım ne der?' diyordun."

Dodu Baba söze katıldı:

"Saatin içinde hayvan mı, buyurun, neler öğretiyorlar Paris'te çocuklara!"

Sylvie'nin uykusu gelmişti, varlığım bir anlam taşımıyordu artık, odasına çıktı, kucaklaşırken:

"Yarın yine gelin!" dedi.

Dodu Baba ve süt kardeşimle sofrada biz kaldık. Louvres konyağının önünde uzun süre sohbet ettik. Dodu Baba:

"İnsanlar eşit, prensle içer gibi çörekçiyle içiyorum, dedi.

Sordum:

"Hangi çörekçi?"

"Yanındaki delikanlıya bir bak! Azimli, başaracak bu işi."

Mahcup bir hali vardı süt kardeşimin. Ve her şeyi öğrendim. Sütanalığın kaldırılmasını isteyen Rousseau'yla ünlü şu yerlerde, kaderin cilvesi, benim de bir süt kardeşim vardı ve Dodu Baba'nın anlattıklarına göre, şu sıralarda süt kardeşim Koca Kıvırcık ile Sylvie'nin evliliği sık sık konuşuluyormuş. Kıvırcık önce Dammartin'de bir çörekçi dükkanı açacakmış. Olacağı buydu. Ertesi gün Nanteuil-le Haudoin arabasına binip Paris'e döndüm.

XIII
Aurélia

Paris; –arabayla beş saat. Akşam orada olmalıydım. Saat sekize doğru tiyatroda yerimi almıştım. Çağın değerlerinden birinin yazdığı[34], biraz Schiller havası taşıyan dizelere Aurélia yorum ve albenisinin tadını katıyordu. Bahçe sahnesinde daha bir yüceleşti, onun bulunmadığı dördüncü sahne oynanırken Bayan Prévost'dan[35] bir demet çiçek almaya gittim. Altına, "*Bir Bilinmeyen*" diye imzaladığım, çok duygulu bir mektup iliştirdim. Ve "İşte geleceğe kalacak kesin bir şey" dedim kendi kendime; ertesi gün Almanya yolundaydım.

Ne yapacaktım? Duygularımı düzene sokmaya çalışacaktım. Bir roman yazmaya kalksam, aynı anda iki kadına âşık bir kalbin öyküsünü kimseye kabul ettiremezdim. Hatam yüzünden Sylvie'yi kendimden uzaklaştırmıştım, ama onu bir gün görmek de ruhumu yüceltmeye yetmişti. Sylvie'yi, bundan böyle, gülümseyen bir heykel gibi bilgeliğin tapınağına yerleştiriyordum. Tam uçurumun kıyısındayken bir bakışı durdurmuştu beni. Aurélia'yle tanışmak düşüncesini de kafamdan kesinlikle silip atmıştım, neye yarayacaktı ki, yanında bir an parlayıp sonra parça parça dökülen bir yığın sıradan âşıkla didişmekten başka. "Bu

34) *Pierre Lebrun*'ün Schiller'den uyarladığı *Marie Stuart* piyesi.
35) *Bayan Prévost:* Nerval'in *Sylvie*'yi yazdığı sıralarda Paris'te en güzel süs eşyaları ve çiçekler bu kadının mağazasında satılıyordu.

kadının kalbi var mı, ilerde görürüz," dedim.

Bir gün gazetede Aurélia'nin hastalandığını okudum. Salzbourg dağlarından bir mektup yazdım, öylesine Alman gizemciliğiyle dolu; bir etki uyandıracağını sanmıyordum, yanıt da istemiyordum zaten. Biraz rastlantıya, biraz da *bilinmeyen*'e bel bağlıyordum.

Aylar geçti. Yolculuklar yapıp durduğum o boş günlerde, bir oyun yazıp ressam Colona'yla ailesinin rahibe yaptığı ve ressamın ölünceye dek sevdiği Laura'nın yaşamını canlandırmaya giriştim. Konunun benimle, aklımı hep kurcalayıp duran düşüncelerle ortak yanları vardı. Oyunun son dizesini noktaladım. Artık Fransa'ya dönmeliydim.

Başka nice öykülerden farklı mıydı yazdığım? Tiyatro denen prova yerlerinin tüm çevrelerinden geçtim. Eleusis[36] erenlerinin anlamsız görünen sözleri gibi, "davul yedim, zil içtim." Yani gerektiğinde insan anlamsızlığın ve saçmalığın da sınırlarını aşmalı; benim için akıl, ülkümü ele geçirip saptamak; başka şey değil.

Aurélia, Almanya'da yazdığım dramda başrolü oynamayı kabul etti. Piyesi kendisine okumama izin verdiği o günü hiç unutmayacağım. Aşk sahneleri onun uygun gördüğü biçimde düzenlendi. O sahneleri sanırım ruhumla, hatta daha çok coşkuyla yazmıştım. Sonraki konuşmalarımda, ona "bilinmeyen" adıyla iki mektup gönderen kişinin ben olduğumu söyleyince:

"Çılgınsınız, uğrayın, beni böylesine seven birine hiç rastlamadım," dedi.

Ey kadın; sen aşkı arıyorsun... Ya ben?

Sonraki günlerde ona, kuşkusuz hiç karşılaşmadığı kadar duygulu ve güzel nice mektuplar yazdım. Onunkiler ise hep mantıklı, gerçekçiydi. Bir an yazdıklarımdan duygulandı, yanı-

36) *Eleusis:* Eski Yunanistan'da bir kent, Céres tapınağında dinsel gizler ayini yapılırdı.

na çağırdı, biriyle çok eski bir ilişkisi olduğunu, bunu bozamayacağını söyledi:

"Beni *benim için* seviyorsanız çok iyi anlarsınız, ancak bir tek kişinin olabilirim," dedi.

İki ay sonra coşkulu bir mektup alıp evine koştum. O arada biri, işime çok yarayan değerli bir bilgi verdi: Bir gece kulüpte rastladığım Aurélia'nin sevgilisi o güzel delikanlı kuzey Afrika'daki sipahi kuruluşunda görevliydi.

Ertesi yaz Chantilly'de yarışlar vardı, Aurélia'nin tiyatro topluluğu da temsil veriyordu orada. Bir yere oyun için gidildiğinde topluluk üç gün yönetmen ne dese onu yapar, buyruğundan çıkamaz. Dostumdu, ciddi bir insandı yönetmen, Marivaux[37] güldürülerinin eski Dorante'ı, uzun süre başrolü oynamış, son olarak, Schiller'den uyarlanmış bir piyesteki sevdalı genç rolünde başarı göstermişti. Dürbünle seyrettiğimde hayli kırışıktı yüzü. Yakından daha genç, kilo da almamış; taşrada geçer akçaydı henüz. İçindeki ateş de sönmemiş. *Şair Senyör* sıfatıyla bende aralarındaydım. Yönetmenle konuştum, Senlis ve Dammartin'de de temsil vermelerini sağladım. Yönetmen daha çok Campiègne üstünde duruyor, Aurélia beni destekliyordu. Ertesi gün, salon sahipleri ve yetkili resmi kuruluşlarla görüşmeye gittiğimizde at kiraladım, öğlen yemeğini Kraliçe Branche şatosunda yemek için Commelle göller bölgesine doğru yola koyulduk. Aurélia, ata Amazonvari, yanlamasına binmiş, dalgalanan kumral saçlarıyla ormandan tıpkı eski zamanların kraliçesi gibi geçiyor, köylüler, durup hayvan gözlerle ona bakıyorlardı. Selamlaşırken halindeki şu görkem, şu incelik bir onda, bir de Bayan F 'de vardı. Yemekten sonra, suları hızar atölyelerini çalıştıran Nonette gölüyle İsviçre köylerini anımsatan köylere indik. Anılarımla dolu bu

37) *Marivaux (1688-1763):* Fransız tiyatro yazarı.

güzel yerlere Aurélia şöyle bir bakıyordu sadece. Onu Orry yakınındaki, Adrienne'i ilk kez gördüğüm yeşil alandaki şatoya götürmeyi aklıma koymuştum. Pek istekli görünmedi. O zaman her şeyi anlattım. Gecelerin karanlığında belli belirsiz gördüğüm, sonra düşlerime giren ve sonunda kendisinde somutlaşan bu aşkın nerden kaynaklandığını söyledim. Ciddi ciddi beni dinleyip şu yanıtı verdi:

"Ama sizin sevdiğiniz ben değilim ki! Ne bekliyorsunuz yani, oyuncuyla rahibe aynı kadın mı diyeyim? Siz bir dramın peşinde koşuyor, onun da sonunu getiremiyorsunuz. Hadi canım, artık inanmıyorum size."

Bu söz şimşek gibi çaktı usumda. Uzun süredir duyduğum o garip coşkular, o düşler, o gözyaşları, umutsuzluklar, o sevgiler... bütün bunlar aşk değildi demek? Peki aşk nerede o zaman?

Aurélia akşam Senlis'de oynadı. Yönetmene, yüzü kırışık başrol oyuncusuna zaafı var gibi geldi bana. Sağlam karakterli bir insandı ve Aurélia'ye çok iyiliği dokunmuştu.

Bir gün onu gösterip:

"Beni asıl seven bu!" dedi.

XIV
Son Yaprak

İşte, yaşamın sabahında bizleri büyüleyip yolumuzu şaşırtan ham hayaller. Fazla düzene koymadan şöyle bir gösterdim, ama nice kalpler anlayacaktır beni. Hayaller, bir meyvenin kabukları gibi, birbiri ardına düşer, ve meyve insanın deneyimidir. Tadı acıdır; yine de onda kişiye güç veren buruk bir şeyler vardır, –klasik bir ağızla konuşuyorum, bağışlayın. Rousseau, doğa avutur, her şeyi unutturur, der. Paris'in kuzeyinde, sisler içinde yitik, Clarens[38] korularını özlerim zaman zaman. Her şey değişti!

Ermenonville! Gessner[39] derlemesinden ikinci kez çevrilmiş o kır deyişlerinin çiçeklendiği yer, benim için çifte ışıkla şavkıyan tek yıldızını yitirdin. O yıldız, Aldebaran'ın yalancı yıldızı gibi, sırasıyla, bazen mavi, bazen pembe, Adrienne ya da Sylvie'ydi, –tek bir aşkın iki yarımlarıydı. Biri yüce ülkü, öteki tatlı gerçekti. Şimdi gölgelerinden, göllerinden, hatta bozkırından bana ne? Othys, Montagny, Loisy ve yoksul komşu köyler ve güç kaynağı Châalis, o bütün bir geçmişten hiçbir şey kalmadı sizde. Yalnızlık ve düş dolu o yerleri yeniden görmek arzusu doğar içime bazen. Doğalmış gibi görünen bir dönemin kaçak izlerini hüzünle duyarım yüreğimde. Ve bazen Bouc-

38) *Clarens:* Cenevre Gölü kıyılarında bir İsviçre köyü; ününü Jean Jacques Rousseau'dan almıştır, yazar orada otururdu.
39) *Gessner:* İsviçreli şair.

her'nin[40] granitlerin eteğindeki, bana vaktiyle pek yüce görünen bazı dizelerini, bir çeşmenin ya da Pan'a[41] adanmış bir mağaranın üstündeki iyiliği öven özlüsözleri okuyup gülümserim. Büyük paralar harcayıp yapılan göller kuğuların bile küçümsediği durgun sularını boşa sergiliyorlar, Condé av alaylarının mağrur Amazonlarla geçtiği, av borularının yankılarla çoğalıp karşılıklı çaldığı o çağ yok artık!... Günümüzde Ermenonville'e aktarmasız gidecek yol bile yok. Bazen Creil, Senlis üstünden, bazen Dammartin'den dolaşıp gidilir oraya...

Dammartin'e ancak akşam gelebildim. Geceyi *Image Saint-Jean*'da geçirmeliyim. Oldukça temiz, yerlerde eski bir halı serili, aynalı bir oda veriyorlar bana yine. Yıllardır görmediğim eşyalar yeniden çıkıyor karşıma. Ayakucuna kuştüyü bir örtü koymak âdettir buralarda, sıcacık yatarsın. Sabah olmuş, asmalar ve güllerle çevrili pencereyi açıyorum, önümde yemyeşil bir ufuk uzanıyor, kavaklar asker gibi sıra sıra dizilmiş. Halkın kemik uçlarından yapılmış dediği sivri çan kuleleri altında sağa sola serpilmiş köyler. Önce Othys çarpıyor göze, sonra Eve, sonra Ver; bir çan kulesi olsaydı ormanlar arasından Ermenonville'i bile görebilirdim, ama felsefenin egemen olduğu bu yerde kilise yapmak pek düşünülmemiş. Yaylaların serin havasını ciğerlerime doldurduktan sonra kıvançla aşağı iniyorum, çörekçiye doğru şöyle bir uzanacağım.

"Vay, koca kıvırcık!"

"Vay küçük Parisli sen misin!"

Çocukluktan beri dost ellerimizi uzatıyoruz birbirimize, sonra bir merdiveni çıkıyorum, iki çocuğun kıvançlı sesleri karşılıyor beni. Sylvie'nin, eski Atinalılara özgü tatlı gülücüğü ışıtıyor

40) *Boucher:* Şair, 1745'te doğdu, 1794'te giyotinle boynu vuruldu.
41) *Pan:* Mitolojinin Kır Tanrısı.

yüzünü. İçimden söyleniyorum: "Mutluluk belki de ordaydı; yine de..."

Bazen Lolette diyorum ona, o da beni, artık taşınmadığı için, tabancasız Werther'e benzetiyor. *Koca Kıvırcık* yemekle ilgilenirken, biz kuleleri yıkılmış şato çevresindeki ıhlamurlu yollarda çocukları gezmeye götürüyoruz. Küçükler babalarının oklarını samanlara saplayıp, bir gün yay topluluklarına katılmak için talim yapıyor, Sylvie'yle ben, ellerimizde, günümüzde artık tarihe karışan o kısa kitapçıklar, birkaç şiir, birkaç sayfa okuyoruz.

Söylemeyi unuttum, Aurélia'nin tiyatrosu Dammartin'de temsil verirken Sylvie'yi de götürmüş ve kadın oyuncunun, tanıdığı birine benzeyip benzemediğini sormuştum.

"Örneğin kime?" dedi.

"Adrienne'i anımsar mısın?"

Kahkahalarla güldü:

"Ne akıl!"

Sonra, güldüğüne pişmanmış gibi içini çekti:

"Zavallı Adrienne, Saint S... manastırında öldü, 1832'ye doğru."

Valois Türküleri ve Efsaneleri

Her halk önce yazı yazmayı değil de şarkı söylemeyi öğrendi; her şiir de bu yüzden bu en eski ve ilkel ballade'lardan[1], şarkılardan, türkülerden, koşuklardan kaynaklanır. İspanya, Almanya, İngiltere ulusal destanlarıyla övünüyorlar. Niçin Fransa'nın da ulusal destanı olmasın? Evet, Bröton'ların *guerze*[2]'leri, Burgonyalılar ve Aquitain'lilerin *noël*[3]'leri, Gaskonya'lıların *ronde*[4]'ları biliniyor, ama gerçek Fransızcayla söylenmiş eski eyalet şarkılarının hiçbirinden eser yok. Çünkü dizelerin kitaplara sokulmaları için ille de uyak, prosodie[5] ve sözdizimi kurallarına dört dörtlük uygun olmaları gerekiyor. Çobanın, gemicinin, sokaktan geçen arabacının konuştuğu dil de, bazı élision[6] farklılıklarına, söz götürür değişik söyleyişlere rağmen, rasgele sözcüklere, fantezi kabilinden takılara ve ses kaynaşımlarına rağmen bizim dilimiz. Ne var ki bu dil cahilin dili, dolayısıyla cehalet perdesi altında. Kibar insanı kızdıran da zaten lehçe farkından çok dildeki cehalet. Her

---

1) Ballade: Ölçülü, uyaklı, üç bağlam ve "gönderim" adı da verilen bir nakarattan oluşan şiir. Fransız folklorunda oyunlu şarkılara, türkülere, hatta oyunlara da ballade denilir.
2) Guerze: Brötonya lehçesinde, sesli harfler arasına sokulan "Z"
3) Noël: Konusu noel, yılbaşı olan türkü.
4) Ronde: El ele tutuşup halka oluşturularak oynanan bir oyun.
5) Prosodie: Bir yazının, düzyazıda şözdizimine, şiirde ölçü ve uyaklara uygun olması. Sağdeyi. Düzgün yazış ve söyleyiş.
6) Elision: Sesli harfle sessiz harf arasındaki sözcük kaynaşması.

şeye karşın, bu eski şarkı ve türkü dilinin kendine özgü kuralları, en azından, değişmeyen alışkanlıkları var. Bu güzelim deyişlerin, örneğin, *Bir Kırlangıç Olsaydım* türküsü gibi türkülerin, sözcüklere iki, üç sessiz harf eklendi diye, kapıcı ve aşçı kadınların dilinde hapis kalmasına göz yummak çok hazin değil mi?

Aşağıdaki şu türkü dizelerinden daha tatlı, daha ince, daha şiirsel kaç dize vardır:

Bir kırlangıç olsaydım!
Uçup kanatlansaydım,
Güzel kız, göğsünüzün
Üzerine konsaydım!

Bir başka örnek, şu "Z" sessizi: J'ai z'un Coquin de frère. Araya "Z" konmasa korkunç bir sesli harf boşluğu meydana gelecek. O halde dilimiz niçin, söylenmesi o kadar rahat, o kadar tatlı ve çekici olan bu "Z"yi atmış. Eski Arlequin dili bütün güzelliğini "Z"nin varlığından alır, Directoir Dönemi'nin gençliği bu dili kibarlar diline, salonlara sokmak için az mı uğraştı?

Sorun "Z"nin varlığındaysa küçük düzeltmelerle onun da üstesinden gelinebilir, türküleri yaratan o sade insanların ürünlerinin, soluksuz ve öylesine yoksul, kendi kaynaklarından öylesine az esinlenmiş şiirimizi zenginleştirmesi sağlanabilirdi. Ama ille de şu dört başı mamur uyak çabası yok mu! Hemen karşımıza dikilirdi, ve aşağıdaki tatlı dizelerin şiirimize girmesine engel olurdu:

Kalbimin nice sevdiği
Güzelim gözlerinizi
Ve nice sevdiğiniz
Zeytin çiçeklerini

Mümkün müdür terk etmek,
Mümkün mü koyup gitmek
Güzel gözlerinizi?
Sevdiğiniz çiçeği?

Gözlemliyorsunuz değil mi, dizeler ilkel bir cüretle düzenlenmiş, söylenmiş, ama ezgi onlara çok güzel bir biçimde eşlik ediyor ve kökende yeteriyle işlenmiş uygun seslerle şiir kendisi için gerekli tüm kaynakları buluyor. Örnek mi, iki tatlı şarkı, *Kutsal Kitap*'ın kokusunu, havasını taşıyorlar. Kimse onları yazmaya ya da basmaya cesaret edemediği için dörtlüklerin çoğu kaybolmuş. Aşağıdaki dizeler için de aynı şey söz konusu:

Karıcığım, güzelim
İşte kavuştum sana,
Karıcığım, güzelim

Ki bağlısın kocana
Yalnız ölünce kopan
Bir iplikle, altından!

Dil ve düşünce yönünden, fikir yönünden yukardaki dizelerden daha katıksız ne olabilir? Bu düğün türküsünü yakan yazı yazmayı bilmiyordu. Oysa Collé[7]'nin, Piis'nin[8] ve Panard'ın[9] açık saçık yazıları, basıldığı için günümüze kalabilmiş. Yabancılar başımıza kakıyor, bizde şiir ve renk duygusu yokmuş. Gemicilerimizin şu türküsüne bir bakın. Bundaki kadar doğulu bir beste ve imge nerde bulunur?

7) Collé (1799-1883): Paris doğumlu tiyatro yazarı.
8) Piis (1755-1831): Paris doğumlu şarkı ve vodvil yazarı.
9) Panard (1674-1765): Şarkı, vodvil, opera yazarı.

Bunlar Rochell'in kızları
Arşınlamak için onlar
Doğu'nun denizlerini
Bir gemiyi donattılar.

Teknesi kızılağaçtan
Usta bir işçiliği var,
Direkleri fildişinden
Elmastandır makaralar.

Büyük yelken, dantelalı
Baş yelken beyaz atlas, kar,
Altın ve gümüş iplerden
Örülmüş bütün halatlar.

Geminin tüm tayfaları
On beş yaşındaki kızlar.
Ötekiler de genç yaşta
On sekizi aşmamışlar! v.b.g.

Fransız gemicileri, Fransız askerleri bu şiirsel zenginliklere, bu şiirsel servete yabancı değil; söyledikleri türkülerde hep kral kızlarının, sultanların ve aşağıdaki çok bilinen dizelerde görüldüğü üzre ünlülerin karısı han'fendilerin düşlerini kurarlar:

Bordeaux'ya üç gemi geldi
Üç gemi de demirledi, v.b.g.

Peki;
Yakışıklı trampetçi savaşa gidiyordu dizesinin içinde yer aldı-

ğı türküye ne demeli? Fransız muhafız alayının trampetçisi, o nerede duracak?

Kral kızı pencerede, trampetçi ona evlilik önerisinde bulunur. Yanıtı kral verir: "Henüz yeterince zengin değilsin güzel trampetçi!" Üzülmeden, üstüne alınmadan yanıtlar trampetçi:

Tam üç adet gemim var şu engin denizlerde
Biri altınla yüklü, inci yüklü öteki
Üçüncüsü yolculuk etmek için yarimle.

"Trampetini çalmana bak delikanlı, kızımı vermem sana" der kral. Üzülmez trampetçi, şöyle yanıtlar:

"Canın sağ olsun! Daha güzellerini bulurum ben!...

Bu trampetçiden de cüretliler var. Kral olmuş askerlerimizin varlığını öğrenmek sizleri şaşırtmasın. İçlerinde kimileri de kral... Yüzbaşının ne yapacağını görelim hele:

Arıyordu aşklarını
Touraine'deki Kuleler'de
Bir hayli arayıp durdu
Sonunda onları buldu
Bir kulenin tepesinde.

Baba kral değil, şatosu olan orta halli bir derebeyi; evlilik önerisine şu yanıtı veriyor:

Zahmet etme boşuna
Vermem kızımı sana
Yakışıklı yüzbaşı.

Yüzbaşının yanıtı da pek güzel:

Dağlar denizler aşarım
Oba oba dolaşırım
Ağıma düşürürüm!

Kızı terkisine atıp kaçırır. Çok iyi anlaşırlar:

Girdikleri ilk kentte
Beyaz atlaslar ile
Donatır sevgilisi!
Sonra ikinci kentte
Altınlarla, gümüşle
Donatır sevgilisi.

Sonra üçüncü kentte
Parlak elmaslar ile
Donatır sevgilisi!
Güzeldi öylesine,
Öyle güzel ki şimdi
Ordumuzun ecesi!

Askerlerin, gemicilerin biraz da Gaskonyavari yaşamlarını anlatan türküleri gördükten sonra şimdi de sıradan bir insanın, bir çobanın yazgısına eğilelim mi? İşte düşlerini şarkılarla dile getiren çoban:

Babamın bahçesine
Uç yüreğim, üç
Elma ağacı var orda
Pek tatlı!

Üç güzel prenses var orda,
Uç yüreğim, uç,
Üç güzel prenses var orda
Uzanmış elma altına.

Almanya ve İngiltere'nin şarkılarına denk, onlarla karşılaştırılabilecek şarkıları anlamaktan, üretmekten niçin yoksun halkımız? Gerçek şiiri mi bilmiyor? Ülküselin melankolik susuzluğuyla mı karşılaşmamış? Kuşkusuz nedeni bunlar değil. Tek nedeni Fransa'da edebiyatın halkın düzeyine, kitleye inmemesi. Köylüler XVII. ve XVIII. yüzyıl mektepli şairlerin yavan épitre'lerini,[10] uzunlu kısalı dizelerini nasıl sevmemiş, anlamamışlarsa o yüzyılın şairleri de halkı o denli, köylüyü o denli anlamamıştı. Yine de aşağıdaki dizeleri o dönemlerin edebiyat toplantılarında sık sık söylenen, masal perisi Chloris'ye[11] denk dizelerle karşılaştıralım:

Jean Renaud ıraklardan, savaştan döndüğünde
Nice derin acılar var idi yüreğinde;
"Anam, oğlum, çok şükür kavuştum size," dedi.
Anne mutlu, "çocuğum karın hamile," dedi:
"Hayli uzak yerlerden geldim, yorgunum ana
Şöyle süt gibi beyaz bir döşek serin bana;
Yatağı öyle yüksek yerlere yapma sakın
Çıt çıkmasın, sevdiğim, güzelim uyanmasın!"
Saat geceyarısı on ikiye doğruydu
Teslimetti ruhunu, öldü, rahmetlik oldu.

10) Épitre: 1. Eski bir yazarın mektubu. 2. Havarilerin yazdığı mektuplar. 3. Dize şeklinde yazılmış mektuplar.
11) Chloris (Khlôris): Eski Yunanistan'ın çiçek tanrıçası. Roma efsanesindeki adı Flora.

Şarkı (ballade) buradan sonra sahne değiştirip lohusanın odasına geçer:

"Güzel ana, tatlı ana
Niçin ağlıyorlar, de bana?
– Kızım ağlayan çocuklar,
Dişlerini çekiyorlar.

– Güzel ana, tatlı ana
Bu çivi sesi ne, söyle bana?
– Kızım, marangozun sesi
Onarıyor döşemeyi.

– Güzel ana, tatlı ana
Bu şarkı ne söyle bana?
– Evimizden fır dolayı
Bu geçen ayin alayı.

– Ana, peki niçin ana
Ağlıyorsun söyle bana?
– Nasıl söyleyim, ne deyim
Jean Renaud öldü gelinim.

– Ana kocam ile benim
Bir tek mezarımız olsun
Küçük bebeğimizi de
Alacak yeri bulunsun!"

En duyarlı Alman ballade'larından, Alman şarkılarından eksik yanı yok bu ballade'ın. Yalnızca ayrıntılarda bazı eksiklikler var ki

aynı eksikliklere Goethe'de,[12] Bürger'de,[13] hatta onlardan daha önceki Léonore ve Aulnes Kralı efsanelerinde de rastlayabiliyoruz.

Örneğin aşağıdaki dizeler. Aziz Nicolas'nın[14] şu yakınmalarından şair ne güzel dizeler yaratabilir. İşte içinden bir bölüm:

Bir zamanlar üç küçük çocuk varmış
Tarlalarda başak topluyorlarmış!

Akşam hava kararınca, yolları
Üstündeki kasabın kapısını
Çalıp demişler: "N'olur kasap amca
İzin ver, bu gece yatalım burda.

Yanıtlamış kasap: "Girin çocuklar
Evimde elbette size de yer var."
Yazık! Atar atmaz adımlarını
Kasap boğazlamış yavrucakları,

Domuz gibi parçalara ayırmış
Tuzlayıp bir fıçı içine koymuş.
Ve Aziz Nicolas yedi yıl sonra
Bir gün gelmiş o hüzünlü tarlaya.

Gitmiş o cani kasabın evine
Demiş: "Konuk olabilir miyim sende?"
Yanıtlamış kasap: "Aziz Nikola[15]

12) Goethe (1749-1832): Alman yazarı. Romantizmin öncülerinden.
13) Bürger (1834-1881): Romantik Alman şairi.
14) Aziz Nicolas (I. S. IV. yüzyıl): Efsanelerde adı *mürebbi* olarak geçer. Annelere bebeklerini cuma günü emzirmeyi yasaklar.
15) Nicolas şeklinde yazılır Nikola okunur.

Her zaman yerim var evimde sana."
Adımını içeri atar atmaz
Demiş: "Açım, yiyecek yok mu biraz?"
"Bayım şu sucuğu tadın, bir görün?"
"Hoşuma gitmedi, alın, götürün."

"Dana etimizi tadın sayın bay?"
"Hoşuma gitmedi, bu ne yavan şey.
Yedi yıldır tuzladığın etler var
Bana tuzladığın o etlerden ver–"

Kasap duyar duymaz bunu
Dışarda aldı soluğu.
"Kasap, kasap, dön geriye
Tanrı'dan pişmanlık dile."

Ve üç parmağını Aziz Nikola
Dayadı fıçının kenarına:
Birinci parmak: "Uykumu aldım!"
İkinci parmak: "Uyuyup kaldım!"

Üçüncü parmak: "Şaşkınım, neydim
Sanki Cennet'te yaşıyor gibiydim!"

Dizeleri kurallara uygun, dört dörtlük olmasa da bu, güzel bir Uhland ballade'ı, güzel bir Uhland şarkısı değil mi? Bu sade halk esinleri hep koşuk kurallarından yoksun sanılmasın. Uyakları düzgün değil, ama yine de aşağıdaki ballade, aşağıdaki şarkı hem tatlı romantik duyguları, hem de kahramanlık duygularını dile getiriyor:

Kral köprü üstüne kurulmuştu
Kucağına kızını oturtmuştu;
Babasından kız kavalye istedi
"Sıradan da olsa kabulüm" dedi.

"Annem de, tüm hısım akrabalar da
Tüm saray direnip inatlaşsa da
Herkese, bil, sevgili babacığım
Sana bile ben karşı koyacağım."

"Gel bu sevdadan vazgeç, vazgeç kızım."
"Yoksa seni kuleye kapatırım."
"Bu aşktan, yarimden vazgeçmektense
Öleyim kapatacağın kulede!"

"Nerdesiniz! erlerim, jandarmalar,
Bu asi kızın cehenneme kadar
Yolu var, onu kuleye kapatın
Asla gün ışığına çıkarmayın!"

Tam yedi yıl, kimsesiz, yapayalnız
Tutsak kalır kulede zavallı kız!
Yedi yıl geçip sona erdiğinde
Babası gelir kızını görmeye.

"Günün aydın olsun, nasılsın kızım?"
"Nasıl olacağım, dökülüyorum;
Toprak üstünde çürüdü ayağım
Kurtlara yem oldu kaburgalarım!"

"Gel bu sevdadan vazgeç, vazgeç kızım
Yoksa hep bu kuleye kapatırım!"
"Bu aşktan, yarimden vazgeçmektense
Ölem babam bu zindanda, kulede!"

Bu dizeler en güzel havalardan biriyle şarkılaştırıldı; savaş şarkısıyla iç içe geçmiş bir kilise ilahisi gibi; konusunu biliyoruz, ama ballade'ın tamamına sahip değiliz, ikinci bölümü elimizde yok; soylu kızın sevgilisi yakışıklı Lautrec sevdiği kız gömüleceği sırada Filistin'den dönmüş. Saint-Denis yolu üstünde cenaze alayına rastlar. Papazlar, oklu ve yaylı askerler Lautrec'in öfkesinden korkup kaçarlar. Haykırır: "Verin bana, verin altın hançerimi, şu keten örtüleri paramparça edeyim. Kefen yırtılır yırtılmaz güzel kız canlanır. Âşığı onu kaçırıp ormanın sınırındaki şatosuna götürür. *Mutlu bir yaşam sürdüklerini* ve şarkının da böyle bittiğini sanarsınız. Hayır. Evliliğin tatlı yaşamı içine bir kez girince yakışıklı Lautrec de sıradan bir koca haline gelir, günlerini gölünün kıyısında balık tutmakla geçirir. Kurumlu karısı bir gün gizlice yanaşıp Lautrec'i kara suların içine iter. Ve şöyle haykırır:

Haydi alçak, ağları at
Balık bol olursa şayet
Bizi de çağır, davet et

Arcabonne ya da Me'lusine'e[16] yaraşır gizemli sözler. Zavallı adam boğulurken kemerindeki anahtarları çıkarıp can havliyle kral kızına fırlatır: bundan böyle her şeyimin sahibisin, ölmemi

16) Melusine: Efsane kişiliği. Yaptığı bir hata nedeniyle her cumartesi günü yılankadın olmaya mahkum edilir.

istiyordun, ölüm senin ellerinden geldiği için mutluyum... Garip şekilde biter masal: İnsan hemen kavrayamıyor. Şair yapıtını bir *yergi*'yle mi bitirmek istemiş? Lautrec'in hançerle kefeni yırtıp çıkarttığı ölü, o güzel ölü efsanelerdeki vampir miydi?

Ayrıca bu şarkılarda temel konuyla ilgisiz gibi görünen eklemelerle, birbirleriyle ilgisiz şeylerle sık sık karşılaşırız. Ülkenin her eyaletinde, her ilinde söylenir bu şarkılar, bu türküler. Ve söylendikleri yöreye göre değişikliklere uğrarlar. İşte Bourbon'dan bir efsane. Adı: *La Jeune Fille de la Garde*[17]

Şöyle başlar:

Koruma komutanlığı şatosunda
Üç kız var körpecik, güzel mi güzel,
Hele biri gündüzden bile güzel!
Elini çabuk tut, davran yüzbaşım
Yoksa dük evlenecek o kızla.

Bu şarkıyı Beauvoisis'de söylenirken de dinlemiştik. Yerel öğeler, yiğitlik öğeleri katılmamış haliyle:

Geziniyor güzel kız
Beyaz gülün altında.

Sade ve tatlı bir giriş; olay nerde geçiyor? Ne önemi var! Kahramanımız Şiraz'ın gül bahçelerinde gezinen bir sultan kızı olabilir. Üç atlı geçiyor ay ışığında. En genci, en delikanlısı: "Atla boz atıma güzelim, terkime bin," diyor. Burda Léonore'un gidişinin bir benzerini bulmuyor muyuz? Bu bilinmeyen atlılarda bizi büyüleyen kahredici bir çekicilik yok mudur?

17) Koruma Komutanlığı Şatosunun Genç Kızı.

Kente gelip ışıklı ve gürültülü bir hana inerler. Zavallı kız tir tir titriyor:

Gelir gelmez kız hana
Hancı kadın şöyle bir
Bakıp der "Söyle kızım
Buralarda işin ne?"
"Babamın bahçesinden
Üç atlı kaçırdı beni."

Yemek hazırlanır handa. Ve şarkı şöyle sürer:

"Ye güzelim, ye, ve de mutlu ol
Üç yüzbaşı sana delice tutkun!"

Ardından acıklı bir olay yaşanır:

Ama yemekten sonra
Ölüp gider kızcağız;
Geçip gider kızcağız
Artık dönmemek üzre.

Atlıların en genci haykırır: "Eyvah! Öldü sevdiceğim! Şimdi biz n'eyliyeceğiz..." Derken, atlılar ölü bedeni babasının şatosuna götürüp ordaki beyaz gül fidanının altına koymayı uygun bulurlar:

Üç gün geçince aradan
Kız canlanıp dirilir:
"Aç kapıyı, aç baba
Bekletme beni n'olur!

Yalandan ölüp üç gün
Namusumu korudum."

Pek çok şarkımız, türkümüz alçak derebeylerinin saldırısına uğrayan halk kızlarının erdemlerini korumak için yaptıkları mücadeleler, özverilerle doludur. İşte bunlardan biri: Çörekçi ısmarlanan çörekleri şatoya kızıyla yollar. Derebeyi çapkının, namus düşmanının teki. Bütün bir gece şatoda alıkoyar kızı, göndermek istemez. Kız derebeyinin arzusuna boyun eğmiş gibi görünüp korsesindeki kopçayı kesmek için bıçak ister. Bıçağı saplar kalbine, canına kıyar. Bu kurban kızcağızın anısını yaşatmak için bütün çörekçiler festival düzenlerler.

Başka şarkılar da var *ünlü konuları* dile getiren. Duygusal olmaktan çok dehşet ve devinim dolu.

Adam kaynının sorularına yanıt olarak avdan döndüğünü söylüyor:

"Pek çok beyaz tavşan vurdum
Kan içinde ayaklarım,"
"Alçak, yalan söylüyorsun sen
Çekeceğin var elimden
Sararmış renginden belli
Öldürdün kız kardeşimi!"

Dizenin yapısına şöyle böyle uygun bu satırlarda ne karanlık, ne gizli bir şiir saklı!

Bir başka örnek; asker kaçağı, başında kenarı simli başlığıyla dolaşan korkunç Némésis'e[18] rastlar:

18) Némésis: Yunan tanrıçası. Öfke'nin simgesi. Şiddet uygulayanlardan, ölçüsüz davrananlardan masumların öcünü alır.

Sorup ona dediler ki
"İzin kağıdın hani
"İstediğiniz o kâğıt
Ayaklarımın altında."

Bu hüzünlü öykülerde hep acı çeken sevgililere rastlarız.

Güzel kız düşer yollara yollara
Aradığı yüzbaşısı, albayı
Düşer yola aradığı çavuşu

Şarkının nakaratı kötü bir Latince dize. Mutsuz askerin yazgısını oldukça dile getiriyor.

Bir başka şarkı, Biron[19] şarkısı, bu bölgelerde iç çekerek, ah ederek söylenen bundan güzel hangi şarkı olabilir:

Biron dans etmek istedi.
– Biron dans etmek istedi.
– Ayakkabısını getirtti
– Ayakkabısını getirtti;
– Gömleği
– Venedik'ten
– Yeleği
– Nokta nokta, benekli
– Başında yuvarlak şapka;
– Biron haydi kalkın dansa!

Aşağıdaki dizelerden daha önce söz etmiştik:

19) Biron Şatosu: Kökeni XI. yüzyıla dek uzanan ünlü bir şato. Çevrede oturan az sayıda insan var.

Oturmuştu güzel kız
Derenin kıyısına,
Daldırmıştı o beyaz
Tatlı ayaklarını
Kıpır kıpır sulara:
– "Gel güzelim usulca!
Gel güzelim usulca!"

Perceval'in[20] Criseidis'yi bastırması gibi, derebeyi de köylü kız derede yıkanırken üstüne gelir. Bu olay sonucunda bir çocukları doğar. Derebeyi sorar köylü kıza:

"Papaz ya da başkan mı olmalı çocuk sence?
Güzel kızın yanıtı: çiftçi olmalı bence:

"Sırtına heybe vururlar – İçine üç soğan korlar. – Avaz avaz çığlık atar. – Soğanlarımı alın der.

Artık burda duralım. Bu halk türküleri ezgileri ve söylendikleri yerin şiiriyetiyle, özellikleriyle bir anlam kazanıyor, zihnimize kazılıyorlar... Ellerinde ucu kurdelalı değneklerle geçen yoldaşlar. Ötede ırmak boyu inen denizciler, bir zamanların ayyaşları (bugünküler pek şarkı söylemezler), çamaşırcı kadınlar, ekin biçen kadınlar, atalarından kalma şarkı kırpıntılarını rüzgara fısıldayan kadınlar... Yazık ki şimdi artık insanlarımız günün modası romansları, duygusallığı yavan, tatsız tuzsuz, iki, üç teması sürekli yinelenen romansları[21] söyleyip duruyor.

20) Perceval: Nerval'in yazısında Percival olarak geçiyor. Chrétien de Troyes'nın tamamlanmamış son romanının kahramanı.
21) Romans: Duygusal, romantik kısa halk şarkısı.

Keşke çağdaş iyi şairlerimiz de atalarımızın bu sade esinlerinden yararlansalar ve onların belleği ve yaşamıyla birlikte günbegün kaybolup giden bir yığın küçük başyapıtları, diğer ülkelerdeki şairlerin yaptığı gibi, bize yeniden kazandırsalar.

Rüya ve Yaşam
Aurélia

I

Rüya ikinci yaşamdır. Bizi görünmeyen dünyadan ayıran o fildişi ya da boynuz kapılardan geçerken hep titremiş, ürpermişimdir. Uykunun ilk anları ölümün imgesidir; belirsiz bir uyuşukluk yakalar düşüncemizi ve ben'in bir başka biçim altında varoluş yapıtını sürdürdüğü belirsiz ânı tanımlayamayız. Yavaş yavaş, azar azar aydınlanan garip, örtülü bir yeraltı dünyasıdır bu ve orda cennetlik çocuk ruhları gibi yaşayan devinimsiz solgun şekiller karanlıktan ve geceden kurtulurlar. Sonra tablo biçimlenir ve yeni bir parıltı tuhaf görünümleri aydınlatıp devinime geçirir; *ruhların* dünyası artık açılmıştır bize.

Swendenborg bu gizli görüntülere, hayallere *Memorabilio* adını veriyordu; onları uykulardakinden çok uyanık düşlere borçluydu; Apulée'nin *Altın Eşek*, Dante'nin *İlahi Komedya* adlı yapıtları insan ruhuna değin bu incelemelerin şiirsel örnekleridir. Ben de aynı şeyi yaparak, tümüyle zihnimin gizemlerinde geçmiş uzun bir sayrılığın izlenimlerini aktarmaya çalışacağım. Bilmem niçin sayrılık sözcüğünü kullandım, aslında hayalleri, rüyaları yaşadığım o anlar kendimi en iyi duyumsadığım anlardı. Bazen gücümün ve etkenliğimin bir kat daha arttığına inanırdım, her şeyi biliyor, anlıyormuşum gibi gelirdi bana; sonsuz zevkler, sonsuz mutluluklar taşırdı düşler. Akıl denen şeyin üstü örtüldüğün-

de, onları yitirdik diye hayıflanmak gerekir mi?...

Bu *Yeni Yaşam* bende iki aşamalı gerçekleşti[1] İşte birinci aşamaya değin notlar. –Kendisinden Aurélia[2] adıyla söz edeceğim, yıllardır sevdiğim bir kadın vardı ve artık o benim için kayıptı. Yaşamımı öylesine etkileyen, aramızı açan olay nasıl oldu, niçin oldu, bu pek önemli değil. Acılar vardır, yazgının ruhumuza vurduğu korkunç darbeler vardır, herkes anılarında arayabilir bunları; arar ve ölmesi mi, yaşaması mı gerektiğine karar verir: –niçin ölümü seçmediğimi ilerde söyleyeceğim. Suçluluk damgasını bir yol yemiştim sevdiğim kadından, bir hata işlemiştim, bağışlanacağımı da artık ummuyordum, kendimi bayağı serüvenlere, eğlencelere kapıp koyvermekten başka ne gelirdi elimden. Vurdumduymazlık içinde günümü gün etmeye baktım, dünyayı dolaştım, çılgınca, yeni hazlar, yeni tutkular peşinde koştum; en çok da uzak halkların acayip giysilerini ve acayip gelenek, göreneklerini seviyordum, böylece iyiyi ve kötüyü yaratan koşulların yerini, biz diğer Fransızlarca *duygu* sanılan şeyleri sözde değiştiriyordum. "Artık beni sevmeyen bir kadını platonik bir aşkla sevmek ne delilik. Bütün bunlar okuduğum betikler yüzünden; şairlerin şiirsel buluşlarını fazla ciddiye aldım, çağımızın sıradan kadınını Laura ya da Béatrix haline getirdim... başka kızlar, başka gönül eğlenceleri bulalım, bak nasıl çabucak unutulur öteki" diyordum kendi kendime. Bir İtalyan kentinde yaşadığım o neşeli karnaval öylesine başımı döndürdü ki tüm hüzünlü düşünceleri kafamdan silip attım. Duyduğum gönül ferahlığından alabildiğine mutluydum, bu mutluluğu tüm dostla-

1) Nerval'in sözünü ettiği iki aşama, 1841'de ve 1853-54 yıllarında, kriz geçirdiği iki dönemdir.

2) Nerval, Jenny Colon adındaki bir tiyatro oyuncusuna âşıktı. Aurélia adı hem bu oyuncu kadını, hem de yazarın tanıdığı ya da düşlediği tüm kadınları, efsaneler ve dinlerin Nerval'e taşıdığı bütün eski kadınlar ve tanrıçaları simgeler. Yani Nerval, Jenny Colon'u ülküselleştirmişti.

rım da paylaşsın istiyor, aslında hummalı bir taşkınlıktan başka şey olmayan halimi, yazdığım mektuplarda dengeli bir ruh hali olarak tanımlıyordum.

Çok ünlü bir kadın geldi bir gün kente.[3] Göz kamaştırıyordu, pervaneydi hayranları çevresinde ve o alışkındı bunlara. Kısa bir süre sonra dostları ve hayranları arasına ben de katıldım. Bir akşam toplantısında birlikteydik. Doğaldı ve doğallık içinde albenisiyle herkesi büyülüyordu. Güzelliğiyle başımı öylesine döndürdü ki hemen oturup bir mektup döşendim ona. İşte yeni bir aşka hazırdı gönlüm, ne mutluluk!.. Daha kısa bir zaman önce, uzun süre ve gerçek bir aşkla sevdiğim kadına söylediğim sözler şimdi bu mektuba da girmişti. Göndermemiş olmayı ne kadar isterdim, ama gönderdim ve kutsal anılarıma saldırı gibi gelen bir yalnızlık içinde düşlere daldım.

Akşam karşılaştık, kapıları yeni bir aşka açıktı. Duyarsız değildi yazdıklarıma, tuhafına giden yalnızca alevin pek ani tutuşmasıydı. Ben de bir kadına beslenen duyguların birçok evresini bir günde aşmıştım böylece. Sevgimden gurur duyduğunu, öte yandan onu şaşırttığımı da açık açık söyledi. Duygularımın özdenliğine inandırmaya çalıştım; ancak ne söylersem söyleyeyim ardı gelmiyor, konuşmalarımda aşkın o duygulu, titreşimli tınısını bulamıyordum. Öyle ki sonunda gözyaşlarıyla hem onu hem kendimi aldattığımı söylemek zorunda kaldım. Bu içten, özden açıklamalarım, gerçeği söylemem hoşuna gitti ve boş sevda gösterilerinin yerini güçlü, tatlı bir dostluk aldı.

3) Nerval'in sözünü ettiği kadın büyük piyanist Marie Playel. Nerval onunla ilk kez, Viyana'daki Fransız elçiliğinde tanıştı.

II

Daha sonra, umutsuzca hep sevip durduğum kadının da bulunduğu başka bir kentte rastladım ona[4] Bir rastlantı sonucu tanıştılar. Beni yüreğinden sürgün eden kadını o yumuşattı. Öyle ki bir gün, onun da katıldığı bir topluluktayken, bana doğru geldiğini, elini uzattığını gördüm. Bu girişimi, selamlaşırken o derin ve hüzünlü bakışını nasıl yorumlamalı? Gözlerinde beni bağışladığını görür gibi oldum; konuşurken sözlerinde merhametin yumuşaklığı vardı ve sesindeki bu ton, o zamana dek dine yabancı bir aşka dinsel bir şeyler katarcasına, tarifsiz bir değer ve sonsuzluk katıyordu.

Görevim Paris'te bulunmamı gerektiriyordu, ama hemen kararımı verdim, birkaç gün kalıp yanlarına dönmeliydim. Öylesine neşeli, öylesine sabırsız, kendimden geçmiş gibiydim. Bitirmem gereken işler vardı, ilgilenemiyordum. Bir akşam, geceyarısına doğru, oturduğum mahalleye çıkarken, gözlerimi rasgele kaldırdım; aydınlıktı, sokak lambasının ışığı vuruyordu; evin numarası dikkatimi çekti. Yaşımın sayısı. Başımı eğer eğmez, solgun tenli, çukur gözlü, yüz çizgileri Aurélia'nın çizgilerine benzeyen bir kadın gördüm önümde. "Bu, ya *onun* ölümü ya da

4) Nerval, Marie Playel'le 1840 Aralığında Brüksel'de yeniden karşılaştı. Âşık olduğu tiyatro oyuncusu Jenny Colon da oradaydı. Piquillo adlı piyeste oynuyordu.

öleceğim bildiriliyor bana" dedim kendi kendime. Bilmem niçin daha çok ikinci olasılık, kendi ölümüm üstünde durdum, ertesi gün aynı saatte öleceğime inandım, bu düşünce öyle etkilemişti beni. Aynı gece şu rüyayı görünce düşüncemin doğruluğuna büsbütün inandım. –Birçok salonu olan büyük bir yapıda dolaşıyordum. Salonların bazılarında ders veriliyor, bazılarında konuşma ya da felsefi tartışmalar yapılıyordu. Ders verilen salonların birinin önünde ilgiyle durdum, içerdekiler sanki tanıdığım kimseler, eski öğretmenlerim, sınıf arkadaşlarımdı. Yunan ve Latin yazarlarıydı konu; ve tanrıça Mnémosyne için yapılan duaya benzer o uğultuyla sürüyordu ders. –Bir başka salona geçtim, felsefe konferansları veriliyordu. Bir süre ben de katıldım, sonra merdivenleri kocaman, işi başından aşkın yolcularla dolu bir tür oteldeki odamı aramaya çıktım.

Hep yolumu şaşırdım uzun koridorlarda ve ana galerilerin birinden geçerken acayip bir görünümle çarpıldım. Akla hayale sığmaz koca bir varlık, –erkek mi kadın mı, bilemiyorum– boşluğun üstünde korkunç uçuyor, yoğun bulutlar arasında sanki çırpınıyordu. Gücü tükendi sonunda, soluk soluğa kaldı, kanatlarını çatılar ve trabzanlar boyunca salıp karanlık avlunun ortasına yığıldı. Bir an seyredebildim onu. Kiremit rengindeydi ve binlerce değişik yansımayla parlıyordu kanatları. Pileleri eski zamandan kalma uzun entarisiyle, Albert Dürer'in *Melankoli* Meleğine benziyordu. –Dehşetle haykırmaktan kendimi alamadım ve sıçrayarak uyandım.

Ertesi gün hemen, veda etmek için tüm dostlarımı görmeye gittim, zihnimden geçenler hakkında hiçbir şey söylemeden onlara gizemli konulara değin açıklamalar yaptım; konuşmanın ustalığı konusunda hepsi hayrete düştü, her şeyi biliyormuşum ve bu yüce saatlerde dünyanın tüm gizemleri önümde açılıyormuş

gibi geliyordu bana. Akşam, o öleceğim saate yakın anlarda iki dostla bir masada, resim ve müzik üstüne konuşuyor ve renklerin soyu ve sayıların anlamı konusunda görüşümü açıklıyordum. Adı Paul olan eve kadar eşlik etmek istedi bana, dönmeyeceğimi söyledim. "Nereye gideceksin?" dedi. "*Doğuya doğru!*" yanıtını verdim. O bana eşlik ederken ben de, yerini bildiğime inandığım yıldızı aramaya koyuldum gökyüzünde. Bulunca yıldız yönünde, yazgımın önünde duruyormuşum ve ölümün beni bulacağı âna dek ona bakmak istiyormuşum gibi, yolları izleyerek yürümeyi sürdürdüm. Üç yol ayrımına gelince durdum, daha uzağa gitmek istemedim. O anda sanki dostum da bana yer değiştirtmek için insanüstü bir çaba gösteriyordu, gözlerimde büyüyor ve bir havari şekline bürünüyordu. Bir yerlere doğru yükseliyorduk ve yükseldiğimiz yerleri görüyordum adeta ve kent siliniyordu; –geniş yalnızlıklarla çevrilmiş bir tepe üstündeki bu sahne iki Ruhun savaş alanına dönüşüyordu, tıpkı Tevrat'taki gibi. "Hayır! senin göğüne ait değilim ben. Beni bekleyenler bu yıldızdalar. Kehanetinden önce de vardı onlar. Bırak onlarla olayım, sevdiğim kadın da onlardan, o yıldızda buluşacağız" diyordum.

III

Rüya'nın gerçek yaşama kapılarını açması adını verebileceğim şey burada başladı. Her şey bazen çift bir görünüm alıyor, mantıkla bağını koparmadan belleğim en küçük ayrıntıları bile algılıyordu. Tuhaf gibi görünen eylemlerim hayal dediğimiz şeyin buyruğu altındaydı...

Kaç kez düşündüm, yaşamın bazı ciddi anlarında, dış dünyanın falanca Ruh'u birden sıradan bir insan halinde ortaya çıkar, bilmesek de, anısını saklamasak da bu ruh devinime geçer ya da geçme girişiminde bulunur içimizde.

Çabalarının bir işe yaramadığını gören, kuşkusuz bir saplantının kurbanı olduğumu sanan dostum, yürürsem açılırım düşüncesiyle, beni terk etti. Yalnızdım artık, güçlükle ayağa kalktım, gözlerimi üstünden ayırmadığım yıldızın bulunduğu yönde yola koyuldum. Yürüyor ve gizemli bir ilahi söylüyordum. Söylediğim ilahiyi başka bir yaşamda duymuş gibiydim ve içimi tarifsiz bir kıvanç dolduruyordu. Bir yandan da üstümdeki dünya giysilerini çıkarıp atıyordum. Yol hep yükseliyor ve yıldız büyüyor gibiydi. Sonra, kollarım öne uzanmış, ruhun gövdeden ayrılacağı saati bekleyerek, yıldızın ışığına mıknatısla çekilmiş, kala-kaldım. Bir ürperme hissettim o anda; dünyadan ve dünyadaki sevdiklerimden ayrılmanın acısı yüreğime oturdu. Beni kendine

çeken ruha yalvardım ve belki de böylece yeniden indim insanların arasına. Bir gece dansı başladı yöremde. Sürekli büyüyordum sanki, elektrikli güçlerle doluydu her şey, bana yaklaşan her şeyi devirecek gibiydim. Güçleri çekip çevirmek ve beni karşılayan askerleri korumak istiyordum[5]; ne gülünç. Yazarın görevinin yalnızca, yaşamın ciddi konumlarında duyumsadığı şeyi özden bir biçimde incelemek olduğuna inansaydım, hedefim yalnızca yararına inandığım bir amacı sergilemek olsaydı, burada durur, karşılaştığım, belki sağduyudan yoksun, ya da halkın sayrılık ürünü dediği bir dizi hayalde daha sonra duyumsadığım şeyleri betimlemeye kalkmazdım... Bir asker yatağında uzanmış yatarken, perdenin kalkıp gökyüzünün duyulmamış bir parlaklıkta binlerce görünümler halinde açıldığını gördüm. Kurtulmuş Ruh gözlerini açıyordu bana, zihnimin bütün gücüyle, terk edeceğim dünyada kalmakta direnmemden pişmanlık duymamı istercesine... İçine bir cisim atıldığında bulanık suda oluşan halkalar gibi sonsuz çemberler çiziyordu yöremde; ışıklı şekillerin yerleştiği her bölge renklenip kıpırdanıyor, sırayla kaynaşıyor ve hep aynı kutsal ruh gülümseyerek, çeşitli görünümlerinin kaçak maskelerini fırlatıyor, sonunda Asya göğünün gizemli görkemlerine sığınıyordu.

Bu kutsal hayal, herkesin bazı rüyalarında yaşadığı olaylar gibi, çevremde geçenlerin içine beni de alıyordu. Yatağa uzanmış, askerlerin, benim gibi tutuklanmış ve sesi aynı salonda uğuldayan bir yabancıdan söz ettiklerini duyuyordum. Aynı ses sanki kendine özgü bir titreşimle benim göğsümde de çınlıyor ve ruhum düşle gerçek arasında paylaşılıp ikiye bölünüyordu. Bir an çaba gösterip sözü edilen kişiye doğru dönmek geçti aklımdan,

5) Aurélia'nın pek çok yerinde, Tevrat'a, özellikle İncil'e gönderimler var. Hayallerinde Nerval kendini yeni İsa olarak duyumsar, onu çeviren askerlere kötülük yapmak istemez.

ama hemen eski bir Alman atasözünü anımsayıp ürperdim: insan çift yaratılır, benzerini görürse ölüm yakın demektir. Gözlerimi kapadım. Gerçekdışı ya da gerçek yüzlerin binlerce kaçak görünümler halinde kırıldığı bir ruh halinde idim. Bir an, beni soran dostlardan ikisi yanımdaydı, askerler beni işaret etti, sonra kapı açıldı, benim boyumda, yüzünü görmediğim biri dostlarımla beraber çıktı, boşuna arkalarından onları çağırdım, "Ama bir yanlışlık var, onların aradıkları bendim, oysa çıkan bir başkası!" diye haykırıp durdum. Öyle yaygara koparmışım ki hücreye attılar beni.

Saatlerce sersemlemiş bir biçimde kaldım hücrede; sonunda, daha önce *gördüğümü sandığım* iki dost, arabayla beni aramaya geldiler. Olup biteni anlattım, gece geldiklerini inkar ettiler. Oldukça sakin, akşam yemeğini onlarla yedim, gece yaklaşıyordu, bir gün önceki o ölümcül saatin korkusu içindeydim. Dostlarımdan birinin parmağında, eski bir tılsım gözüyle baktığım, doğu işi bir yüzük vardı. Yüzüğü istedim ondan, bir boyunbağı alıp, firuze taşlı kaşı ensemdeki acıyan yere denk gelecek şekilde bağlayarak atkıyı boynuma sardım. Bana göre bu nokta, bir gün önce gördüğüm yıldızdan dökülen bir ışının zenitle ve benimle örtüştüğü anda ruhumun çıkabileceği noktaydı. Bir rastlantı mıydı ya da içimde hep bu korku olduğundan mı, bir gün önceki aynı saat gelince yıldırım çarpmış gibi devrildim. Bir yatağa yatırdılar. Uzun süre gördüğüm imgelerin anlamını ve onlarla ilişkilerimi yitirdim. Günlerce o halde kaldım. Bir hastaneye yatırdılar[6] Hısım akraba, eş dost ziyarete geldiler[7], hiçbirini tanıyamadım. Uykuyla uyanıklık hali arasındaki tek ayrım şuydu: uyanıkken her şey gözlerimde değişime uğruyor, bana yaklaşan her

6) İlk kriz geldiğinde Nerval'ı Dubois Kliniğine yatırdılar, onu Doktor Creuze tedavi etti.
7) Sözünü ettiği dostlar Théophile Gautier, Alphonse Karr ve diğer arkadaşları.

insan değişime uğruyordu; eşyalar başka bir biçime giren loş bir görüntüye sahipti ve ışık oyunları, renklerin bileşimi, kendi aralarında birbirleriyle bağlantılı ve rüyanın dış elemanlardan daha çok koptuğu, olasılığın sürdüğü bir dizi değişmez izlenimler içine beni sürükleyerek ayrışıma uğruyordu.

IV

Bir akşam Rhin kıyılarına götürüldüğüme kesinlikle inandım. Karşımda karanlıklar içinde ürkütücü kayalar vardı. Şirin bir eve girdim. Batan güneşin ışık hüzmesi asma yapraklarıyla donanmış yeşil panjurlardan kıvançla süzülüyordu. Bildik bir evdi sanki, annemin ressam dayısının evi; Hollandalı, öleli yüz yılı geçmiş. Duvarlara tablolar asılmıştı; birinde kıyının ünlü perisi resmedilmiş. Margueritte dediğim ve sanki çocukluğumdan tanıdığım yaşlı kadın hizmetçi: "Yatıp dinlenmeyecek misiniz, uzun yoldan geldiniz, dayınız geç vakit dönecek; yemek zamanı uyandırırız," dedi. İri kırmızı çiçekli Hint kumaşıyla kaplı bir karyolaya uzandım. Karşımda bir duvar saati ve saatin üstünde insan gibi konuşmaya başlayan bir kuş vardı. Fikrimce ataların ruhu bu kuşun içindeydi. Beni şaşırtan kuşun dili ya da biçiminden çok kendimi bir yüzyıl geriye taşınmış görmekti. Kuş çeşitli zamanlarda yaşayan, diri ya da ölü akrabalarımdan, ailemden söz ediyordu bana, sanki onların hepsi aynı anda, birlikte yaşamışlar gibi şunları söylüyordu: "Görüyorsunuz, tedbirli davranıp resmini önceden yaptırdı... şimdi bizimle birlikte o." Gözlerimi kaldırıp resme baktım, tuvalde, üstünde eski zamanlardan Alman giysisi, ırmağın kıyısında eğilmiş bir kadın vardı, unutmabeni çiçeklerine bakıyordu. Gece usul usul yoğunlaşma-

ya başladı, görüntüler, sesler, yerler yarı uykulu zihnimde birbirine karıştı; yeryuvarlağının ortasından geçen bir uçurumun içine düştüğümü sandım. Erimiş bir maden akıntısına ve kimyasal ayrımlardan oluşan, renkleri, beynin lobları arasındaki kılcal damarlar gibi dünyanın bağrında dolaşan binlerce ırmağa kapılıp hiçbir acı duymadan sürüklendiğimi hissettim. Akıyordu hepsi, gidip geliyor, titreşiyorlardı ve bu akıntılar, molekül halindeki canlı ruhlardan oluşmuştu ve salt, yolculuğun hızı yüzünden, bu ruhları göremiyormuşum gibi bir duygu içindeydim. Beyaz bir aydınlık süzüldü yavaş yavaş su yollarına ve sonunda ışıklı dalgaların çevirdiği adalarla, geniş bir kubbe gibi yeni bir ufkun yayıldığını gördüm. Ve güneşsiz günle aydınlanan bir tepenin üstünde buldum kendimi ve orda toprağı işleyen yaşlı bir adam vardı. Tanıdım, kuşun sesiyle konuşan insandı. O mu söyledi, ben kendiliğimden mi anladım, bilemiyorum, ama artık şu açıktı, atalarımız, gelip göçenler, yeryüzünde bizi ziyaret için bazı hayvanların şekline giriyor ve böylece, sağır, dilsiz gözlemciler olarak varoluşumuza katılıyorlardı.

Yaşlı adam işini bırakıp yakındaki bir eve kadar eşlik etti bana. Çevremde gördüğüm manzara, atalarımın bir zamanlar yaşamış olduğu ve mezarlarının bulunduğu Flandre'ı anımsatıyordu: Ormanın sınırındaki, korularla çevrili tarla, yandaki göl, ırmak, çamaşırhane, köy, yokuş yukarı giden yol, taşlı loş tepeler ve tepelerdeki top top katırtırnakları, çalılar, sevdiğim yerlerin gençleşmiş imgesi[8] Tek fark, girdiğim ev bana pek yabancıydı. Şunu anladım, bu ev benim bilmediğim bir çağda yapılmıştı ve o zamanlar ziyaret ettiğim dünyamızda nesnelerin hayaleti gövdemizin hayaletine eşlik ediyordu.

8) Nerval'in çocukluğunu geçirdiği ve sonra da zaman zaman gittiği *Loisy*'deki yerler. Aynı yerleri *Sylvie* öyküsünde de anlatır.

Pek çok kimsenin toplandığı geniş bir salona girdim. Her yanda tanıdık yüzler buluyordum. Arkalarından ağladığım ölü akrabalarımın yüz çizgileri, üstlerinde daha eski zamanlara ait elbiseler olan ve beni aynı babaca şefkatle karşılayan bunların, bu ötekilerin yüzünde yeniden üretilmişti. Bir aile şöleni için toplanmış gibiydiler. Akrabalarımdan biri yanıma geldi ve şefkatle kucakladı beni. Renkleri atmış görünen eski bir elbise vardı üstünde, pudralı saçları altındaki güleç yüzü benim yüzümü andırıyordu. Ötekilere göre o daha bir canlıymış, ruhlarla iletişim kurmaya daha bir gönüllüymüş gibi geliyordu bana. –Dayımdı. Yanına oturtttu beni ve bir tür iletişim kuruldu aramızda; sesini duyduğumu söyleyemem; ancak düşüncem bir noktaya taşındıkça anlam da hemen açıklık kazanıyor ve imgeler gözlerimin önünde karton filmler gibi canlanıyordu.

Coşkuyla, heyecanla "Demek doğru, bizler ölümsüsüz, bir zamanlar yaşadığımız dünyanın insanları var burada. Sevdiğimiz her şeyin çevremizde hep var olacağını düşünmek ne büyük mutluluk! Yaşamaktan çok yoruldum!" diyorum.

"Hemen sevinme bakalım, çünkü sen henüz yukardaki dünyadansın, nice çetin deneyimlerden geçmen gerek. Seni büyüleyen bu yaşamın da acıları, kavgaları, tehlikeleri var. Bir zamanlar yaşadığımız dünya yargılarımızın düğümlenip çözüldüğü bir tiyatro sahnesidir; bizler onu canlandıran fersiz bir ocağın alevleriyiz," dedi dayım. Yanıtladım:

"Ne yani dünya da ölebilir ve biz hiçlikle mi kuşatılırız?"

"Hiçlik bilinen anlamda yok; ama dünyanın kendisi maddi bir kitledir ve ruhların toplamından insan ruhu oluşur. Madde ruhtan daha fazla ölemez, yalnızca iyilik ve kötülüğe göre biçim değiştirebilir. Geçmişimiz ve geleceğimiz bir zincirin halkaları. Kendi soyumuzda yaşıyoruz, ve soyumuz bizde yaşıyor."

Bu düşünce hemen duygulandırdı beni ve salonun duvarları sonsuz bir görüngede açılıyormuşçasına, içlerinde benim de var olduğum ve ben'den oluşan uzun bir erkekler ve kadınlar zinciri görür gibi oldum; bu zincirde, yüz eylem yılını bir dakikalık rüyaya sığdıran zaman olgusuna eşdeğer bir uzay olgusuyla, dikkat yetilerim, birbirine karışmadan çoğalıyordu sanki, tüm halkların giysiler ve imgeleri aynı anda açık seçik görülüyordu. Bu sonsuz sayılar zincirinin, yalnızca, yüzlerinin bölünüp binlerce kaçak görünümde yeniden birleştiğini gördüğüm odadaki kişilerden oluştuğunu anlayınca şaşkınlığım arttı: "Ama biz yedi kişiyiz" dedim dayıma. Yanıtladı:

"Doğru, her aile yedi kişiden oluşur, yediyle çarpa çarpa genişletebiliriz de[9] "

Anlamını benim de tam çözemediğim bu tümcede ne denmek istendiğini size açıklayabileceğimi sanmıyorum. İnsan sayısıyla genel uyum arasındaki ilişkiyi çözecek terimlerden yoksunum, metafizik sağlamıyor bunu bana. Babada ve annede, doğanın elektrikli güçleriyle eşdeğer güçler var, bu belli; ama onlardan doğmuş ve bileşimleri hem çoğul, hem sınırlı ortak bir hayvan yüzü gibi onlardan gelme bireysel merkezler nasıl kuruluyor? Çiçeğe sorsak, taç yapraklarının sayısı niçin bu kadar, taç bölünmesi niçin böyledir desek... toprağa; çizdiği şekilleri, güneşe ürettiği renkleri sorsak.

9) Nuh'un ailesi yedi kişiden oluşuyordu; yediden biri, gizemli bir biçimde Eloim'lerin daha önceki kuşaklarına bağlıydı! ...Düşgücü, ilkel bir biçimde bir araya gelmiş aile imgeleri, şimşek çakarcasına bana birden Hindistan'ın çok tanrılarını çağrıştırdı. Öteye gitmekten korktum, zira üçlemde korkulu bir gizem var... Tevrat'ın yasalarıyla doğduk. (G.N.)

V

Çevremde biçim değiştiriyordu her şey. İlişki kurduğum ruh da eski görünümünde değildi. Bir delikanlıydı şimdi karşımda, konuşmuyor, beni konuşturuyor, düşüncelerimi öğrenmek istiyordu... Başdöndüren yüksekliklerde fazla uzağa mı gitmiştim acaba? Şunu anlar gibi oldum, bu sorular karanlık ya da tehlikeliydi, o sırada algıladığım dünyanın ruhları için bile. Belki de yüce bir güç yasaklıyordu bana bu araştırmaları. Kendimi çok kalabalık ve bilinmeyen bir kentin sokaklarında dolaşırken gördüm. Tümseklerle yamru yumruydu, karşıda evlerle kaplı bir tepe vardı. Halka baktım, insanların bazıları özel, başka bir ulustan gibiydi; gürbüz, güçlü kuvvetli ve kararlıydılar, enerjiyle dolup taşan yüz çizgileri bana dağlıların ya da yabancılarla haşır neşir olmamış adalıların bağımsız ve cengaver soylarını düşündürdü. Soyları nerden gelirse gelsin, büyük bir kentin ve bayağı karma halkın ortasında yine de vahşi kişiliklerini sürdürebiliyorlardı. Kimdi bunlar? Kılavuzumla, sanayi uğultularıyla dolu, sarp ve gürültülü bir yolu tırmandık. Uzun merdivenleri çıkınca önümüz açıldı. Sağda solda çitlerle çevrili taraçalar, yassı alanlar üstüne kurulmuş bahçecikler, çatılar, ince bir zevkle yapılmış, tutkulu bir sabırla boyanıp işlenmiş evler vardı; uzun bir yeşillik örtüsüyle birbirini izleyen ve yükselen görünümler gözü

şenlendiriyor, tatlı bir vahanın manzarası aşağıdan gelen ve usul bir mırıltıyı andıran uğultunun üstündeki yalnızlık, ruhu dinlendiriyordu. Büyük kentlerin izbelerinde ve yeraltı mezarlarında yaşayan sürgün halklar varmış, sık sık söz edildi bundan. Kuşkusuz tam tersiydi buradaki durum. Kuşların, çiçeklerin, temiz havanın ve aydınlığın sevdiği bu barınağı mutlu bir soy yaratmıştı. "Karşı dağın eski sakinleri bunlar, uzun zaman, gelenek ve göreneklerine bağlı, dünyamızın o ilk günlerindeki gibi doğal erdemlerini koruyarak, sevecen, dürüst ve sade bir yaşam sürdürdüler bu dağda. Çevredeki halk saygı duyuyor, kendine onları örnek alıyordu" dedi kılavuzum.

Kılavuzumun ardından, bulunduğum noktadan bitişik çatıları garip bir görünüm sunan o yüksek yapılardan birine doğru indim. Yürürken ayaklarım çeşitli çağlardan yapıların birbirine bitişik katmanlarına gömülüyordu sanki. Bu yapı hayaletlerini, her çağın özel zevkini yansıtan başkaları izliyor ve bu bana eski zaman kentlerinde yapılan kazıları anımsatıyordu. Ancak, karşımdakiler yeraltında değil, yeryüzündeydi, canlıydı ve aralarından binlerce ışık oyunu geçiyordu. Ve işte geniş bir odadaydım, bilmem hangi sanayinin ürünü bir masada çalışan yaşlı bir adam vardı. Tam kapının eşiğini aşarken, yüzünü iyice göremediğim, beyazlar giymiş biri, elinde silah, dikildi önüme; kılavuzum işaretle uzaklaşmasını buyurdu. Sanırım barınaklarındaki gizeme sızmamı istemiyorlardı. Hiçbir şey sormadan kılavuzuma, sezgilerimle anladım: görmüş olduğum o yüksek ve derin yerler ilkel dağlıların barınaklarıydı. Gittikçe artarak onları kuşatan yeni soylar dalgasına meydan okuyup, orda, geleneklerine uygun, sade, sevecen, dürüst bir yaşam sürdürüyorlardı. Usta, yılmaz, becerikliydiler. Kalıtlarını kaç kez zapt etmiş kör yığınları savaşmadan yenmişlerdi. Ne bozulup kokuşmuş, ne yıkılmış, ne kö-

leydiler; cehaleti yendiklerine göre katıksızdılar; varsıllık içinde bile yoksulluğun erdemlerini yitirmemişlerdi. –Bir çocuk toz toprak içinde, kristaller, midye kabukları ve yontulmuş taşlarla oynuyordu. Kuşkusuz gördüğü derslerden üretmişti oyunu. Yaşlı, hâlâ güzel bir kadın ev işi yapıyordu. Birden gençler girdi gürültü patırtıyla, işten dönmüşlerdi galiba. Görünce şaşırdım, hepsinin de giysileri beyazdı; ama sanki görüşüm beni yanıltıyormuş gibi, gözlerimi daha keskin kılmak için, kılavuzum giysilerin gerçek renklerini tanıtmaya, hepsinin aslında canlı renklerden oluştuğunu anlatmaya çalışıyordu. Giysilerin rengindeki beni şaşırtan açıklık belki de özel bir parıltıdan, prizmanın, içine sıradan renklerinin karıştığı, bir ışık oyunundan doğuyordu. Odadan çıktım, taraçadaydım. Genç kızlar ve çocuklar gezinip oyun oynuyorlardı. Ötekiler gibi onların giysileri de beyaz göründü bana, ancak pembe nakışlar işlenmişti üstlerine. Çok güzeldiler, öylesine tatlıydı yüz çizgileri, ruhlarının parıltısı ince şekillerinin arasından öylesine canlı süzülüyordu, hiçbir seçime gerek kalmadan, tensel haz uyarmadan, şaşkın gençlik tutkularının tüm çılgınlıklarını özümlüyor ve her türden aşkı esinliyordu onlar.

Tanımıyorum hiçbirini o kızların, o sevgili varlıkların, aralarındaydım, ama duygularımı iletemiyordum onlara. Gülen gözleri tatlı bir acıma duygusuyla gözlerimi arayan bu insanlar sanki ilkel ve kutsal bir ailenin bireyleriydi. Yitik bir cennetin anısına ağlar gibi sıcak gözyaşları döktüm. Bu insanların bana yabancı olan o sevimli dünyasında, şöyle bir uğradıktan sonra konup göçen, gelip geçen bir yolcu olduğumu acıyla hissettim ve yaşama yeniden döneceğimi düşünüp ürperdim. Kadınlar, erkekler boşuna, gitmemi önlemek istercesine, sıkış tepiş çevremde yığılıyordu. İşte daha şimdiden eriyordu güzelim biçimleri

karışık buğularda; soluyordu güzelim yüzleri ve o çarpıcı çizgiler, o pırıl pırıl yanan gözler son gülücüğün ışıdığı bir gölgede kayboluyordu...

Buydu gördüğüm hayal, ya da anısı bende kalan hayalin başlıca ayrıntıları. Günlerce bilinçdışı içinde bulunduğum o halin bilimsel açıklamasını yaptılar bana. Benim için mantıksal olaylar dizisi olan şeylerin, onların çeşitli aşamalarını, duyduğum sözlerle örtüşen eylemlerini aklımın bozukluğuna yordular, bu uydurma sözleri canımı fena sıktı. Dostlarım daha insaflı davranıp sabırlı bir incelikle ya da benimkine benzer düşüncelere sahip oldukları için, ruh dünyamda gördüklerimi uzun uzun anlattırdılar. Biri ağlayarak: "Tanrının varlığı doğru, değil mi?" dedi. – Evet, yanıtını verdim coşkuyla, yarı aralık gördüğüm o gizemli dünyanın iki kardeşi gibi sarıldık birbirimize. İnançta büyük bir mutluluk buldum. En yetkin zihinlerin bile benimsediği, ruhun ölümsüzlüğü konusundaki kuşku benim için özümlenmiş oluyordu böylece. Artık ne ölüm, ne hüzün, ne endişe. Hısım akraba, eş dost, tüm sevdiklerim ölümsüz olduklarını kesin işaretlerle bildirmişlerdi bana ve artık yalnızca gündüz saatlerinde ayrıydım onlardan. Tatlı bir melankoli içinde geceyi bekliyordum.

VI

Gördüğüm rüya düşüncelerimi daha bir pekiştirdi. Ataların evindeki bir salonda buldum kendimi birden. Tek fark, salon büyümüş gibiydi. Eski mobilyalar cilalanmış, parlıyordu, halılar ve perdeler sanki yenilenmişti. Doğal günden üç kez daha aydınlık bir gün ışığı akıyordu panjurlar ve kapıdan; ve havada serinlik ve baharın ilk ılık sabahlarının kokusu vardı. Üç kadın çalışıyordu odada, hiç benzemiyorlardı ama, gençlik yıllarımdaki akrabalarım ve arkadaşlarımmış. Yüzlerinin kadranı lamba alevi gibi değişiyor ve her an birinden diğerine bir şeyler geçiyordu; gülücükleri, sesleri, gözlerin, saçların renkleri, boyları, bildik davranışları, aynı hayatı yaşıyorlarmış gibi kendi aralarında değişiyordu ve böylece, ressamların yetkin güzelliği gerçekleştirmek için çeşitli modellerden tek tip yaratması gibi, hepsinin bileşkesi oluyordu kadınlardan her biri.

En yaşlısı çocukluğumda işittiğim için tanıdık gelen titreşimli ve ezgili bir sesle konuşuyordu benimle. Ne diyor anlamıyordum, ama sesindeki derin uyum alabildiğine etkiliyordu beni. Dikkatimi kendime çekti, baktım, örümcek ağına benzeyen ipliklerden tığla örülmüş, eski moda küçük bir giysi vardı üstümde. Şıktı, zarifti ve mis gibi kokuyordu. Onların peri ellerinden çıkmış bu giysinin içinde kendimi çok çok gençleşmiş ve sevim-

li hissettim. Büyük güzel hanımların önünde küçük bir çocukmuşum gibi kızarıp teşekkür ettim. Biri kalktı ve bahçeye yöneldi.

Herkes bilir ki, sık sık, çok canlı bir parlaklık, sızsa da, rüyada asla güneş görmeyiz. Nesneler ve gövdeler kendiliğinden aydınlıktır. Top top beyaz ve siyah üzümlerle yüklü asma çardaklarının küme küme uzandığı küçük bir bahçede buldum kendimi; bana kılavuzluk eden kadın, asma kümeleri altında ilerledikçe, birbirlerini kesen çardakların gölgesi, gözlerimde onların biçimlerini ve örtülerini değiştiriyordu. Sonunda kümeler altından çıktı bana öncülük eden kadın. Açık bir alandaydık. Bir zamanlar bu alanı çaprazlama kesen eski ağaçlı yollar kaybolmaya yüz tutmuştu, izleri güçlükle görülüyordu. Uzun yıllardan beri savsaklanmıştı tarım; ve sağa sola dağılmış filbaharlar, yasemin-ler, sarmaşıklar, uzun ot kollarını gür ağaçlar arasına uzatmışlardı. Meyve yüklü dallar yere sarkıyor, kendiliğinden bitmiş yabani bahçe çiçekleri asalak otlar arasında açılıyordu. Kavaklar, akasyalar ve çamlar yükseliyordu uzaklarda. Aralarında zamanın kararttığı heykeller vardı. Sarmaşıklarla kaplı bir kaya yığını çıktı önüme. İçinden canlı bir kaynak fışkırıyor, ezgili çalkantısı, geniş nilüfer yapraklarıyla yarı örtülü, suları uykuya dalmış gözede çınlıyordu.

Ardından gittiğim kadın, yanardöner tafta entarisinin pilelerini yansıtan dalgalı bir devinimde boyunu uzatarak[10], çıplak koluna zarifçe uzun bir gülhatmi sapını sardı, sonra gür bir ışık hüzmesi altında büyümeye başladı. Şöyle ki, o büyüdükçe bahçe de yavaş yavaş şeklini alıyor ve yerler, ağaçlar giysilerinin gül bezeklerine ve yapraklarına dönüşüyor, aynı anda yüzü, kolları

10) Yazar *Sylvie* öyküsünde de, Jenny Colon'la özdeşleştirdiği Adrienne'i böyle betimler. Dante'nin Béatrice'ini anımsayalım: Cennet yolculuğunda Dante'ye Béatrice kılavuzluk eder.

gökyüzünün lâl rengi bulutlarına uzanıyordu. Biçim değiştikçe gözden kaybediyordum onu, kendi büyüklüğü içinde yok oluyor gibiydi. "Kaçma, kaçma!.. Çünkü doğa da seninle birlikte ölür" diye haykırdım.

Bunları söyleyip, büyüyen ve onu görmeme engel olan gölgesini yakalamak istermiş gibi, kayalar arasında çılgınca yürüdüm, ama dibinde bir kadın büstünün bulunduğu yıkık bir duvarın eteğinde tökezledim. Devrilen büstü kaldırırken baktım ki *bu onun büstü*ydü... O sevgili yüzü, çizgilerini hemen tanıdım ve gözlerimi gezdirdiğimde, bahçenin bir mezarlık halini aldığını gördüm. Sesler, "Evren gecededir!" diyordu.

VII

Başlangıçta öylesine mutlu olan bu düş, sonunda şaşkına çevirdi beni. Yorumu neydi? Bunu çok sonra anladım. Aurélia ölmüştü. Önce sayrılık haberini aldım. Umutla umutsuzluk arası bir ruh hali içindeydim. Artık çok az yaşayacağıma inanıyordum ve biliyordum artık, seven yüreklerin yeniden buluşacağı bir dünya vardı. Zaten Aurélia yaşarkenden çok ölünce benimdi... Bu bencil düşüncenin bedelini sonradan acı pişmanlıklarla ödeyecektim.

Önsezileri kötüye kullanmak istemezdim; felek garip şeyler getiriyor insanın başına; ne çabuk birleşmiştik, bir anı çıkmıyordu aklımdan. İşçiliği eski bir yüzük vermiştim ona, kaşında yürek biçiminde oyulmuş panzehir taşı vardı. Parmağına büyük geldiği için halkayı kestirip küçültmek gibi uğursuz bir düşünce geldi aklıma. Ancak kıl testerenin gürültüsünü duyunca hatamı anlamış, yüzükten kan aktığını görür gibi olmuştum.

Zihnim henüz insan aklının düzenli akışına sahip değilse de sanat çalışmaları sayesinde sağlığıma kavuşabildim. Yüksek bir yerdeydi kaldığım sağlık evi, büyük bir bahçesi ve bahçede ender türden ağaçlar vardı. Tepeden esen temiz havayı, baharın ilk nefeslerini soludum, birlikte olduğum sevimli insanlar bana çok nazik davrandı, böylece uzun zaman sakin günler geçirdim.

Canlı parlak renkleri firavunhorozlarının tepeliğini andıran yalancı çınarların ilk yapraklarını hayran gözlerle seyrediyordum. Ovanın üstünde uzanan manzara uçsuz bucaksız tatlı ufukları gözlerimin önüne seriyor ve bu ufukların aşama aşama gelişen renkleri beni hayal alemlerine sürüklüyordu. Tepeleri ve bulutları, biçimlerini açık seçik görebildiğimi sandığım tanrısal yüzlerle dolduruyordum. –Bu seçkin düşüncelerimi saptamak istedim ve topladığım kömür ve tuğla parçalarının yardımıyla duvarları izlenimlerimi yansıtan bir dizi freskle kapladım. Bir yüz sürekli öteki yüzlerden daha çok ön plana çıkıyordu: Aurélia'nın yüzüydü bu, rüyama giren haliyle, tanrıça görünümünde ve tanrıçanın renginde. Bir çark dönüyordu ayaklarının altında ve tanrılar geçit töreni yapıyordu önünde. Otların ve çiçeklerin özsuyundan boya yapıp bu topluluğu da resmettim. –Kaç kez düşlere daldım o sevgili put önünde! Dahası, sevdiğimin bedenini toprakla şekillendirmeyi denedim; işim gücüm buydu her sabah, yapıyor, yeniden yapıyordum, çünkü mutluluğumu kıskanan deliler o sevgili imgeyi bozmaktan hoşlanıyordu.

Kağıt verdiler bana ve uzun zaman, öykülerin, dizelerin, bilinen tüm dillerde yapılmış tanımlamaların eşliğinde, dünyanın, inceleme anılarıyla ve çabamın daha duyarlı kıldığı ya da süresini uzattığı düş izlenimleriyle karışık, bir tür tarihini yazmaya koyuldum. Yaratışın çağdaş kurallarına takılıp kalmıyordum. Daha ötelere tırmanıyordu düşüncem. Cinler tarafından tılsım sayesinde yazılmış ilk sözleşmeyi hayal meyal görüyordum. *Kutsal Masa*'nın taşlarını bir araya getirmeyi ve dünyayı bölüşen ilk yedi *Eloim*'leri bu masanın çevresinde göstermeyi denedim.

Doğu geleneklerinden alınmış bu tarih sistemi evreni dile getirip örgütleyen doğa güçlerinin mutlu uzlaşmasıyla başlıyordu. –Çalışmamdan önceki gece, yaratılışın ilk tohumlarının çırpın-

dığı karanlık bir uyduya taşındığımı sanmıştım. Henüz yumuşak olan kilden, dev palmiyeler, zehirli sütleğenler ve kaktüslerin yöresinde bükülüp kalmış kengerler yükseliyordu; ve bu taslak halindeki yaratılıştan, kayaların çorak yüzleri iskeletler gibi fırlıyor, iğrenç sürüngenler yabani otların ortasında kavisler çizerek gidiyor, genişliyor ya da yuvarlak bir biçim alıyorlardı. Garip ufkun mavimsi görünümünü yalnızca yıldızların solgun ışığı aydınlatıyordu. Bu yaratılmışlar biçimlendikçe, daha parlak bir yıldız aydınlığın son tohumlarını yukarı çekiyordu.

VIII

Sonra canavarlar şekil değiştiriyorlar, ilk derilerinden soyunup, dev ayaklarının üstünde, daha bir güçlü doğruluyorlardı; gövdelerinin koca kitlesi dalları ve bitkileri kırıyor ve doğanın düzensizliğinde birbirlerine saldırıyorlardı. Ben de katılıyordum kavgaya, çünkü benim de bedenim onlarınki gibi acayipti. Birden, eşsiz bir uyum çınladı yalnızlıklarımızda, ilkel yaratıkların birbirine karışan çığlıkları, kükremeleri ve vınlayan sesleri dolaşıyordu sanki o kutsal havanın üstünde. Sonsuzlukta, değişimleri yeni değişimler izliyor, uydu yavaş yavaş aydınlanıyor, koruların yeşillikler ve derinlikleri üstüne tanrısal şekiller çiziliyordu. Ve gördüğüm canavarlar artık evcilleşmişler acayip şekillerini atıp erkek ve kadın halini alıyorlardı; bu değişim içinde ötekilerin kimi vahşi hayvan, kimi balık, kimi kuş oluyordu.

Kimdi bu tansığı yaratan? Bu yeni *değişimlerde* insanların hızlı evrimine ışıklı bir tanrıça öncülük ediyordu; türler arasındaki ayrım o zaman ortaya çıktı, kuşlardan başlayıp tüm hayvanlar, balıklar ve sürüngenler bu ayrımın içinde yerlerini aldılar; bunlar Divea'ler, Peri'ler, Ondin'ler ve Salamandre'ları; bu varlıklardan her biri öldüğünde daha güzel bir biçim altında yeniden doğuyor ve şarkılarda tanrıların utkusunu övüyorlardı. Eloim'lerden biri yeryüzünün elemanlarından oluşan beşinci bir soy ya-

ratmayı düşündü ve bu soya *Afrite*'ler adı verildi. Dünyanın yeni sahiplerini tanımak istemeyen Ruhlar arasındaki tam bir devrim işaretiydi bu. Binlerce yıl sürdü dünyayı kana boğan savaşlar. Eloim'lerden üçü, soylarının Ruhlarıyla birlikte dünyanın güneyine sürüldüler ve büyük krallıklar kurdular orda. Dünyaları bağlayan tanrısal *cabale*'ın gizlerini de götürmüşlerdi ve sürekli iletişim içinde oldukları bazı yıldızlara *tapıyor*, güçlerini onlardan alıyorlardı. Dünyanın en uzak ucuna sürülmüş bu kahinler erklerini ve gizemlerini sürdürme ve yayma konusunda kendi aralarında anlaşmışlardı. Kadınlar ve köleler çevrelerinde, çocuklarından birinin şeklinde yeniden doğuşu edinmişti kralların dan her biri. Ömürleri binlerce yıldı. Güçlü kâhinler ölüm yaklaştığında onları iyi korunmuş yeraltı mezarlarına koyuyor ve orda iksirler ve güç veren yiyeceklerle besliyorlardı. Yaşamdaki görünümleri değişmiyordu. Sonra, kozasını ören ipekböceği gibi kırk gün uyuyor ve büyümüş bir çocuk şeklinde yeniden doğup imparatorluğun başına geçiyorlardı.

Toprağın yaşam sunan tüm güçleri bu aileleri beslemek için çabalayıp duruyordu. Hep aynı olan kanları yeni sürgünlerle, yeni filizlerle doluydu. Mezarlıkların ve ehramların altına oyulmuş çok geniş alanlarda geçmiş soyların tüm hazineleri ve onları tanrıların gazabına karşı koruyan bazı tılsımları toplamışlardı.

Bu garip gizemlere tanık olan yer, Orta Afrika'daki Ay Dağları'nın öteleri ve eski Habeşistan'dı: insan soyundan ben uzun süre tutsak olarak nice acılar çektim oralarda. Bir zaman yemyeşil gördüğüm korulardan geriye ancak solgun çiçekler ve solgun yapraklar kalmıştı; kızgın bir güneş kavuruyordu ortalığı ve o ebedi hanedanların arık, cılız çocukları yaşam yükünün altında perişan olmuşlardı. Törenler ve ayinlerle düzenlenmiş o zorunlu ve tekdüze büyüklük herkese ağırlığını koymuştu, kimse kur-

tulamıyordu ondan. Yaşlılar, onlara ölümsüzlüğü sağlayan hekimler ve rahipler arasında oturmuş, başlarındaki taçların ağırlığı altında ve imparatorluk süslerinin kalabalığında ezilip inliyorlardı. Halka gelince, çeşitli kastlara bölünmüş, ne yaşama bel bağlayabiliyor, ne de artık özgürlük özlemi çekiyordu. Ölümün ve kuraklığın kurbanı ağaçların eteğinde, kurumuş kaynak başlarında kavruk otlara oturmuş saz benizli ve sinirli oğlanlar, kızlar sararıp soluyorlardı. Kraliyet odalarının ve sütunlu girişlerin görkemi, giysiler ve süslerindeki şatafat yalnızlıklarının sonsuz sıkıntısını gizlemeye yarayan boş avuntulardan başka bir şey değildi. Salgınlar, sayrılıklar halkı kırıp geçiriyor, bitkiler bile ölüyorlardı, ama ölümsüzler, gösterişli giysiler altında, yalnızca acı çekiyor, sararıp soluyorlardı. Ötekilerden daha büyük bir afet aniden gençleştirip kurtardı dünyayı. Orion kuyrukluyıldızı suların sağnaklarını gökyüzüne açtı; zıt kutbun buzullarıyla aşırı yüklü dünya kendi üstünde bir yarım dönüş yaptı ve denizler kıyılarını aşıp Afrika ve Asya yaylalarına ters aktılar; baskın kumlara yürüdü, mezarları, ehramları doldurdu, yeni bir yaratılış umudunu gezdirdi denizlerin üstünde.

Afrika dağlarının en yüksek tepesine sığınmıştı Eloim'lerden üçü. Savaş başladı aralarında. Belleğim bulanıyor burada, bu yüce savaşın sonu nasıl bitti bilemiyorum. Yalnızca şu an, sularla kaplı bir tepenin üstünde, ayakta bir kadın görüyorum Eloim'lerin terk ettiği; saçları darmadağınık, ölüme karşı çırpınıp bağırıyor. Acıklı sesi suların sesini bastırıyordu... Kurtuldu mu? Bilmiyorum. Kardeşleri tanrılar kargımışlardı onu; ama alnına alevli ışıklar döken akşam yıldızı parlıyordu başının üstünde.

Yeni soyların bağıtını kutsamak için ezgilerle çınladı dünyanın ve göklerin sürüp giden ilahisi. Ve yeni bir güneşin ışınları altında harıl harıl çalışırken Nuh'un oğulları, yeraltındaki barı-

naklarına sinmiş kahinler, hazinelerini koruyor, sessizlik ve gecede günü gün ediyorlardı. Bazen barınaklarından usulca çıkıp canlıları korkutuyor ya da kötülere bilimlerinin uğursuz gizini öğretiyorlardı.

Geçmişin bir tür örtülü sezgisiyle yeniden dile getirebildiğim anılar işte bunlar. O kargınmış soyların iğrenç yüzlerini yansıtırken ürperiyordum. Her yerde ölüyor, ağlıyor ve acı çekiyordu Ölümsüz Annenin[11] hüzünlü yüzü. Asya ve Afrika'nın kapalı uygarlıkları arasında aynı ruhların yeni biçimler altında ürettiği kanlı bir zevk ve kırım sahnesi sürekli yenilenir.

Son sahne Gırnata'da oynandı, Hıristiyanlar ve Maure'ların düşman darbeleri altında ezildi kutsal tılsım. Dünyamız kim bilir daha kaç yıl acı çekmek zorunda kalacak, çünkü ebedi düşmanların öcünün başka gökler altında yenilenmesi gerek! Dünyayı kuşatan yılanın kopmuş parçaları bunlar... Kılıçla parçalanıp gövdeden ayrılmışlar, ama harcı insan kanıyla karılmış iğrenç bir öpücükte yeniden birleşiyorlar.

11) *Ölümsüz Anne* derken, belki Tannça Isis'ten, belki Meryem'den söz ediyor Nerval. Ancak, kendi annesini yitirdiğinde kucaktaki çocuktu, geride fotoğraf ya da resim de kalmadığından, annesinin yüzünü hiç bilmez ve hep bu yüzün özlemini çeker.

IX

Gözlerimin önüne sırayla gelen imgeler bunlardı. Zihnim yavaş yavaş duruldu ve benim için cennet olan o evi terk ettim. Uzun zaman sonra kaçınılmaz koşullar beni yeni bir düşüşe sürükledi[12] ve bitmek tükenmek bilmeyen garip düşler, zincirin halkaları gibi birbirine bağlandı. –Zihnim dinsel konulara değin bir çalışmaya takılmış[13] kırlarda geziyordum. Bir evin önünden geçerken ona öğretilmiş bazı sözcüklerle konuşan bir kuşun sesini duydum. Söyledikleri karmakarışık şeylerdi, ama anlamını sezinler gibi oldum; bu sözler bana daha önce anlattığım hayali anımsattı, kötüye işaretti, ürperdim. Birkaç adım daha atınca uzun zamandır görmediğim ve yakındaki bir evde oturan eski bir dosta rastladım. Evini görmemi istedi, ziyaret sırasında geniş bir ufka bakan yüksekçe bir taraçanın üstüne çıktık. Güneş batıyordu. Dik bir merdivenin basamaklarını inerken yanlış bir adım attım, göğsüm oradaki bir eşyanın sivri ucuna çarptı. Güçlükle kalkabildim, kendimi bahçenin ortasına attım. Ölümcül bir darbe yemiş gibiydim ve ölmeden önce batan güneşe son bir kez bakmak istedim. Böyle bir an'ın sürüklediği pişmanlıklar or-

12) Nerval 1841 krizinden sonra 1849'da yeni bir ruh krizi daha geçirdi. Burada sözünü ettiği 1851 Eylülündeki kriz.

13) Söz konusu çalışma *Revue de Paris*'de yayımlanan Quintus Aucler. Nerval sonradan bu çalışmayı *Aydınlanmışlar* adlı yapıtına aktardı.

tasında, böyle, bu saatte, ağaçlar, çitler ve güz çiçekleri ortasında ölmek ne mutluluktu! Oysa yalnızca bayılmışım, kendime geldiğimde eve kadar yürüyebildim ve hemen yatağa girdim. Ateş içinde yanıyordum, düştüğüm yeri anımsadığımda birden aklıma geldi, hayran olduğum o manzara, Aurélia'nın gömüldüğü mezarlığın üstündeydi. Yatarken düşünmüştüm bunu gerçekten; yoksa düşüşümü daha o zaman Aurélia'nın mezarına yorardım. "Yine de feleğin bir cilvesiydi bu" dedim, ölsem kavuşurdum Aurélia'ya, ölmediğime üzüldüm. Ama birden anladım, böyle bir ölüme bile layık değildim. Onu yitirdikten sonra sürdürdüğüm yaşamı acı acı anımsadım. Aurélia'yı, onu hiç unutmamıştım, böyle bir şey hiç olmamıştı, ancak, kolay aşklar peşinde koşup anısına saygısızlık etmiştim. Rüyaya yatmak geçti aklımdan, ama eskiden düşlerime sık sık giren o *imge* artık girmiyordu rüyalarıma. Önceleri içinde kanlı görüntüler olan karışık rüyalar gördüm. Sanki bir zamanlar katıldığım ve ecesi Aurélia olan ülküsel dünyanın ortasında zincirinden boşalmıştı kara yazgılı bir soylu. *Gizemli Kent*'in yüksek tepelerindeki dağlı ailelerin evine girerken beni tehdit eden aynı Ruh geçti önümden, eski beyaz giysileriyle değil, bir Şehzade kılığında. Üzerine yürüdüm bağırıp çağırarak, sakince döndü bana. Dehşet içinde kaldım. Ey gazap! Yüzü benim yüzümdü, şekli benim şeklimdi, soyutlanmış ve büyümüş... İki dost beni aramaya geldiklerinde, aynı gece tutuklanmış ve nezaretten benim adımla çıkan adamı anımsadım. Şeklini şu an çıkaramadığım bir silah vardı elinde ve yanındakilerden biri bana "İşte onu bu silahla vurdu" dedi.

Bilmem nasıl açıklamalı, yeryüzünde yaşadığım her şeyi doğaüstü bir başka dünyada da yaşıyordum düşüncelerimde. *Duyumsuyorum* bunu, ama açıkça anlatamıyorum[14] Peki hem ben

14) Düşerken duyduğum acıya benzer bir acı, sanırım. (G.N.)

olan hem benim dışımda olan bu ruh neydi? Adı efsanelerde geçen *Çiftim* miydi, ya da doğulular*ın Ferouir* dediği o gizemli kardeş miydi? –Yoksa, hani bir masaldaki, ormanda bütün gece, aslında kendisinden bir başkası olmayan yabancıyla çarpışan şövalyenin hışmına mı uğramıştım? Şu ya da bu, inanıyorum ki insan düşgücü dünyamızda ya da bir başka dünyada gerçek dışı hiçbir şey üretmedi ve açık seçik gördüğüm şeylerin varlığından hiçbir kuşku duymuyordum.

Korkunç bir düşünceye kapıldım: "İnsan çifttir" diyordum kendi kendime. – "İki kişi duyumsuyordum içimde" diye yazmıştı bir Kilise Büyüğü. İki ruh yarışıyor gövdemizde, bütün organlarımızda üretilmiş, birbirine benzer iki parça görünümündeki gövdeye bu karma tohumu işte iki ruhun birbirleriyle yarışı koydu. Her insanda bir seyirci, bir oyuncu var, konuşan ve yanıtlayan. Doğulular insandaki bu iki düşmanı gördüler: iyi ve kötü ruhlar. "İyi ruh mu? Kötü ruh muyum? Bir şey açık, *öteki* bana düşman... Kim bilir, başka koşullar ve başka bir çağda iki ruh birbirinden ayrılır belki de? Aynı bedene her ikisi de yorgan ipliğiyle bağlı, biri utkunun ve mutluluğun simgesi, öteki hiçliğin ya da ebedi azabın?" diyordum kendi kendime. Ölümcül bir şimşek geçti birden bu karanlığın içinden... Artık benim değildi Aurélia!... Dışardaki bir törenden sesler duyar gibiydim, benim gizemli evliliğimin hazırlığıydı bu tören ya da *öteki*, dostlarımın, hatta Aurélia'nın yaptığı bir yanlışlıktan[15] yararlanıyordu. Beni görmeye, avutmaya gelen o en sevgili kişiler bile bu yanılgının ağına düşmüş gibiydiler, yani ruhlarının iki bölümü birbirinden ayrılıyordu bana göre. Bir bölüm sevgi dolu, güvenilirdi; öteki, ölüm darbesi yemiş gibiydi. *Ruhen* benim gibi olmadıkla-

15) Nerval'de sürekli bir suçluluk duygusu var, büyük, bağışlanmaz hatalar yaptığını sanar.

rı için, istemeseler bile, sözleri çift anlamlıydı. Bir an, *Amphitryon* ve *Sosie*'yi düşündüğümde aklımdan geçenleri gülünç buldum. Ama o gülünç simge ya başka şeyse, ya eski çağların diğer masallarındaki gibi, çılgınlık maskesi takmış acı gerçeğin ta kendisiyse? Söylendim kendi kendime; "N'apalım, ben de geleceğin, bilimin silahını, her türlü silahı kullanarak kara yazgıma, hatta tanrıya karşı bile savaşırım. Varsın yazgım karanlıkta ve gecede bildiğini işlesin, ben varım ve şu dünyada yaşadığım sürece onu yenmeye çalışacağım, zamanım da var zaten.

X

Bu düşüncelerin beni yavaş yavaş içine sürüklediği garip umutsuzluğu nasıl anlatsam? Ruhların dünyasındaki yerimi kötü bir ruh almıştı; Aurélia için kötü bir ruhtum artık ben ve gövdeme güç veren üzgün ruh zayıflamış, horlanmış, Aurélia'nın tanıyamayacağı hale gelmiş, umutsuzluk ve hiçlik içinde çırpınıyordu. Örtülerinden bazılarını kaldırabildiğim gizeme sızmak için tüm gücümü kullanıyordum. Rüya bazen bu çabalarımla alay ediyor, buruşuk, yapmacık ve kaçak yüzler sunuyordu bana ancak. Bu ruh halinin sonucunu nasıl anlatsam! oldukça acayip bulacaksınız. Kendimi sonsuz uzunluktaki bir ipin üstünde kayar duyumsuyordum. Daha önce rüyalar ve hayallerimde görmüş olduğum gibi, içinden renk renk erimiş maden damarlar geçen dünya ortadaki ana ateşin ışığıyla azar azar aydınlanıyor ve bu ateşin aklığı, iç kürenin yamaçlarını renklendiren kiraz kırmızılığındaki boyalarla eriyordu. Zaman zaman havaya asılmış bulutlar gibi sarkan, şişeden akamayacak kadar yoğun su birikintilerine rastlıyor, hayrete düşüyordum: ama çok açık, dünyadaki sudan farklı bir sıvıydı bu ve kuşkusuz, ruhlar dünyası için gerekli deniz ve ırmakları oluşturan sıvının buharlaşmış haliydi.

İnişli yokuşlu bir kumsala geldim, yeşilimsi kamışlarla kaplıydı ve kamışların uçları, güneşin ateşi kurutmuşçasına sarıydı,

–ama, öteki rüyalarda da olduğu gibi, güneş görmedim. Tırmandığım tepenin üstünde bir şato vardı. Diğer yamaçta kocaman bir kent uzanıyordu. Dağı geçtiğimde geceydi, karşıdaki evlerde ve sokaklarda ışıklar yanıyordu. İnerken bir pazarda buldum kendimi, meyveler ve Güneyin sebzelerine benzer sebzeler satılıyordu.

Karanlık bir merdivenden sokaklara indim. Duvarlara afişler asılıyordu, bir gazino açılacakmış, ayrıntılı bilgiler veriliyordu. Yazılar çiçek bezeklerinden oluşan bir çember içindeydi. Öyle güzel boyamışlardı ki, doğal görünüyorlardı. Gazino bitmemişti, bir bölümü henüz inşa halinde. Bir atölyeye girdim, işçiler alçıdan, Lama'ya[16] benzer, ama büyük kanatları olan koskoca bir hayvan yontusu yapıyorlardı. Canavarın ortasından ona yavaş yavaş can veren bir ateş fıskiyesi geçiyordu sanki ve damarları ve atardamarları oluşturan ve anında büyümüş lifli bitki örtüsüyle kaplı devinimsiz bir maddeyi dölleyen binlerce al telcikler arasında büklüm büklüm kıvrılıyordu fıskiye. Tanrısal yaratışın gizlerini baskın yapıp yakalamışçasına durdum ve seyre koyuldum o başyapıtı. Söylendim içimden: "Gördüğüm bu ateş ilk varlıklara can veren ilkel ateş... Bir zamanlar dünya yüzeyine dek yükseliyordu, ama kaynaklar kurudu." Kuyumcuların çalışmalarını da gördüm, dünyada olmayan iki maden kullanıyorlardı; biri kırmızı zincifreyi andırıyordu, öteki gök mavisi renginde. Ne çekiç izi vardı oyma süslerde, ne de bazı kimyasal bileşimlerden yapılmış madensel bitkiler gibi biçimleniyor, renkleniyor ve ışıl ışıl yanıyorlardı. "İnsanlar da böyle yaratılmamışlar mıydı?" dedim onlardan birine; şöyle yanıtladı: "İnsanlar yukardan gelir, aşağıdan değil: kendi kendimizi yaratabilir miyiz? Biz burada sadece, sanayilerimizin birbirini izleyen gelişimleriyle, dünyanın kabuğunu

16) Lama belki de cinsel bir simge.

oluşturan maddeden daha kıvamlı bir maddeye ruh katıyoruz. Size doğal görünen şu çiçekler, canlıya benzeyen şu havyan, bilgilerimizin en yüksek noktasına ulaşmış sanat yapıtları olacak sadece ve herkes bunu böyle değerlendirecek."

Bana böyle söylenen ya da böyle anladığım sözler aşağı yukarı bunlar. Gazinonun salonlarında yürümeye başladım, büyük bir kalabalık ve o kalabalık içinde çeşitli zamanlardan, kimi canlı, kimi ölü tanıdıklarım vardı. Canlı tanıdıklar beni görmüyor gibiydiler, öteki ölü tanıdıklar ise sözlerimi yanıtlıyorlardı, ama beni tanıdıklarını belirten bir halleri yoktu. Geniş bir salona girdim, gelincik kırmızısı, şeritleri altın yaldız, bol desenli bir kadifeyle kaplıydı. Ortada taht gibi bir divan. Gelip geçenlerden bazıları yumuşak mı, değil mi diye üstüne oturuyordu; hazırlıklar tamamlanmamıştı henüz, başka salonlara gidiyorlardı. Söylenenlere göre, biri evlenecekmiş ve evlenecek adam törenin ne zaman olacağını gelip kendisi bildirecekmiş. Tuhaf bir taşkınlık kapladı içimi birden. Bekledikleri adamın benim *çiftim* olduğunu ve Aurélia'yla evleneceğini düşündüm. Topluluğu huzursuz eden bir rezalet çıkardım. Öfkeyle konuşmaya başladım, haklılığımı kanıtlamaya çalışıyor, orda bulunan ve beni tanıyanları yardıma çağırıyordum. Yaşlı bir adam "Ne yapıyorsunuz siz, herkesi korkutuyorsunuz" dedi. İşte o zaman tepem attı, öfkeyle haykırdım: "Biliyorum, beni silahla vuran oydu, korkmuyorum, gelsin bakalım, onun hakkından gelecek tılsımı biliyorum."

O anda, uğradığım atölyedeki işçilerden biri göründü, elinde uzun bir demir çubuk ve çubuğun ucunda kızgın bir topuz vardı. Üstüne atılmak istedim, ama başımın üstündeki kızgın topuz yüzünden yerimden kıpırdayamadım. Güçsüzlüğümle alay eder gibiydi çevredekiler. Ruhum gururla dolup taşarak tahta kadar geri geri yürüdüm ve tılsımlı işareti yapmak için kolumu kaldır-

dım. Açık seçik, belirgin, canhıraş, acı dolu bir kadın çığlığıyla sıçrayıp uyandım. Bilmediğim, söylemek üzre olduğum bir sözcüğün heceleri kayboldu dudaklarımda... Kendimi yere atıp, öfkeli ve gözlerim sıcak gözyaşlarıyla dolu, ağlamaya başladım. –Gecede böyle acı acı çınlayan o ses neydi?

Rüyanın içinden değildi; yaşayan birinin sesiydi, yine de bana, Aurélia'nın sesiymiş, onun ses tonuymuş gibi geldi...

Penceremi açtım; çıt yoktu ve çığlık bir daha duyulmadı. –Dışarı çıktım, sağa sola sordum, kimse bir şey duymamıştı. –Yine de adım gibi emindim, gerçek bir çığlıktı bu, onda canlı bir insan havası vardı... Kuşkusuz şöyle düşünebilirsiniz: Evin yakınlarında hasta bir kadın vardı, bir rastlantı, aynı anda belki de o bağırdı. –Ama bana göre, bu dünyanın olayları görünmeyen dünyanın olaylarına bağlıydı, benim bile hesaba katmadığım ve saptanması tanımlamaktan daha kolay olan, garip bağlantılardan biridir bu ses...

Ne yapmıştım? Bir ölümsüz varlığın kaynağından içen ruhum büyülü evrenin uyumunu bulandırmıştı. Belki de, kutsal yasaya saygısızlık ederek, korkulu bir gizeme sızmak istediğim için lanetlenmiştim; elbet gazaba uğrayıp horlanacaktım, başka ne bekleyebilirdim! Rahatı kaçmış gölgeler, çığlıklar atarak ve fırtınadan önce kuşların yaptığı gibi, havada ürkütücü çemberler çizerek, kaçıyorlardı.

Eurydice! Eurydice!

I

İkinci kez, yine yitirdim kendimi.

Her şey bitti, kayıplara karıştı, sıra bende, benim şimdi ölmek ve umutsuz ölmek zorunda olan. –Nedir ölüm? *Hiçlik* miydi?... Tanrıya hoş gelen bir hiçlik! Ama Tanrı bile ölümü hiçlik kılamaz.

Peki niçin, uzun zamandan beri ilk kez düşünüyorum *Tanrı*'yı? Zihnimde yaratılmış olan ölümcül sistem o yalnız krallığı kabul etmiyordu... ya da krallık, varlıkların toplamında eriyip gidiyordu, kayboluyordu: bir sonsuz büyüklük içinde, güçsüz ve yitik, Lucretius'un tanrısıydı o.

Ama o, *Aurélia*, inanıyordu Tanrıya ve bir gün, tam yanına yaklaştığım sırada, dudaklarından İsa'nın adı dökülüyordu. Tatlı tatlı akıyordu adeta, öyle ki, gözyaşlarımı tutamadım. Ey Tanrım! O gözyaşı, –o gözyaşı... Nice zamandan beri kurudu! O gözyaşını Tanrım! O gözyaşını geri ver bana!

Ruh; kararsız, yaşam ve düş arasında, zihnin dağınıklığıyla soğuk düşüncenin geri dönüşü arasında dalgalanırken yardımı dinde aramak gerekir. Bize ancak bencillik özdeyişleri ya da onlardan farksız boş bir deneyim, acı kuşkular sunan o felsefede dini asla bulamadım; felsefe duyarlığı yok ederek yalnızca aktörel acılara karşı savaşım veriyor; ameliyat gibi, ancak ağrı veren organı kesip atmayı biliyor. –Biz devrimler ve fırtınalar içinde

doğduk, tüm inançlar kırılmıştı, göstermelik uygulamalarla yetinen belli belirsiz bir *inanç* içinde yetiştik, kayıtsızlıkla yan yana yürüyen bu tür inanç, inançsızlık ve sapkınlıktan daha suçludur, –gereksinim duyulduğunda, masum ve sade insanların, varlığını kabul edip, tüm yüreklerinde taşıdıkları gizemli yapıyı yeniden kurmak bizler için daha güçtür. Yine de, nice bilge kuşakların içini iyi ya da kötü yargılarla doldurduğu şeyi zihnimizden söküp atabilir miyiz? Bilgisizlik öğrenilmez.[1]

Tanrının iyiliğine umut bağlıyorum: bir zaman din ululari, "gün gelecek bilim, tüm sentez ve analiz, tüm inanç ve inançsızlık çemberlerini çizip tamamlayacak, kendi kendini arındıracak ve düzensizlik ve yıkıntılardan geleceğin görkemli kenti kurulacak" demişler, belki de o dönemin eşiğindeyiz... İnsan aklını bu kadar ucuz sanıp, bu aklın kendini tümüyle küçük düşürerek bir şeyler kazanacağına inanmak onun kutsal kökenini de suçlamak olurdu... Niyetler temiz mi değil mi? Tanrı bunu değerlendirir kuşkusuz, oğlunu kendi önünde, her tür yargı ve gururdan el etek çekmiş görmekten hangi baba zevk duyar? Dokunmadan inanmam diyen havari bunu söylediği için lanetlenmedi.

Neler yazdım ben? Düpedüz sövgü bunlar. Alçakgönüllü bir Hıristiyan böyle konuşmaz. Bu tür düşünceler ruhu yumuşatmaz, Şeytan tacının alınlar üstündeki gurur şimşekleri bunlar... Ancak Tanrıyla yapılmış bir bağıt mı? Ey bilim! Ey boş gurur!

Kehanetler üstüne yazılmış bazı betiklerim vardı. İncelemeye koyuldum ve şuna inandım ki; insan aklının çağlarca bu betiklerde topladığı her şey gerçek. Dış dünyanın varlığı üstüne oluşturduğum inanç, bundan böyle geçmişin kehanetlerinden şüpheye düşmeyeceğim kadar okuduklarımla örtüşüyordu. Çeşitli

1) Nerval, çağının diğer bazı yazarları gibi, inançsızlıktan yakınıyor. Aynı yakınmayla, *Sylvie* öyküsünün girişinde de karşılaşıyoruz.

dinlerin kuralları ve inanç yolları bu kehanetlere uygun görünüyorlardı, şöyle ki, dinlerden her biri, kendi gelişim ve savunma araçlarını oluşturan gizemli eylemlerin bazılarına sahipti. Kimi soylar diğerlerini buyrukları altına alınca o gizemli güçler de zayıflamış, azalmış ya da ortadan kaybolmuşlardı, ama yengiler ve yenilgilerin kökeninde ruh yoktu, gizemler ve inanlar bir başka biçim altında varlığını sürdürüyordu.

"Ama," diyordum kendi kendime; "o bilimlerin içine insanların yaptıkları bazı yanlışlıklar karışmış. Büyülü alfabe, gizemli, gizli yazılar eksik veya zamanla ya kendiliğinden ya da bilgisiz kalmamızda çıkarları olanlarca bozulmuş olarak ulaşmış bize; yitik yazıyı ya da silinmiş işareti bulalım, uyumsuz, bozuk perdeyi düzene sokalım, ruhlar dünyasında biz de güç kazanırız."

Böylece, gerçek dünyayla ruhlar dünyası arasındaki ilişkileri sezdiğime inanıyordum. Yeryüzü, insanları ve tarihiyle, yazgısı dünyanın yazgısına bağlı ölümsüz varlıkların varoluş ve durumunu hazırlayan fiziksel eylemlerin tamamlandığı bir tiyatroydu. Ölümsüz dünyaların gizemini kışkırtmaksızın, güneşin, onu simgeleyen ve başını eğip, onun kutsal yürüyüşünü izleyen fidan gibi, yeryüzüne bitkilerin ve hayvanların doğurgan tohumlarını saçtığı döneme uzandı düşüncem. Ruhlar bileşimi olan ve içgüdüsel biçimde ortak barınağı dile getiren ateşten başka bir şey değildi bu. Yeryüzünde yeniden üretilmiş ve bir anlamda yansıtılmış Varlık Tanrı'nın ruhu insan ruhlarının ortak tipini oluşturuyordu ve bu ruhlardan her biri aynı zamanda, hem insan, hem Tanrıydı. Eloim'ler böyleydi.

Kişi mutsuz olduğu zaman başkalarının mutsuzluğunu düşünür. Çok sevdiğim dostlarımdan birinin hasta olduğunu[2] duy-

2) Kimi yorumculara göre Nerval'in ziyaretine gittiği hasta, Alman şairi Heine. Araştırmacı J. Richer ise burada Nerval'in yine kendinden, kendi çift'inden söz ettiğini ileri sürer.

muş, ziyaret edememiştim. Tedavi gördüğü yere giderken bu işi savsakladığım için kendime kızıyordum. Bir gün önce daha kötü durumda olduğunu söylediğinde büsbütün üzüldüm. Kireç badanalı bir odaya girdim. Güneş duvarlara kıvançlı açılar çiziyor ve bir dindarın getirip masasına koyduğu çiçek vazosunda oynaşıyordu. Çilekeş bir İtalyan keşişinin hücresini andırıyordu oda. Yüzü çökmüştü dostumun, sakalı ve saçlarının karasıyla gölgeli benzi sararmış fildişi gibiydi, gözlerinde ateş kalıntısının izleri parlıyordu; kukuletalı bir palto atmıştı omzuna ve bu haliyle o, bir zaman tanıdığım insandan yarı yarıya farklıydı. Birlikte çalıştığımız, gülüp eğlendiğimiz kıvançlı arkadaşım değildi artık; bir havari hali vardı üstünde. İlginç şeyler anlattı; bir gün ağrılar ve acılarla kıvranırken başka bir dünyaya taşınır gibi olmuş ve acıları dinmiş birden. "Ne yüce andı o, sanki bir tansık gerçekleşmişti" diyordu. –Daha sonra söylediklerini bilmem nasıl açıklamalı; sonsuzluğun belirsiz alanlarında olağanüstü bir rüya görmüş, hem farklı hem ondan bir parça olan bir varlıkla, bir ruhla konuşmuş. Ölü sandığı varlığa, "Tanrı nerde?" diye sormuş. Şu yanıtı vermiş ruhu: "Tanrı her yerde, sende, herkeste. Yargılıyor, dinliyor seni, öğütler veriyor sana; şu an birlikte düşünen ve birlikte rüya gören sensin, ben'im o Tanrı, –ve hiç terk etmedik birbirimizi ve bizler ebediyiz!"

Belki yanlış duyduğum ya da yanlış anladığım bu konuşmaya değin başka şey söyleyemem. Bildiğim, bende büyük heyecan uyandırdığı. Sözlerinden çıkardığım sonucu dostuma maledemem, yargıların yanlış da olabilir...

– Tanrı onunla, diye haykırdım... benimle değil artık! Oy mutsuzluk! Tanrıyı kendim sürdüm içimden, tehdit ettim, kargıdım onu! Oydu içimdeki, ruhumdan gittikçe uzaklaşan ve boş yere beni uyarıp duran o gizemli kardeşti Tanrı! O seçkin koca,

o utku kralı, yargılıyor, suçluyor beni, bana verdiği kadını, bundan böyle layık olmadığım kadını, kendi göğüne götürüyor!

II

Bu düşüncelerin beni sürüklediği umutsuzluğu anlatamam. Söylenip duruyordum kendi kendime: "Yeni anlıyorum yanlışımı, yaratanı bırakıp yaratılmışın ardından koştum. Meydan okudum aşkıma, son soluğunu İsa'ya adayarak ölen kadını ben puta tapan zındıklar gibi sevdim. Ama dinin söyledikleri doğruysa Tanrı hâlâ bağışlayabilir beni. Önünde eğilirsem sevdiğim kadını bana geri verir belki, belki de onun ruhu yeniden girer içime. Kafamda hep bu düşünce, yollarda rasgele dolaşıp duruyordum. Bir cenaze alayı çıktı önüme; sevdiğim kadının gömülü olduğu mezarlığa[3] yöneldi; cenazeye katılmak geçti aklımdan. "Ölen kim bilmiyorum, ama ölülerin bizi gördüklerini, bizi duyduklarını artık biliyorum ya, –şuradaki ölü, herkesten daha hüzünlü, acılı bir kardeşinin de cenazesine katılmasından belki de hoşnut olur" diye söylendim içimden. Tutamadım gözyaşlarımı, kuşkusuz ağladığımı görenler ölenin çok yakın bir dostu sandılar beni. Ey kutsal yaşlar! Uzun süredir tatlılığınızdan yoksun bırakmıştınız beni!.. Zihnim açılıyor ve bir umut ışığı hâlâ yol gösteriyordu bana. Kendimde dua edecek gücü buluyor ve kendimden geçercesine büyük bir kıvanç duyuyordum bundan.

Tabutunu izlediğim ölünün adını sormak bile geçmedi ak-

3) Montmartre mezarlığı.

lımdan. Girdiğim mezarlık aslında çok kutsaldı benim için. Anne yönünden üç hısmım oraya gömülmüştü: ama mezarlarında dua edemezdim, çünkü sonradan uzak bir mezarlığa, doğdukları yere gömüldü kemikleri... Uzun süre Aurélia'nın mezarını aradım, bulamadım. Çok şey değişmişti, –ya da belki de belleğim yanıltıyordu beni... Bu unutuş bile cezalandırıldığıma kanıttı. Üstünde dinsel yönden hiçbir hakkım olmayan bir ölünün adını mezarlık bekçilerine söyleyemedim... Ama birden anımsadım, evde mezar yerini gösteren bir kağıt vardı. Yüreğim çarpa çarpa, deli gibi koştum. Daha önce de değindiğim gibi, putlaştırdım aşkımı. Ona ait küçük bir çekmecede saklıyordum son mektubunu. Doğrusu kutsal emanetlerin saklandığı bir sandık gibiydi o çekmece benim için. Aklımda hep o; uzun yolculuklarımın bazı anılarını da koymuştum oraya: Schoubrah bahçelerinden koparılmış bir gül, Mısır'dan getirdiğim bir şerit parçası, Beyrut Irmağı'ndan defne yaprakları, Sainte-Sophie mozayikleriyle işlenmiş iki küçük kristal, nerden getirdiğimi bilmediğim bir tesbih tanesi... ve, mezarı kazıldığı gün, yeniden bulmam için bana verilen kağıt... o çılgın anı demetini sağa sola saçarken kızarıp ürperdim. Yanıma aldım iki kağıdı ve tam yeniden mezarlığa yöneleceğim anda fikrimi değiştirdim. "Hayır," dedim kendi kendime, "dindar bir insanın mezarında diz çökmeye layık değilim, yaptığım dinsizliklere bir yenisini daha eklemeyeyim!.." Ve başımda uğuldayan fırtınayı dindirmek için, Paris'in birkaç kilometre uzağındaki, gençliğimde ve şimdi hayatta olmayan yaşlı akrabalarımın yanında mutlu günler geçirdiğim kasabaya gittim. Oraya sık sık uğrar, evin hemen yakınında güneşin batışını seyrederdim. Ihlamurların gölgelendiği bir taraça vardı, aralarında büyüdüğüm akraba kızlarının, genç kızların anılarını yeniden yaşatırdı bana kızlardan biri...

Gençliğimi perişan eden sevdanın karşısına bir çocukluk aşkını çıkarmak neyin nesiydi, nerden gelmişti aklıma? Buğularla dolu, karanlıkla koyulaşan vadide güneşin batışını gördüm. Yüksek tepelerin çevresindeki ağaçların üstünü kırmızımsı bir ışıkla yıkayıp kayboldu. Alabildiğine yoğun bir acı girdi gönlüme. Bildiğim bir han vardı, geceyi geçirmek için oraya gittim. Hancı aynı kasabada oturan eski dostlarımın birinden söz etti bana, üzücü bir olaya karışmış adı, bir kurşun sıkıp öldürmüş kendini... Korkunç rüyalar gördüm uykumda. Hayal meyal bir şeyler anımsıyorum. Bilmediğim bir salonda, dış dünyadan biriyle konuşuyordum, –belki de, sözünü ettiğim dostumdu. Çok yukarda arkamızda bir ayna vardı. Rasgele şöyle bir baktığımda aynada A'yı[4] seçer gibi oldum. Üzgün ve düşünceli bir hali vardı sanki. Aynadan mı çıktı, yoksa zaten salondaydı da ben aynada yansımasını mı görmüştüm, o tatlı ve sevgili varlık birden yanımda belirdi. Elini uzattı, yüzüme acıyla şöyle bir bakarak bana: "Daha sonra arkadaşının evinde görüşeceğiz," dedi.

Bir an, bizi birbirimizden ayıran hazin olayı, evliliğini anımsadım... "Olabilir mi? yeniden dönebilir mi bana?" diye mırıldandım. Gözlerim yaşlarla dolu sordum: "Bağışladınız mı beni?" Birden kayboldu gözden. Issız bir yerde, kayalık sarp bir bayırda, ormanlar ortasında buldum kendimi. Ötelerde o dertli kasabaya bakan bir ev vardı, tanıdık bir evdi sanki. Yukarı, aşağı yürüyor, bir gidip bir geliyordum. Taşlar ve böğürtlenler arasında sürekli yürümekten bitkin, ormandaki keçi yollarına bakıp bazen daha az yorucu bir yol arıyor, ve "orda beni bekliyorlar" diye düşünüyordum. –Bir saat çaldı. *Artık çok geç!*, dedim kendi kendime, *yitirdim onu!* Yoğun bir gece kuşattı dört yanımı.

4) A, Aurélia'nın başharfi. Nerval artık Aurélia'nın adını söylmeye bile cesaret edemiyor.

Uzaktaki ev bir törenle aydınlanmış gibi parlıyordu, törene zamanında yetişmiş çağrılılarla dolu gibiydi. Haykırdım: "Yitirdim onu! Yitirdim, ama neden... anlıyorum, –son bir çaba gösterdi beni kurtarmak için; kendimi bağışlatacak bir olanak geçmişti elime, ama işte o yüce ânı da kullanamadım. Yukardan, göğün yükseklerinden yalvarabilirdi kurtuluşum için kutsal Kocaya... Zaten esenliğimin ne önemi var? Uçurum kurbanını aldı alacağı kadar. Yitirdim onu, herkes yitirdi!... "Bir şimşeğin ışığında görür gibi, bir an gördüm onu sanki, solgundu, can çekişiyordu ve karanlık atlılar götürüyordu onu... Öfke dolu, acı acı haykırarak soluk soluğa uyandım. Diz üstü çöküp yalvardım... –Tanrım, Tanrım! Onun için diliyorum, yalnızca onun için Tanrım! Bağışından yoksun bırakma!

Gün doğuyordu. Nedenini zor açıklayabileceğim güç bir devinimle hemen, bir gün önce çekmeceden çıkardığım iki kağıdı gözyaşlarımla kaç kez ıslatıp, heyhat! yeniden ve yeniden okuduğum mektubu ve üstünde mezarlık yönetiminin damgası olan o hazin belgeyi yok etmeye karar verdim. "Ama mezarını nasıl bulursun?" diye sordum kendi kendime ve yanıtladım: "Dün gitmem gerekirdi. İş işten geçti, gördüğüm hazin rüya bunun kanıtı değil mi!"

III

Yüreğimin yaslı liflerine bağlı o kutsal aşk ve ölüm emanetlerini alevler yalayıp yuttu. Acılarımı, artık işe yaramayan gecikmiş pişmanlıklarımı gezdirmek için kırlara açıldım, kafamdan çıkmayan düşünce belki benimle birlikte yorulup uyuşur, belki daha az korkunç bir gece geçirirdim. Ruhlar dünyasıyla iletişim yolunu insana açıyormuşçasına, rüya üstüne bu düşüncemle hâlâ... yitirmemiştim umudumu! Belki de yetinirdi Tanrı bu kadarıyla, –burada duruyorum; içinde bulunduğum ruh halinin yalnızca bir aşk anısından doğduğunu ileri sürmek pek kendini beğenmişlik olurdu. Şöyle söylemek daha doğru, aslında ben, çoğu zaman, yıkımın egemen olduğu, yanlışlarını ise ancak yıkımın darbelerinden sonra anlayabildiğim çılgıncasına dağınık bir yaşam sürüyor ve ruh halimi, ayrımında olmaksızın, işte böyle bir yaşamın daha ciddi pişmanlıklarıyla donatıyordum. Sevdiğim kadına yaşarken acı çektirdim. Son bir bakışla, tatlı ve kutsal insafına, bağışına sığınmaya çalışıp, ölümünde de acı çektirdiğim kadını aslında düşünmeye bile layık bulmuyordum kendimi.

Gece çok az uyudum. Gençliğimde bana emeği geçen bir kadın girdi rüyama ve bir zamanlar yaptığım çok ciddi bir hatayı başıma kaktı. Son gördüğümden bu yana rüyama çok daha yaşlı girdiği halde onu tanıyor, son demlerinde niçin ziyaretine git-

medim diye üzülüyordum. Şunları söyler gibiydi: "Nicelerini yitirdin hısım akraba, ama o kadına ağladığın kadar ağlamadın hiçbirinin ardından, Tanrı nasıl bağışlar seni?" Sonra karıştı rüyam. Çeşitli zamanlarda gördüğüm çeşitli yüzler gözlerimin önünden hızla aktılar. İpi kopmuş tesbih taneleri gibi geceye düşmüş, solgun gelip geçiyor ve karanlık içinde ışıyorlardı. Ardından, belli belirsiz, eski zamanların karanlık plastik imgeleri şekillendi, yavaş yavaş biçimleniyor, sabit bir hal alıyor, ne olduklarını güçlükle sezebildiğim simgeleri anımsatıyorlardı. Sanki şunu söylemek istiyorlardı: "Bütün bunlar sana yaşamın gerçeklerini öğretmek için göründü, ama anlayamadın. Dinler, masallar, azizler, şairler, onların hepsi değişmez yazgının bilmecesini çözecek anahtarı veriyorlardı ve sen yanlış yaptın yorumu... İş işten geçti, çok geç!" Dehşetle yataktan kalkıp söylendim: "Son günümü yaşıyorum!" On yıl geçti aradan, bu öykünün birinci bölümünde sergilediğim aynı düşünce daha bir belirgin ve daha bir saldırgan, yine üstüme üstüme geldi. Tanrı pişmanlık duymam için bir süre tanımıştı bana ve bundan yararlanamamıştım. *Cenaze alayı*'na katılıp *mezartaşı ziyareti*'nden sonra törenlere doymuştum.

IV

O hayaller ve düşünceler içinde nice yalnız hazin saatler geçirdim, ölü gibiydim adeta. Ömür boyu yaşadığım ne varsa, hepsi en olumsuz yanlarıyla geliyordu gözlerimin önüne, bir tür bilinç sınavı verir gibiydim, en eski olayları bile akıl almaz bir netlikle taşıyordu belleğim. Günah çıkarmalıydım, ama bilmiyorum niçin, hangi utanç yüzünden yapamıyordum bunu. Hâlâ bazı felsefi önyargılarla yaklaştığım ve kuşku duyduğum bir dine, onun değişmez kurallarına boyun eğmekten korkuyordum belki de. İlk yıllarım gereğinden de fazla Devrim çıkışlı düşünlerle doluydu, özgür bir eğitimle büyüdüm, pek çok konuda aklımın kolay kolay zincire vurulmasını kabul edemeyeceğim kadar başıboş, özgür bir ortamda yetiştim. Son iki yüzyılın özgürce incelenmesinden alınmış o bazı ilkeler de olmasaydı, çeşitli dinler üstüne yaptığım incelemeler beni hızla bayır aşağı koştuğum yamaçta durdurmasaydı sonum ne olurdu kim bilir. –Annemi hiç bilmiyorum, orduda babamın peşinden koşturup durmuş[5], eski Cermenlerin karıları gibi; Almanya'nın soğuk bir bölgesinde bitkin, ateşten ölmüş. İlk düşüncelerime babam yön veremedi. Garip efsaneler ve boş inanlarla dolu bir kentte büyüdüm. Her şeyi yeni öğrenmeye başladığım ilk yıllarda, eğitimim üstünde büyük

5) Nerval annesinin çok genç yaşta ölümünden hep babasını sorumlu tutar.

etkinliği olan dayılarımdan biri eski Roma ve kent kalıntılarını topluyor, bundan çok hoşlanıyordu. Bazen tarlasında ya da çevre tarlalarda, eski tanrılar ve eski imparatorları simgeleyen şeyler bulur, bilgece, hayran hayran bakar ve onların ne olduğunu bana da öğretirdi. Böylece ben de aynı duygularla dolu, dayımın kitaplarından daha çok şeyler öğrenmeye çalışırdım. Yaldızlı, bronz bir Mars'ın, bir Pallas'ın ya da silahlı Venüs'ün, Neptün'ün, köy çeşmesinin üstüne oyulmuş *Amphitrite*'in, özellikle, bir mağaranın girişinde, sarmaşıklar ve yapraklar arasında gülümseyen koca yüzüyle tanrı Pan'ın konakladığı bir barınaktı evimiz; onlarla haşır neşirdik, bizi, evimizi onlar korurdu. Kilisedeki zavallı Hıristiyan imgelerden, hatta girişteki, bilge kişilerce aslında Galyalıların taptığı Esus ve Cernunnos oldukları söylenen iki azizin yontusundan daha çok etkiliyordu beni evimizdeki imgeler. Çeşitli simgeler arasında şaşkın, bir gün, "Tanrı neyin nesidir?" diye sordum dayıma. "Tanrı güneştir" dedi. Bütün bir yaşam boyunca dine inanmış, öte yandan Devrimi yaşamış dürüst bir insanın gönlünden gelen özden bir yanıttı bu. Dindar bir bölgede yetişmişti, çokları da Tanrı'yı böyle düşünüyordu. Din karşıtlığı yoktu, kadınlar ve çocuklar kiliseye gidiyordu. Dinin güzelliklerini, yüceliklerini ben de öğrenmek istedim, bir şeyler sordum bu konuda teyzelerimden birine. 1815'ten sonraydı, bir İngiliz vardı bizim orada, o öğretti bana dağdaki Ant'ı ve bir de Tevrat verdi... Niçin anlatıyorum bu ayrıntıları? Çünkü en inandığım anlarda bile kararsızlık içindeydim.

Uzun süre doğru yoldan uzaklaştığım halde, ölü birinin sevgili anısıyla yolumu nasıl bulduğumu, bu yolun varlığına nasıl inanıp, bu inancın, ruhumda yeteriyle sağlıklı bir şekilde devşiremediğim çeşitli gerçekleri zihnime nasıl soktuğunu açıklamak istiyorum şimdi de. Umutsuzluk ve intihar, ölümsüzlük içinde,

acılar ve kıvançlar içindeki inançsızların karşı karşıya olduğu bazı ölümcül durumların sonucudur; –beni yaşamın sonraki yıkımları önünde güçlü kılacak esenliği ve bana yeni bir güç veren düşüncelerimi art arda sıralamakla iyi ve yararlı bir şey yapmış olacağım umarım.

Uykumdaki birbirini izleyen rüyalar beni tam bir umutsuzluğa sürüklemişti, güçlükle konuşabiliyordum; dostlar arasındayken bile vakit geçiremiyordum; tümüyle gördüğüm hayallerle yüklüydü zihnim, farklı en küçük şeye bile dikkatim yönelemiyordu; okuyamıyor, okuduklarımın on satırını bile anlayamıyordum; güzel şeylerden söz ettiğimde "Boşver, o güzelliklerde nasıl olsa payım yok" diyordum kendi kendime. Georges adlı bir dostum beni bu umutsuzluk, bu yılgınlıktan kurtarmak istedi. Paris'in çevresindeki çeşitli yerlere götürdü. Baş başa kalırsak içimi dökeceğimi sanıyordu. Sorularını yarım yamalak birkaç sözcükle yanıtladım. Dünyadan el etek çekmiş bir keşişin yüzünü andırıyordu o anlamlı yüzü. Ve Temmuz devriminden sonraki o kuşku, o siyasal ve toplumsal yılgınlık yıllarının izini taşıyordu. O dönemin gençlerinden biri olarak devrimin, o yılların coşkularını ve acılarını ben de tatmıştım. İçimdeki bir tele parmak vuruldu, düşündüm kendi kendime ve dedim; "Bu seste, verdiği bu derslerde Tanrının sesi var, kuşkusuz kutsal bir ruh konuşturuyor onu..." Bir akşam Paris yöresindeki küçük bir köyde çardak altında akşam yemeği yiyorduk; bir kadın geldi masamızın yanına, şarkı söyledi, hangi şarkıydı şimdi anımsamıyorum, yıpranmış ama hâlâ sevimli sesi bana Aurélia'nın sesini anımsattı, dikkatle baktım kadına: yüzünde sevdiğim kadının yüzünü andıran bir şeyler vardı. Gönderdiler masadan, ben de bir şey diyemedim, ama düşündüm içimden: "Kim bilir belki de *onun ruhu* yaşıyor bu kadında!" Ve bahşiş verdiğim için sevindim.

Diyordum ki kendi kendime: "Değerlendiremedim yaşamı, kötü kullandım, ama ölüler insanı bağışlıyorlarsa elbette bir amaç için, kuşkusuz bir daha asla kötülük yapılmasın diye, yapılan bütün kötülükler onarılsın diye bağışlıyorlar. Peki mümkün mü bu? Şu andan sonra kötülük yapmayalım artık, elimizden geldiğince onaralım yapılan kötülükleri." Birine haksızlık yaptım, isteyerek değil, ihmal yüzünden, hemen gidip özür diledim, içimi tarifsiz bir kıvanç doldurdu; artık yaşamam için bir neden vardı ve dünyaya yeniden ilgi duyuyordum.

Birbirini izledi terslikler: aldığım güzel kararın sanki gerçekleşmemesi için akıl almaz olaylar bir araya geldiler. Zihnimin içinde bulunduğu durum yapmam gereken işleri olanaksız kılıyordu. Sağlığımın bundan böyle düzeldiğini sananlar daha çok şey bekler olmuşlardı benden ve yalan söylememeyi ilke edindiğim için anlatamıyordum kimseye halimi, gereksiz suçlanıp duruyordum. Çok şey vardı onarmam gereken, güçsüzdüm, beni bekleyen çabalar altında eziliyordum. Siyasal olaylar da dolaylı bastırıyor, bana acı çektirdikleri kadar işlerimi düzene koymamı da engelliyordu[6] Bu yılgınlığa dostlarımdan birinin ölümü de eklendi. Evi, bir ay önce kıvançla gösterdiği tabloları gözlerimin önüne geliyor, büyük acı duyuyordum; çivilendiği sırada yanından geçtim tabutunun. Aynı yaşta, aynı çağdaydık, kendi kendime: "Ya ben de böyle birden ölürsem?" dedim.

Donuk bir acıyla kalktım pazar günü. Babamı görmeye gittim, hizmetçisi hastaydı, keyifsiz görünüyordu. Babam tek başına gidip ambardan odun getirmek istedi ve bir odun uzatmaktan başka bir yardımım dokunmadı ona. Üzgün ayrıldım yanından. Yolda bir dosta rastladım, akşam yemeğini bizde yiyelim,

6) 1848 Devriminden sonraki yıllarda, 1850'de *Korsikalı* gazetesi Nerval'i demokrasi çığırtkanlığıyla suçlar.

değişilik olur, dedi. Kabul etmedim ve aç karnına Monmartre'a yöneldim. Mezarlık kapalıydı, kötüye işaret. Bir Alman şairi[7] çevirmem için birkaç sayfa vermiş, bir miktar avans ödemişti. Niyetim parasını geri vermek; evinin yolunu tuttum.

Clichy duvarını dönerken bir kavgaya tanık oldum. Dövüşenleri ayırmak istedim, ama başaramadım. O anda kavga edilen alandan uzun boylu bir işçi geçti, sol omzunda giysileri Yemen taşı renginde bir çocuk taşıyordu. İsa'yı taşıyan aziz Christophe'u hayal ettim ve az önce geçen sahnede gücümün tükenmesini buna yordum. O andan itibaren de, umutsuzluğun pençesinde kurban, mahalleyle duvar arasındaki garip yerlerde başıboş dolanıp durdum. O geç saatte artık Alman şairini görmeye gidemezdim. Sokaklara vurup, Paris'e, kent merkezine doğru geri geldim. Victoire Sokağına yaklaşırken bir rahibe rastladım, karmakarışık bir ruh hali içinde, günah çıkarmak istedim. O kilise çevresinden olmadığını, birini ziyarete gittiğini, yarın günah çıkarmak istersem Notre-Dame kilisesine gelip rahip Dubois'yı sormamı söyledi.

Umutsuz, gözyaşları içinde Notre-Dame de Lorette'e doğru yöneldim, orda Meryem Ana'nın dizlerine kapanıp yaptığım hataların bağışlanmasını diledim. İçimden bir ses: "Meryem ölü, boşuna yalvarıyorsun" diyordu. Koru'nun son sıralarına diz çöküp, kaşına arapça *Allah! Muhammet! Ali!* Sözcükleri kazınmış gümüş yüzüğü parmağımdan çıkarıp koydum oraya. Birden koro yerinde mumlar yandı ve içine ruhen benim de katılmaya kalktığım bir ayin başladı: *Ave Maria* okunurken rahip duayı yarıda kesti, yedi kez yeniden ve yeniden aldı, ne var ki söylediği sözleri artık belleğimde bulamıyordum. Sonra dua tamamlandı ve rahip vaaz vermeye başladı. Bu vaazda yalnızca benden söz ediliyor gibi geliyordu bana. Her şey karardığında ayağa kalkıp

7) Heine'den söz ediyor.

çıktım, Champs-Elysées'ye doğru yöneldim.

Concorde alanına geldiğimde zihnen perişan haldeydim. Birçok kez Sein'e doğru yöneldim, ama bir şeyler niyetimi gerçekleştirmeme engel oldu. Gökkubbede yıldızlar parıldıyordu. Birden, bana öyle geldi ki, o yıldızlar kilisede gördüğüm mumlarla aynı anda sönüyordu. Zamanın bittiğine, Aziz Jean'ın *Apocalypse*'te bildirdiği üzere dünyanın sonuna geldiğimize inandım. Issız gökte kara bir güneş ve Tuileries'nin üstünde kızıl bir küre gördüğümü sanıyordum. Mırıldandım: "Ebedi gece başlıyor ve korkunç olacak. İnsanlar artık güneşin var olmadığını görünce neler olup bitecek?" Saint-Honoré sokağından geçerek döndüm, yolda rastladığım, evlerine geç kalmış köylülere acıyordum. Louvre'a doğru geldiğimde, alana dek yürüdüm ve orda garip bir görüntü vardı beni bekleyen. Rüzgara kapılıp hızla geçen bulutlar arasında, yine büyük bir hızla geçen pek çok ay gördüm. Dünyanın yörüngesinden çıkıp, direkleri kırılmış bir gemi gibi, sırayla büyüyen ya da küçülen yıldızlara yaklaşarak ya da onlardan uzaklaşarak gökkubbede başıboş dolaşıyorlardı. İki üç saat kadar o düzensizliğe baktım ve sonra Hal'e doğru yöneldim. Satılık ürünlerini getiriyordu köylüler, "Gecenin uzayıp gittiğini görünce amma da şaşıracaklar... dedim içimden. Sağda solda köpekler havlıyor ve horozlar ötüyordu.

Yorgunluktan bitkin, eve dönüp yatağa attım kendimi. Uyandığımda ışığı yeniden görünce şaşırdım. Kulağıma bir tür gizemli koro geldi; çocuk sesleri toplu halde yineleyip duruyordu şu sözleri: *İsa! İsa! İsa!*... Yandaki kilisede (Notre-Dame-des-Victoires) İsa'yı yardıma çağırmak için çok sayıda çocuğu topladıklarını düşündüm. "Ama İsa yok artık ve onlar henüz bunu bilmiyorlar!"[8]

8) Nerval, *Isa Zeytinliklerde* adını taşıyan ve beş soneden oluşan uzun şiirde aynı temayı işler.

diye söylendim. Sesler bir saat kadar sürdü. Sonunda kalkıp Palais-Royal galerisine gittim. Kendi kendime "belki de güneş dünyayı üç gün aydınlatacak bir ışık biriktirmişti, ama şu anda kendi besinini tüketiyor" dedim ve gerçekten de güneşi soğuk ve soluk buldum. Alman şairinin evine gidecek kadar güç kazanmam için küçük bir çörekle açlığımı giderdim. Evine girerken ona, her şeyin bittiğini, artık kendimizi ölüme hazırlamamız gerektiğini söyledim. Karısını çağırdı ve bana "Neyiniz var?" diye sordu. "Bilmiyorum, perişanım" yanıtını verdim. Karısını araba bulmaya gönderdi ve bir genç kız beni Dubois'nın Sağlıkevine götürdü.

V

Acım çeşitli şekillerde orada da sürdü. Bir ay geçince düzeldim. Sonraki iki ay Paris dolaylarında gezintilerimi sürdürdüm. Yaptığım en uzun yolculuk Reims katedralini ziyaret oldu. Yavaş yavaş yazmaya başladım ve en güzel öykülerimden birini kaleme aldım[9] Hayli güç oldu bitirmem, çünkü, yırtık kağıtlar üzerinde kalemim düş dünyamın ve gezintilerimin izlenimlerine göre yürüyordu. Düzeltmeler hayli yordu beni. Yayımlandıktan birkaç gün sonra sürekli bir uykusuzluk başladı. Bütün gece Montmartre tepesinde geziniyor ve güneşin doğuşunu seyrediyordum. Köylüler ve işçilerle uzun uzun sohbet ediyordum. Kalan zamanlarda sebze meyve haline yöneliyordum. Bir gece akşam yemeği için bir bulvar kahvesine girdim ve havaya altın, gümüş paralar atarak eğlendim. Sonra Hal'e gittim, tanımadığım biriyle dalaştım, okkalı bir tokat attım adama; bilmem nasıl, o iş orada kaldı. Bir keresinde de Saint-Eustache kulesindeki saatin çaldığını duyunca Bourguignon'larla Armanac'ların savaşını düşünmeye başladım ve çevremi o çağ savaşçılarının hayaletleri sardı. O sırada göğsünde gümüş bir tablet taşıyan bir postacı geçiyordu, dük Jean de Bourgogne olduğumu söyleyip adamla dövüşmeye başladım. Postacı meyhaneye girmek istiyor ben bırak-

9) Nerval'in sözünü ettiği öykü Sylvie.

mıyordum. Onu ölümle tehdit ettiğimi görünce açıklayamayacağım bir tuhaflıkla yüzünü gözyaşları kapladı. Yumuşamıştım, geçmesine izin verdim.

Tuileries'ye doğru yöneldim, kapalıydı, rıhtım boyunca yürüdüm; sonra Luxembourg'a tırmandım, sonra döndüm, yemeği bir dostla yiyecektik. Ardından Saint-Eustache Kilisesinin yolunu tuttum, orada Meryem Ana'nın önünde sofuca diz çöktüm. Akıttığım gözyaşları ruhuma esenlik getirdi ve kiliseden çıkarken gümüş bir yüzük satın aldım. Oradan babama gittim, yoktu, bir demet papatya bıraktım. Bitkiler Bahçesine gittim. Çok kalabalıktı ve bir süre bir havuzdaki suaygırını seyre koyuldum. –Sonra kemik müzesini ziyaret ettim. Müzedeki canavarların görünüşü Tufanı düşündürdü bana ve ordan çıktığımda korkunç bir sağnak indirdi bahçeye. Mırıldandım: "Ne feci! O kadınların, o çocukların hepsi şimdi ıslanacaklar!... Ve söylendim: "Sağnaktan da öte bu, gerçek bir tufan." Yan yollarda sular yükseliyordu; Saint-Victor sokağını koşarak indim ve evreni sel bastığını sanıp, suların en kabarık olduğu yere Saint-Eustache'da satın aldığım yüzüğü attım. Aynı anlarda fırtına yavaşladı ve bir güneş ışığı şavkımaya başladı.

Umut girdi yüreğime. Saat dörtte dostum Georges'la buluşacaktım; evine doğru yöneldim. Bir antikacının önünden geçiyordum, üstünde anlaşılmaz şekiller bulunan iki kadife parçasını satın aldım. Bana göre onlar göklerin bağışını simgeleyen kutsal işaretlerdi. Georges'un evine zamanında vardım ve umudumu ona da açtım. Yağmurdan sırılsıklam ve yorgundum. Giysilerimi değiştirip yatağıma uzandım. Uykumda olağanüstü bir hayal gördüm. Tanrıça görünür gibiydi bana ve şunları söyler gibiydi: "Meryem neyse ben de oyum, annen neyse ben de oyum, tüm şekiller altında sevdiğin kimler varsa ben oyum. Deneyimden

geçen herkese yüzümü örten maskelerden birini verdim ve az sonra sen beni olduğum gibi göreceksin"[10] "Ardındaki bulutlardan tatlı bir meyve bahçesi çıkıyor, sevimli ve gönüle süzülen bir ışık aydınlatıyordu o cenneti ve aynı anda ben, yalnızca onun sesini işitiyor, ama kendimi baş döndüren bir esriklik içinde duyumsuyordum. –Az sonra uykumdan uyandım ve Georges'a; "Çıkalım" dedim. Sanat köprüsünden geçerken ona ruhların göçünü açıkladım ve şunları söyledim: "Bana öyle geliyor ki bu akşam içimde Napolyon'un ruhu vardı, büyük şeyler esinliyor, büyük şeyler yapmamı buyuruyordu." Coq sokağında bir şapka satın aldım, Georges kasadara attığım altın parayı tutarken ben çoktan çıkmış, Palais-Royal galerilerine doğru yürüyordum.

Orda herkes bana bakıyormuş gibiydi, inatçı bir düşünce saplanmıştı kafama: ölüler yoktu artık. Foy galerisinde hem yürüyor, hem söyleniyordum kendi kendime: "Bir hata yaptım." Düşünen ben değildim, Napolyon'du[11] kafamı kurcalıyor, yaptığım hatayı bulamıyordum. Yeniden söylendim: "Karşılığını ödemediğim bir şey var burada." Foy kahvesine bu düşünceyle girdim, müşterilerden biri, *Hırcıların* Bertin Babaydı[12] sanki. Bahçeden geçtim sonra, el ele çember halindeki küçük kızların oyununa ilgi duydum. Az yürüdüm, galerilerden çıktım, Saint-Honoré sokağına yöneldim. Sigara almak için bir dükkana girdim ve çıkarken öylesine çok insanla karşılaştım ki neredeyse boğulacaktım. Dostlardan üçü kefil olup kurtardılar beni ordan[13] bir kahveye soktular. Biri araba bulmaya gitti. Güçsüzler Yurduna götürüldüm.

Daha bir fenalaşmışım gece, sabaha doğru kendime geldiğim-

10) Apulée'yi ve *Altın Eşek*'te Isis'in ortaya çıkışını anımsıyor.
11) Şizofrenikler hep bir büyük adamla özdeşleşirler, aynı sayrı Nerval'de de görülüyor. Ayrıca, çağın romantik yazarları Napolyon'u hep bir baba gibi işlemişlerdir.
12) Bertin kardeşler, 1841 ve 1842'de ölmüşlerdi.
13) Isa'yla özdeşleşiyor.

de baktım ki bağlamışlar.[14] Sonunda deligömleğinden kurtuldum ve salonlarda gezinmeye başladım. Kendimi tüm dertlerin dermanı tanrı sandığım için ordaki bazı hastaların üstüne elimi koyuyordum. Bir Meryem Heykeline yaklaştığımda, kendimde var olduğuna inandığım gücü göstermek için, Meryem'in başındaki yapay çiçeklerden oluşan tacı kaldırdım. Yalnız bilim gücüyle iyileşebileceklerini sanan insanların cahilliğinden elimi kolumu sallayarak söz edip uzun adımlarla yürüdüm ve o sırada masanın üzerinde eterle dolu bir şişe gördüm, eteri kafama dikip yuttum. Bir hekim, meleklerinkine benzer bir yüz durdurmak istedi beni, ama üstümde o öfkeli, sinirli insanların gücü vardı, tam devirip geçmeye hazırlanırken durdum ve ona, şu yeryüzündeki görevimin ne olduğunu bilmediğini söyledim. Hekimler geldi o sırada, ben hâlâ tıbbın güçsüzlüğü üstüne söylevler çekiyordum. Sonra merdivenden indim, ayağımda ayakkabı falan yoktu. Çimlere girdim, otlarda gezinip çiçek topladım.

Dostlardan biri beni sormaya gelmiş. Çimlerden çıktım ve onunla konuşurken deli gömleğini geçirdiler üstüme, arabaya bindirdiler, Paris'in dışındaki bir başka sağlıkevine götürüldüm[15] Kendimi bağlanmış insanlar arasında bulunca anladım, demek ki gördüğüm her şey gerçek değil hayalmiş. Yine de katlanmak zorunda kaldığım bir dizi olayla tanrıça Isis'e verdiğim sözlerin gerçekleştiğini görür gibiydim. Bu nedenle başıma gelenleri boyun eğip kabullendim.

Bulunduğum evin bir yanı ceviz ağaçlarının gölgelediği ve ge-

14) O zamanlar hastalara tımarhanelerde hiç de tedaviye yönelik olmayan şiddet yöntemleri uygulanıyordu. Ancak, Doktor Blanche'ın sağlık yurdu ötekiler gibi değildi.

15) Götürüldüğü yer Doktor Blanche'ın Passy'deki sağlık yurdu. Blanche yeni ve ileri yöntemler uyguluyor, örneğin hastaların resim yaparak bilinçaltlarını boşaltmalarını sağlıyor, ayrıca bu yöntemle onların iç dünyalarını, saplantılarını, içtepilerin kaynağını da bulmaya çalışıyordu. Nerval de odasında Ana Isis'i ve Meryem'i simgeleyen büyük bir fresk yapmıştı.

zinti yeri olan büyük bir alana karşıydı. Bir köşede küçük bir kulübe vardı ve o kulübede tutsaklardan biri bütün gün, çember çizerek dolaşıyordu. Ötekiler, benim gibi, toprak sekide ya da çimlerle çevrili taraçada gezinmekle yetiniyordu. Günbatımındaki bir duvara resimler yapılmıştı, biri aydı, gözleri ve ağzı geometrik çizgilerden oluşuyordu; bu şeklin üstüne bir tür maske boyanmıştı; soldaki duvar, yüzlerin yandan görünümünü simgeliyordu, bu resimlerden biri bir tür japon putuydu. Daha uzakta alçı içine oyulmuş bir ölü başı vardı; duvarın karşısında bulunan iki taşı da bahçenin sakinlerinden bilmem hangisi yontup heykelleştirmiş, oldukça iyi iki süs maskesi haline getirmişti. Mahzenlere açılan iki kapı vardı, onların, ehramların girişinde gördüğüm kapılara benzer yeraltı yollarına açıldıklarını hayal ettim.

VI

Şunlar geçti aklımdan önce; bu bahçede toplanan insanların hepsinin gökcisimleri üstünde bazı etkileri vardı ve hep aynı çember içinde dönen bir uydu güneşin dönüşünü de böylece düzenliyordu. Günün bazı saatlerinde getirdikleri ve saatine bakıp bakıp düğümler atan yaşlı adam saatlerin işleyişini gözlemlemekle yükümlü biri gibi göründü bana. Kendimi de ay'ın yürüyüşünden sorumlu tuttum. Sandım ki Tanrı ay'ın yüzüne şimşek gibi bir darbe indirmiş ve az önce gördüğüm, taşa oyulmuş maskenin damgası ay'ın üstünde kalmıştı.

Hastabakıcıların ve orda yatanların sözlerine gizemli bir anlam veriyordum. Bana öyle geliyordu ki onlar yeryüzünün tüm soylarını temsil ediyorlardı ve aramızdaki bütün sorun gökcisimlerinin yolunu, yürüyüşünü yeniden saptamak ve sisteme yeni bir gelişim kazandırmaktı. Bana göre, sayıların genel sıralamasına bir hata karışmıştı ve insanlığın başına gelen tüm yıkımlar, kötülükler bundan kaynaklanıyordu. Kutsal ruhların insan şekline girip, sıradan şeylerle uğraşır görünürken, aslında o genel kurultaya katıldıklarına da inanıyordum. Benim görevim de kâhinlik sanatını kullanıp çeşitli dinlerin gizemli güçlerini yardıma çağırarak evrensel uyumu yeniden sağlamaktı.

Gezinti yerinden başka, yivli camları dikine yeşillik ufkuna

bakan bir salonumuz vardı. Camlar ardından çizgi çizgi uzanan dış yapıları seyrederken, karşı yüzün ve pencerelerin, girintili çıkıntılı ve üstleri, bana İstanbul Boğazı kıyılarındaki sultan köşklerini anımsatan, aynalarla, balık dilimi ince uzun bezeklerle süslü binlerce pavyonlar halinde kesiştiğini görüyordum. Bu görüntü de düşüncemi doğal olarak doğuya sürüklüyordu. Saat ikiye doğru banyoya soktular, beni yıkayanların Odin'lerin kızları Valkyrie'ler olduğuna ve bedenimi azar azar kirden arıtıp ölümsüzler katına yükseltmek istediklerine inanıyordum.

Akşam, dingin, ay ışığında dolaşıyordum ve başımı kaldırdığımda yapraklar, atların götürdüğü erkekli kadınlı biniciler gibi tutkuyla yuvarlanıyordu sanki. Benim için onlar atalarımın utkulu yüzleriydi. Bu düşünceden şuraya vardım: dünyayı ilk uyumda yeniden kurmak için bütün canlı varlıklar işbirliği etmişlerdi, iletişim yıldızların mıknatısıyla kuruluyor, ucu bucağı olmayan bir zincir, kendilerini bu genel iletişime adamış gizli ilişkileri dünyanın çevresine bağlıyordu. Şarkılar, danslar, bakışlar, yakından yakına manyetik alana kapılmış, aynı esini yansıtıyordu. Ölü gövdelerinden kurtulup daha özgürce evrenin yeniden oluşumuna çalışan kardeş ruhların barınağıydı ay bana göre.

Ve zaten bana göre, gün iki saat uzatılmıştı; öyle ki başımı kaldırıp duvar saatine baktığımda karanlıklar imparatorluğunda gezdiriyordum kendimi. Çevremdeki dostlar bana göre cehennemin dibindeki hortlaklar gibi, güneşin doğduğu saate dek uyumuş görünüyorlardı. O zaman o gökcismini, ay'ı selamlıyordum ve gerçek yaşamım o zaman başlıyordu.

Kutsal öğretinin deneyiminden geçtiğime iyice inandığım bir noktada ve anda, gözle görünmeyen bir güç girdi ruhuma; tanrıların seyrettiği yavuz bir yiğit olarak hissettim kendimi; doğa-

da her şey yeni görünümlere bürünüyor ve beni uyarmak, bana güç vermek için, bitkiden, ağaçlardan, hayvanlardan ve küçücük böceklerden bile gizli sesler çıkıyordu. Dostlarımın dilinde anlamını yalnız benim söktüğüm gizemli hünerler vardı, şekilsiz ve yaşamsız nesneler bile zihnimin oyununa katılıyordu; –çakıltaşı kümelerinden, köşeli yarık ya da oyuk şeylerden, yaprak parçalarından, renklerden, kokulardan ve seslerden o zamana dek bilinmeyen uyumların çıktığını görüyordum. Ve söyleniyordum kendi kendime: "Bu kadar uzun süre doğanın dışında ve doğayla özdeşleşmeden nasıl var olabilmişim? Her şey yaşıyor, her şey devinim halinde, her şey birbiriyle örtüşüyor; benim yaydığım ya da diğerlerinin yaydığı manyetik ışınlar hiçbir engele uğramadan yaratılmış şeylerin sonsuz zincirinden geçiyor; dünyayı kaplayan ve çözülmüş iplikleri, uydular ve yıldızlarla iletişim kuran saydam bir ağ bu. Yeryüzüne kul köle olup, kıvançlarım ve acılarıma satılan yıldızlar korosuyla ne güzel konuşuyorum böyle anlarda!" Bir gün o gizemin bile açığa çıkabileceğini düşünüp birden ürperdim. Mırıldandım: "Fiziksel cisimlerin mıknatısı olan elektrik ona bazı yasaları dayatan bir yönetim altındaysa, düşman ve zorba ruhlar gizemli güçleri haydi haydi köleleştirip, egemenlik amacıyla, onların bölünmüş güçlerinden yararlanabilirler. Eski çağ tanrıları böyle yenilip yeni tanrılarca köleleştirildiler."

Eski dünyaya değin anılarıma başvurup düşüncemi sürdürdüm: "Kâhinler tüm halkları egemenlikleri altına böyle aldılar ve sonra gelen kuşaklar da o kâhinlerin sonsuz krallığı altında tutsaklaştılar. Ey mutsuzluk! Ölüm bile özgürleştiremez onları! Çünkü nasıl babalarımızdan geliyorsak, oğullarımızda da yeniden yaşıyoruz, –düşmanlarımızın acımasız bilimi her yerde yakından izliyor bizi. Yeniden doğduğumuz saat, ortaya çıktığımız

yeryüzü noktası, ilk davranış, konan ad, bulunduğumuz oda, inandığımız tüm kutsal şeyler ve bize dayatılan tüm dinler, her şey geleceğe de yön verecek mutlu ya da mutsuz bir dizi oluşturuyor. Eğer bunlar insan hesaplarına göre zaten korkunç şeylerse, dünyanın düzenini kuran gizemli formüllere katıldıklarında olacakları düşünün. Evrende hiçbir şey önemsiz değil, hiçbir şey güçsüz değil; bir atom her şeyi dağıtabilir, bir atom her şeyi kurtarabilir! dendi.[16]

Ey vahşet! İşte iyiyle kötü arasındaki ebedi ayrım. Yıkılmaz ve yok olmaz bir molekül, azıcık havayla şişen ama yerini doğada bulan bir kabarcık mı ruhum, ya da, sonsuzlukta gözden kaybolan hiçliğin imgesi bir boşluk mu? Ya da bütün biçim değişimlerinin altında, güçlü varlıkların öç alacağı acınacak bir parça mı?" Ömrümün, hatta daha önceki varoluşlarımın hesabını sorarak yaşadım. İyi olduğumu önce kendime kanıtlayarak, anladım ki, ben hep iyi olmak zorundayım. "Kötü müydüm yoksa, kötüysem bile, günahımı ödemek için çektiğim acılar yetmez mi?" Bu düşünceyle biraz rahatlar gibi oldum, ama korkudan kurtulamadım, belki de sonsuza dek o mutsuzlardan biri de ben olacaktım. Kendimi soğuk bir suya dalmış gibi hissettim ve daha soğuk bir su akıyordu alnımdan[17] Kutsal anne, kutsal eş, ölümsüz İsis'i anımsadım; tüm esinlerim ve tüm dualarım bu büyülü isim'de birbirine karışıyor, onda yeniden yaşadığımı duyumsuyordum ve İsis, bazen eski çağın Venüs'ü, bazen Hıristiyanların bakire Meryem'i şeklinde görünüyordu bana. O sevgili imgeyi, gece, daha açık seçik olarak taşıyor ve ben söylenip duruyordum: "Böyle yenik ve zulüm altında ezilmiş zavallı çocukları için artık ne yapabilir?" Yarımay solgun, acılı, akşamleyin,

16) Nerval "Yaldızlı Dizeler" şiirinde de bu konuyu işler.
17) Şizofrenikler sık sık bu duyguya kapılır, kendilerini soğuk bir su içindeymiş gibi duyumsarlar.

önce inceliyor, sonra gözden kayboluyordu; belki de artık hiç göremeyecektik göklerde onu! Yine de, bana öyle geliyordu ki, o gök cismi, ruhumun kızkardeşi tüm ruhların sığınağıydı, bütün yeryüzünde yeniden doğacak olan dertli gölgelerin oturduğunu görüyordum orda.

Bir yanında delilerin, öteki yanında hastane çalışanlarının bulunduğu koridorun sonunda odam. Bu yerde kalanlar arasında yalnız benim odamda pencere var ve avlunun ağaçlıklı, gündüz gezinti yeri olan köşesine bakıyor. Gözlerim gür bir ceviz ağacında ve iki Çin dutunda zevkle duruyor. Üstlerinden, yeşil kümeler arasında, belli belirsiz ve işlek sayılabilecek bir yol görünüyor. Günbatımında büyüyor ufuk; evlerinin yeşilliklerle kaplı ya da kafeslere, kara çullara gömülmüş pencerelerinden zaman zaman, bir delikanlı ya da yaşlı bir kadın yüzünün, pembe bir çocuk başının çıktığını gördüğümüz köyler olur ya, karşıda öyle bir köy varmışçasına, sesler, şarkılar, kahkahalar geliyor; bıraktıkları izlenim kişinin ruh haline, zamana göre değişiyor, onları duymak bazen kıvanç, bazen hüzün veriyor insana.

Servetimin, çeşitli zamanlarda edindiğim tüm döküntüleri benimle birlikte odama konmuştu. Yirmi yıldır sağa sola atılmış ya da elden düşme satılmış, karmakarışık mobilyalar. Doktor Faust'un eşyaları gibi tam bir çıfıt çarşısı[18] Üç ayaklı, kartal başlı, eski zaman işi bir masa, kanatlı sfenks üstüne oturtulmuş bir konsol, onyedinci yüzyıldan bir komodin, onsekizinci yüzyıl işi kitaplık, aynı yüzyıldan, beyzi tavanlığı kırmızı ipek kaplama yatak (yapılmadan konmuş); raflı, çoğu yıpranmış fayanslar ve Sevres porselenlerinden köy dolabı; İstanbul'dan getirdiğim nargile, alçıdan büyük bir kupa, kristal vazo; Louvre'un üst yanla-

18) Nerval tedavi edildiği Doktor Blanche'ın sağlık yurduna eşyalarını ve kitaplarını da getirmişti.

rındaki, oturduğum köhne evin[19] yıkıntılarından kalma ve üstlerine, bugün ünlü dostlarımın mitolojik resimler yaptığı tahta panolar; öykülerde ve oyunlardaki esin perisi Muse'ü gösteren Prud'honvari iki büyük tablo. Birkaç gün onları düzene sokmakla uğraştım; dar çatı katında, hem sarayı hem köylü kulübelerini andıran ve benim başıboş yaşantımı oldukça iyi yansıtan acayip bir bütün yaratmak hoşuma gitti. Arap giysilerimi ve ustaca örülmüş iki keşmir yünlüsünü, matarayı, av çantasını başımın üstüne astım. Kitaplığımda büyük bir Kahire haritası; başucumda bambu bir konsol ve konsolda, verniklenmiş, diş fırçası sabun falan koyduğum Hint tepsisi. Varsıl, yoksul yıllarımın alçakgönüllü kalıntıları olan ve yaşantımın tüm anılarını yansıtan eşyalarımı yeniden yanımda bulmak kıvanç verdi bana. Yalnızca Corrègevari işlenmiş, Venüs ve Amour'u, avcı kadınları ve satyre'leri simgeleyen küçük bakır tabloyu ve gençliğimin bir bölümünü oluşturan Valois Yay Topluluğunun anısını yad etmek için sakladığım oku getirmemişlerdi; yeni yasalar çıkınca silahları zaten satmıştım. Kısacası, son zamanlarda sahip olduğum hemen her şeyi odamda buldum. Bütün çağların acayip bilim yığını, tarih, yolculuk üstüne yapıtlar, dinler, gizemli inançlar, müneccimlik üstüne yazılmış, Pic de la Mirandole'un, bilge Meirsius ve Nicolas de Cusa'nın gölgelerine hoş gelecek –örneğin yalnızca Babil Kulesi iki yüz ciltten oluşuyordu– ve bilgeyi delirtecek, deliyi bilge kılacak kitaplarım yanımdaydı[20]

19) Nerval 1835'te Doyenné çıkmaz sokağındaki, dostlarıyla buluştuğu yerden söz ediyor. Burayı, "BİR DOSTA" başlığı altında, yazılarında anlatır. Ancak, söz konusu yer Nerval'in yalnız başına kaldığı yer değil, Théophile Gautier ve diğer arkadaşlarıyla birlikte kiralamışlardı, ayrıca, küçük de değildi, salonunda yemekli, danslı toplantılar bile düzenliyordu. Belki de Nerval'in, o çıkmaz sokakta kiraladığı başka küçük bir ev var.

20) Nerval'in elyazmalarında, romen rakamlarıyla "XVII" yer alıyor. Oysa, *Aurélia*, Revue de Paris'de iki bölüm halinde yayınlandı ve bu hep tartışma konusu oldu: acaba yazar mı böyle istemişti, yoksa dergi yazı uzun olduğu için iki sayıda mı yayınlamak istemişti?

➡

Tuttuğum notları, dostlarımla veya rasgele ya da uzak ülkelere yolculuklarım sırasında tanıştığım kimselerle yaptığım önemli önemsiz yazışmaları zevkle yerleştirdim çekmecelere. Ötekilere göre daha özenli bir tomarda, Arapça mektuplar, Kahire ve İstanbul'dan anılar buluyorum. Ey mutluluk! ey ölümlü hüzün! şu silik karalamalar, şu sararmış yarı buruşuk yazılar tek aşkımın hazinesi... Okuyalım... Hayli yazı eksik, bazıları yırtık ya da çizilmiş, karalanmış. İşte bir yazı:

Bir gece, bir tür coşku içinde konuşuyor ve şarkı söylüyordum. Hizmetkarlardan biri hücreme geldi ve giriş katında bir odaya indirip orada hapsetti beni. Düş kurmayı sürdürüyor, ayakta olduğum halde, kendimi bir tür doğu köşküne kapatılmış sanıyordum. Bütün açıları ölçtüm ve gördüm ki sekizgen biçimdeydi köşk. Duvarların önünde fırdolayı bir sedir vardı ve bana öyle geliyordu ki duvarlar ötesinde hazineler, şallar ve halılar gördüğüm kalın bir buzdan oluşmuşlardı. Kapı mazgallarının ortasından mehtabın ışıttığı bir manzara beliriyor ve ben ağaç kütükleri, kayalar görür gibi oluyordum. Orada önceden bir başka varlık halinde yaşamıştım ve karşımda yeniden Ellorah mağaralarının derinlikleri vardı. Sarımsı bir gün ışığı sızdı köşke yavaş yavaş ve acayip imgeler ortaya çıktı. Evrensel tarihin kan çizgilerle yazıldığı büyük bir kemik mahzeninin ortasında olduğumu sandım. Devce bir kadın bedeni resmedilmişti karşımda, ancak, çeşitli kısımları kılıçla doğranıp bedenden koparılmıştı. Gövdeleri gittikçe belirginleşen, aralarında imparatoriçelerden, kraliçelerden tutun da sade köylülere dek her tipin bulunduğu diğer soydan kadınlar, karşı duvarlar üstünde kanlı bir organ ve kelle yığını halindeydiler. Bütün suçların, bütün cinayetlerin tarihiydi

Nerval'in buradaki "XVII" romen rakamı yapıtın bir bütünden oluştuğunu gösteriyor. Ancak, Fransız yazını bu konularda titiz, ilk biçime saygılı, bu nedenle biz de, çevirimizde, Fransız yazın geleneğine bağlı kaldık.

bu ve acıklı bir olayı görmek için şu ya da bu noktaya bakmak yetiyordu. "İşte" diyordum kendi kendime, "insanlara verilmiş olan gücün marifetleri. Yavaş yavaş bin parçaya böldüler güzelliğin ölümsüz tipini, öyle ki soylar artık gittikçe gücünü ve yetkinliğini yitiriyor..." Ve gerçekten de, kapıdaki ışıklardan biriyle içeri sızan karanlık bir çizgide gelecek soylardan inmiş bir kuşak görüyordum. Sonunda o hazin hayalden kurtuldum. Çok iyi bir insan olan doktorumun yumuşak, şefkatli yüzü beni yeniden canlılar dünyasına taşıdı. Sayesinde çok ilginç bir olay'da yer aldım. Hastalar arasında bir delikanlı vardı. Afrika'da askermiş eskiden,[21] altı haftadan beri ne verilirse verilsin ağzına lokma koymuyordu. Midesine uzun, lastik bir boru indirip sıvıyla besliyorlardı. Ayrıca, ne görebiliyor ne de konuşabiliyordu, söylenenleri duyup duymadığını belirten tek bir işaret yoktu yüzünde.

Çok etkilendim. O zamana dek içinde bulunduğum duygularımın ve ruhsal acılarımın tekdüze çemberinden çıkıp, ilk kez varoluşun yüce kapılarında sfenks gibi sessiz, suskun, sabırla oturmuş, hali beterden beter bir varlığa rastlıyordum. Böylesine büyük bir mutsuzluk içinde ve kendini böylesine terk etmiş o insanı sevmeye başladım ve duyduğum sevgi ve acımayla ben de kendime geldim. Bana öyle geliyordu ki, yaşamla ölüm arasına yerleşmiş ince bir yorumcu, ruhun, sözün iletmeye cesaret edemediği ya da iletemediği gizemlerini işitmek için yaratılmış, günah çıkaran bir rahipti o. İçine bir başka düşünce karışmamış bir tanrı gururuydu. Başım başının üstünde, ellerini tutup kendimi ruhen inceleyerek saatler geçiriyordum. Bana öyle geliyordu ki, bir mıknatısla çekilip birleşiyordu ikimizin ruhu ve onun ağzından ilk kez bir tek sözcük çıkınca kendimden geçercesine

21) Doktor Blanche, Nerval'i içedönüklükten, acıları ve saplantılarından kurtarmak, dış dünyaya, başkalarına yöneltmek için ilginç bir yöntem kullanıyor burda.

sevindim. İnanılmaz şeydi bu ve ondaki ilk iyileşme belirtisini benim ateşli arzuma yorumladım. Uzun zamandan beri ilk kez o gece tatlı bir rüya gördüm. Yere doğru çok derin, göğe doğru çok yüksek bir kuledeydim ve bir çıkıp bir inmekten perişan oluyordum. Gücüm, cesaretim tam tükenmişken yan kapı açıldı; karşımda bir ruh var, ve bana: "Benimle gel, kardeşim" diyor. Bilmem neden, ruhun adı Saturnin'miş. Yüzü o zavallı hastanın yüzü, ama değişikliğe uğramış, daha zeki. Yıldızların aydınlattığı bir bahçedeydik; oturup manzarayı seyrettik ve ruh, tıpkı, gündüz hasta dostuma manyetizma için yaptığım gibi elini alnıma uzattı; gökyüzünde gördüğüm yıldızlardan biri o anda büyümeye başladı ve rüyalarımın tanrıçası, Hint giysisine çok benzer bir giysi içinde ve daha önce rüyalarıma girdiği haliyle gülümseyerek bana göründü. Ruhla benim aramdan yürüdü ve çayırlar yeşerdi, ayak izleri üstünde topraktan çiçekler ve yapraklar yükseldi. Ve şunları söyledi: "Geçmek zorunda olduğun deneyin sonuna geldin; inip çıkmaktan yorgun düştüğün o sayısız merdivenler düşünceni bunaltan eski hayallerin bağlarıydı, şimdi kutsal Meryem'e yakardığın ve onu ölmüş sandığın günü anımsa, yalancı sanrılar içindeydin. Dünya bağlarından kurtulmuş sade bir ruhun, dileğini ona iletmesi gerekiyordu. O ruhu yanında buldun. Benim gelip seni cesaretlendirmeme de bu yüzden izin verildi." Rüyamın zihnime yaydığı tatlı bir uyanışla gözlerimi açtım. Gün doğmaya başlıyordu. Beni avutan o ruhtan maddi bir işaret kalsın istedim ve duvara şu sözleri yazdım: "Aurélia bu gece beni ziyaret etti."[22]

22) Nerval, belki de şizofrenik; ama bir şey kesin: yoğun bir suçluluk duygusu içinde. *Aurélia* yeniden görünür, peki ruhsal esenliğe kavuşur mu yazar? Daha çok bir psikanalist inceleme diyebileceğimiz bu öykünün ikinci kısmı yayınlanmadan, bir sokak lambası direğinde asılı bulunur yazar. Tıp raporları, bir cinayete kurban gitmeyip, Nerval'in kendini astığı görüşünde.

Burda, anılmaya değerler başlığı altında naklettiğim rüyadan sonraki birçok rüyanın izlenimlerini yazıyorum.

ANILMAYA DEĞERLER

Auvergne'den yükselen bir tepede çın çın öttü çobanların türküsü. Bu çobanlar sofuca bana sesleniyorlar *zavallı Meryem*! Göklerin ecesi! Kibele rahiplerinin kulaklarına vurdu o kır ezgisi. Amour'un onlar için sığınaklar yaptığı gizli mağaralardan işte çıkıyorlar şarkılar söyleyerek:

– Hosannah![23] Yeryüzüne barış, göklere utku! Küçük bir çiçek doğdu Himalaya dağlarının üstünde.

– Beni unutmayınız! – Bir yıldızın parlak bakışı bir an çiçeğin üstünde durdu ve bir yanıt kendini duyurdu tatlı bir yabancı dilde, *Myosotis!*[24]

Gümüş renkli bir inci parlıyordu kumsalda; gökte altın bir inci ıpıl ıpıl yanıyordu... Dünya yaratılmıştı. Sofu aşklar, ilahi iç çekişler! Tutuşturun kutsal dağı... Vadilerde erkek kardeşleriniz ve ormanların bağrında gizlenen sıkılgan kız kardeşleriniz var çünkü!

Paphos'un burcu burcu koruları, yurdun cana can katan havasını tüm ciğerlerimizle soluduğumuz bu barınaklar kadar değerli değilsiniz. –"Yukarda, dağlar üstünde,– dünya halinden hoşnut yaşıyor; hoşnutluğunu şakıyor vahşi bülbül!"

Oy! Büyük dostum[25] nice güzel! Öyle büyük ki dünyayı bağışlıyor, ve öylesine iyi ki beni bağışladı. Geçen gece bilmediğim

23) Hosannah: Ayinlerde ve bazı Yahudi dualarında kullanılan Yahudice bir sözcük, edebiyatta ayrıca şarkı, zafer çığlığı, sevinç çığlığı anlamına da geliyor.
24) Myosotis: Unutmabeni çiçeğinin adı.
25) Nerval artık bir dost haline gelen ölen sevgiliden söz ediyor. Şairin derin bir romantik aşkla sevdiği tiyatro oyuncusu Jenny Colon ölmüştü.

bir sarayda yatmıştı ve ben bu yüzden yanında olamamıştım. Al atım huysuzlanıyordu altımda. Terli sağrısının üstünde dalgalanıyordu kırık dizginler ve yere yatmasını önlemek için büyük çaba göstermem gerekti.

İyi yürekli Satürnlü yardımıma geldi ve büyük dostum, gümüş eyer takımı vurulmuş ak kısrağının üstünde, yanımda yer aldı. "Cesaret kardeşim! Bu son menzil" dedi bana. Oburcasına yiyip tüketiyordu mekanı iri gözleri ve Yemen[26] kokularıyla dolup taşan saçlarını havada uçuruyordu o.

İlahi hatlarından tanıdım, oydu,[27] utkuya uçuyorduk ve düşmanlar ayaklarımızdaydı. En yüksek katındaydık göklerin, kılavuzumuz haberci çavuşkuşuydu. Apollon'un ilahi ellerinde ıpıl ıpıl parlıyordu ışık takı. Adonis'in büyülü av borusu çınlıyordu ormanlarda.

Utkulu kurtarıcı ikimizin arasında at koşturuyordu, "Utkun nerede ey Ölüm?" Giysisi kükürtlü Yementaşındandı ve el ve ayak bileklerinde elmaslar ve yakutlar parlıyordu. İnce, usul değneği yeni Kudüs'ün sedef kapısına dokunduğu zaman üçümüz de ışık selinin baskınına uğradık. Yeni saati bildirmek için insanların arasına işte o vakit indim.

Çok tatlı bir rüyadan çıkıyorum: Sevdiğimi değişik biçimde ve ışık içinde yeniden gördüm. Gök tüm utkusuyla açıldı ve ben İsa'nın kanıyla imzalanmış af sözcüğünü okudum orada.

Bir yıldız parladı birden ve dünyanın ve dünyaların gizini açıkladı bana. Hosannah! Yeryüzüne barış ve göklere utku.

Dilsiz karanlıkların bağrından, biri tiz, diğeri kalın iki nota çınladı, –ve hemen dönmeye başladı ebedi küre. Sen, kutsal ilahiyi başlatan ilk oktav, mübarek ol! Pazardan pazara dek, bütün

26) Anılmaya Değerler'in anlatım tonu Apocalyps'e (Tevrat ve İncil'in son bölümü, *Kıyamet ve İlahilerin İlahisi*'ne çok benzer.
27) Şair Aurélia'dan (Anatanrıça İsis) söz ediyor.

günleri büyülü ağzında sıkıca sar. Tepeler onu şakıyor vadilerde, kaynaklar ırmaklarda, ırmaklar nehirlerde ve nehirler okyanusta; hava titreşiyor ve ışık uyumlarla kırıyor doğan çiçekleri. Bir iççekişi, bir sevda ürpertisi çıkıyor toprağın şişkin göğsünden ve yıldızlar korosu başlıyor sonsuzlukta; uzaklaşıyor ve yeniden kendi üstüne geliyor, daralıp sıkışıyor ve açılıyor ve uzaklara tohumlarını serpiyor yeni yaratılışların.

Küçük bir çiçek doğdu mavimsi bir tepenin doruğunda. –Beni unutmayınız!– Bir yıldızın parlak bakışı, bir an, çiçeğin üstünde durdu ve bir yanıt kendini duyurdu tatlı bir yabancı dilde. *–Myosotis!*

Yazıklar olsun sana, kuzeyin tanrısı, –en değerli yedi metalden yapılmış kutsal levhayı bir çekiç darbesiyle kırdın! Ama kıramadın ortaya gömülmüş *Pembe İnci*'yi. Demirin altında sıçradı, –işte Pembe İnci için silahlandık biz... Hosannah!

Makrokosmos, ya da büyük dünya kabalistik sanatla yapıldı; Mikrokosmos ya da küçük dünya tüm yemeklerde yansımış bir imgesidir onun. Pembe İnci Walkyrie'lerin krallık kanıyla boyanmıştı. Yazıklar olsun sana bir dünyayı kırmak isteyen demirci tanrı!

Yine de, İsa'nın bağışı senin için de söylendi!

O halde, sen de mübarek ol, ey Thor, dev, –Odin'in oğullarının en güçlüsü! Mübarek ol annen Héla'da, çünkü göçmek tatlıdır çoğu zaman, –mübarek ol kardeşin Loki'de ve köpeğin Garnur'de.[28]

Dünyayı çevreleyen yılanın kendisi de mübarektir, gevşetir halkalarını çünkü ve kuyu gibi açık ağzı anxoka çiçeğini, kükürtlü çiçeği, –güneşin ışıklı çiçeğini solur.

Tanrı ilahi Balder'i, Odin'in oğlunu ve güzel Freya'yı korusun!

Tinsel dünya'da geçen yıl ziyaret ettiğim Saardam'daydım.

28) Nerval Kuzey efsanelerine gönderim yapıyor.

Toprak karla kaplıydı. Küçük bir kız kayarak katı toprağın üstünde yürüyor, ve sanırım, Büyük Petro'nun evine yöneliyordu. Burbon soyundan bir şeyler vardı görkemli yüzünde. Göz kamaştıran bir beyazlıktaki boynu yarı yarıya kuğu teleği bir platinden dışarı çıkıyordu. Pembe küçük eliyle yanan lambayı rüzgardan koruyordu. Evin yeşil kapısını vuracağı sırada sıska bir dişi kedi kapıdan çıkıp ayaklarına dolaşarak onu düşürdü. Küçük kız doğrulurken söylendi: "Vay vay! Kediymiş meğer!" Tatlı bir ses yanıtladı: "Kedi de bir varlıktır!" O sahnede ben de vardım ve kolumun üstünde, miyavlamaya başlayan küçük, gri bir kedi taşıyordum. "O yaşlı perinin çocuğu bu" dedi küçük kız.

Ve eve girdi.

Bu gece rüyam Viyana'ya taşındı önce. –Bu kentin alanlarından her birinde *barış* adlı büyük sütunların yükseldiği bilinir. Mermer bulutlar Sülayman düzeni içinde toplanıyorlar ve ilahların üstünde oturup başkanlık ettiği kürelere destek oluyorlar. Ne mucizedir! Birden, Weimar'da sarayını gördüğüm Rus imparatorunun o boylu boslu kız kardeşini düşünmeye başladım. Tatlılık dolu bir melankoli, gri ve tatlı bir günün ışıttığı Norveç manzarasıyla boyanmış sisleri gösterdi bana. Bulutlar saydamlaştı ve içi buzlu Baltık dalgalarının uğultuyla dolduğu derin bir uçurumun açıldığını gördüm önümde. Suları mavi bütün bir Neva ırmağı kürenin o yarığına gömülmek zorundaydı sanki. Cronstade ve Saint-Petersbourg gemileri, ilahi bir ışık, yukarıdan bu hazin sahneyi aydınlattığında, uzaklaşmaya ve gözden kaybolmaya hazır, demirleri üstünde sallanıyorlardı.

Sisi delip geçen canlı ışığın altında Büyük Petro heykelinin yükseldiği kayalığı gördüm hemen. Zenit'e dek yükselen bulutlar bu sağlam kaidenin üstünde kümelendiler. Aralarında çok güzel Moskova ve Polonya prenseslerinin eşlik ettiği iki Catheri-

ne'in ve imparatoriçe kutsal Hèléne'in de bulunduğu ışıl ışıl ve ilahi yüzlerle doluydular. Fransa'ya doğru yönelmiş tatlı bakışları büyük billur teleskoplar aracılığıyla mekanı yaklaştırıyordu. Doğu çarpışmalarında ve anlaşmazlıklarında yurdumuzun hakemlik yaptığını ve bulutlardakilerin de bu çarpışmaların sonucunu beklediklerini böylece gördüm. Rüyam sonunda barışa kavuşacağımız umuduyla, o tatlı umutla bitti.

Gözüpek bir girişime böyle yüreklendiriyordum kendimi. Rüyayı saptamaya ve gizini öğrenmeye karar verdim: "Gizemli kapılarını istemle silahlanıp niçin zorlamayayım, egemen olmak varken niçin duygularıma boyun eğeyim? Bu çekici ve ürkütücü canavarı yenmek, usumuzu hiçe sayan bu gece ruhlarını bir disiplin altına almak mümkün değil mi? Yaşamımızın üçte birini uyku kaplıyor. Günlerin getirdiği acıların ya da günlük zevklerden doğan acının avuntusudur uyku; ama beyni dinlendirdiğine hiç tanık olmadım. Birkaç dakikalık gevşemenin ardından zaman ve mekanın koşullarından kurtulup kuşkusuz ölümden sonra bizi bekleyen yaşam misali yeni bir yaşam başlar. Bu iki varoluş arasında bir bağ bulunmadığını ve şu andan itibaren ruhu da bu bağla bağlamanın mümkün olmadığını kim bilebilir?" diyordum kendi kendime.

O andan sonra kendimi rüyalarımın anlamını araştırmaya verdim[29] ve bu endişe uyanıkkenki düşüncelerimi de etkiledi. Dış dünyayla iç dünya arasında bir bağ bulunduğunu anlar gibi oldum; dikkatsizlik ya da zihnin düzensizliği görünür, açık bağlantıların bozulmasına yol açıyordu, –bulanık su üstünde çalkalanan o buruş buruş gerçek nesne yansımalarına benzer bazı görüntülerin acayipliği bu yüzdendi.

29) Şairin düşüncelerinde bir gelişme olduğunu görüyoruz. Önceleri rüyalarına ve deliliğine boyun eğiyordu, şimdiyse onlardan yararlanmaya çalışıyor.

Gecelerimin esinledikleri işte bunlardı; gündüzlerime gelince, dost edindiğim zavallı hastaların eşliğinde uysal ve sakin geçiyordu. Geçmiş yaşamımın hatalarından bundan böyle arındırdığım bilinç bana sonsuz tinsel kıvançlar veriyordu; ölümsüzlüğün ve sevmiş olduğum bütün kişilerin bir arada varoluşunun kesinliği adeta maddi bir şekilde de önüme konmuştu, ve beni umutsuzluğun bağrından alıp dinin ışıklı yollarına sokan kardeş ruhu kutsuyordum.

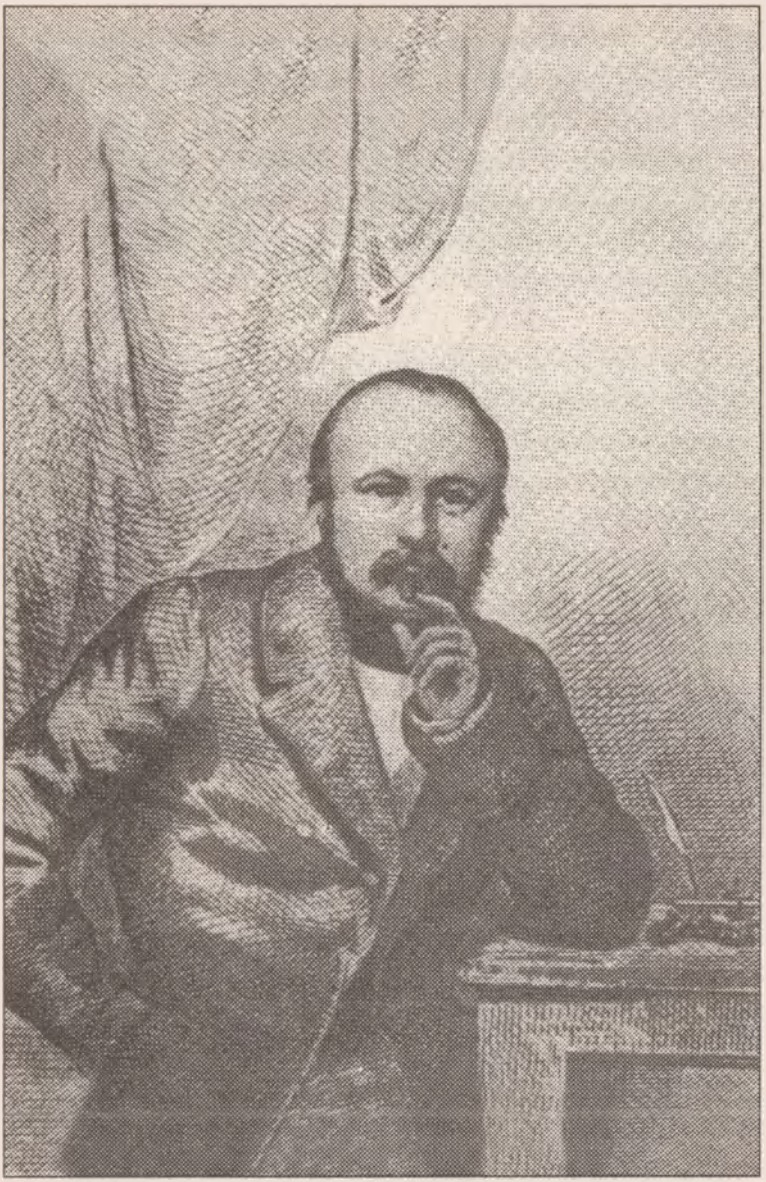
Ussal yaşamın çok garip bir şekilde kendisini terk ettiği zavallı çocuk gördüğü tedavi sayesinde uyuşukluğundan yavaş yavaş kurtuluyordu. Köy kökenli olduğunu öğrenince zamanımın büyük çoğunluğunu ona, duygusal bir anlatım vermeye çalıştığım köy türküleri söyleyerek geçirmeye başladım. Bu türküleri dinlediğini ve bazı kısımlarını yinelediğini görmek bana büyük mutluluk veriyordu. Sonunda bir gün gözlerini bir an açtı; bana rüyada görünen ruhun gözleri gibi maviydi. Birkaç gün geçti, bir sabah gözlerini kocaman açtı ve artık bir daha da kapamadı. Ara ara olmak şartıyla hemen konuşmaya başladı, beni tanıdı, sen diye hitap ediyor ve kardeşim[30] diyordu. Ancak, yemek yemeye karar vermek istemiyordu. Bir gün bahçeden geldiğimde "Susadım, dedi bana. Su getirdim; tam ağzına götürmüyordu bardağı. Sordum: "Niçin başkalarının yiyip içtiği gibi yiyip içmiyorsun?" "Çünkü ben ölüyüm," diye yanıtladı; "falanca mezarlıktaki falanca yere gömüldüm..." "Peki şimdi nerede olduğunu sanıyorsun?" "Araf'tayım, günahlarımın kefaretini ödedim.

Bu tür hastalıklar insana işte böyle garip düşünceler veriyor, böyle garip düşüncelere ben de sahip oldum, tuhaftır ama, dü-

30) Uzun şiirin (öykünün) dinamiği anlatıcının (şairin, yazarın) kendi çiftiyle kurduğu ilişkiye çok sıkı şekilde bağlı. *Rüya ve Yaşam*'ın (*Aurélia*'nın) en dramatik ânı yazarın kendi düşmanı olan çiftiyle bağlantısının koptuğu andır. Uzlaşma, önce gevşemeyi, rahatlamayı; sonra sonu, parçanın müzikli çözümünü vurgular.

şündüklerime inanmadım da diyemem. Gördüğüm tedavi sayesinde sağlığıma, ailemin ve dostlarımın sevgisine kavuşmuştum, ve bir süre yaşadığım hayal dünyasını artık daha sağlıklı değerlendirebiliyordum, Her şeye karşın, edindiğim inançlardan mutluluk duyuyorum, ve başımdan geçen bütün bu şeyleri cehennemlere iniş düşüncesinin eskiler için temsil ettiği şeye benzetiyorum.[31]

31) Nerval antik Yunan dizeleriyle, Orphisme'le bağlantı kuruyor.

Gérard De Nerval

Nerval'in Rüya Ve Yaşam öyküsünde adı geçen piyanist Marie Pleyel

Nerval'in ömür boyu ülküsel bir aşkla sevdiği, Sylvie ve Aurélia öykülerinde ölümsüzleştirdiği tiyatro oyuncusu Jenny Colon

NERVAL KRONOLOJİSİ

1808. 22 Mayıs günü saat 20.00'de Gérard Labrunie (Nerval) doğuyor.

5 Kasım: Marguerite Colon'un (Jenny Colon) doğumu.

1809. Gérard de Nerval'in babası, askeri doktor Etienne Labrunie, karısı ile birlikte Aukstam, Danzig ve Linz'te.

1810. *7 Nisan:* Karıkoca Labrunie'ler Alman ordusunda. Dr. Labrunie, Hanover hastanesinin yönetmeni.

6 Haziran: Glogau hastanesi.

29 Kasım: Nerval'in annesi (Marie Antoinette-Marguerite Laurent) 25 yaşında ölüyor, Nerval Mortefontaine'de annesinin dayısı Antoine Boucher'nin yanında büyüyor.

1812. Babası, doktor Etienne Labrunie, Wilna'da ayağından yaralanıyor.

1814. Etienne Labrunie Fransa'ya dönüyor, Saint-Martin Sokağı, 72 nolu evde oturuyor.

1815. *5 Mayıs:* Nerval'in babası Etienne Labrunie emekli olup jinekoloji muayenehanesi açıyor.

1820. Nerval'in dayısı (annesinin dayısı) Antoine Boucher ölüyor, Nerval Paris'te, Charlemagne Lisesine yatılı öğrenci olarak giriyor. Théophile Gautier de aynı okulda. Nerval bu sıralarda babasıyla kalıyor.

1826. *Ulusal Elégie'ler ve Akademi ve Bulunamayan üyeleri*'ni yazıyor. 26 Ağustosta teyzesi Eugénie 25 yaşında ölüyor.

1827 Goethe'nin *Faust* adlı yapıtının birinci bölümünü Fransızcaya çeviriyor.

1828. *8 Ağustos:* Anneannesi Marguerite-Victoire Laurent yetmiş bir yaşında ölüyor. Victor Hugo ile tanışıyor. Petrus Borel ve Célestin Nanteuil ile dostluk kuruyor.

1829. Béranger şiir ödülünü alıyor, Hugo'nun *Han d'Islande* romanını tiyatrolaştırıyor.

1830. *Hernani*'nin galasına katılıyor. *Kızıl Guy'den Bölümler, Ronsard'dan Seçmeler, Alman şiirleri, Klopstock, Goethe* gibi çalışmaları bu yılın ürünüdür.

1831. Valois bölgesinde, Loisy yakınlarındaki, aileye ait bir arazinin adı olan Nerval adını takma ad olarak benimsiyor. *Aptalların Prensi*'ni yazıyor, ancak Harel'le anlaşmazlığa düşüyor, Odéon Tiyatrosu piyesi programına aldığı halde oynamıyor.

11 Ağustos: Marion Delarme'ın galasına katılıyor.

20 Ekim: Odéon tiyatrosunda Dumas'nın *Yedinci Charles Büyük Derebeylerinin Evinde* adlı oyununun ilk gösterimi. Bu oyun, Nerval'in yitik çalışmaları olan *Lara* ve *La Dame de Carouges*'dan yapılan bir düzenleme.

Kasım: Bir akşam yemeğinden dönerken gürültü çıkarıp toplumun huzurunu bozmak suçuyla tutuklanıyor, Sainte-Pélagie hapishanesinde kısa bir süre yatıyor.

1832. Tıp Fakültesine giriyor, iki yıl okuyor.

1 ya da 2 Şubat: Prouvaires Sokağında bir suikast düzenlenmiş, Nerval de orada. Polis tutukluyor, 18 saat kadar gözaltında tutulup Palais-Royal'den Sainte-Pélagie güvenliğine gönderiliyor.

Nisan: Paris'te kolera salgını, Nerval bazen tek başına, bazen babasıyla hastalara yardımcı oluyor.

31 Mayıs: Gérard'ın Sainte-Pélagie cezaevinde tanıştığı matematikçi Evariste Gallois bir düelloda öldürülüyor.

1834. 19 Ocak: Anne tarafından dedesi Pierre-Charles Laurent

ölüyor ve Nerval'e 20 bini paraya çevrilebilen, 30.000 franklık bir miras kalıyor.

Güney Fransa ve İtalya yolculukları, Avignon, Vaucluse, Aix, Antibes, Nice, Livourne, Florence, Roma, Napoli gezileri. 4-11 Kasım arasında Marsilya'da. Parası tükeniyor, Nimes ve Agen üstünden kasım sonunda Paris'e dönüyor, ressam Camille Rogier'nin kaldığı, Doyenné Sokağı, 3 nolu eve yerleşiyor.

1835. Mart sonunda mirasın kalan kısmını da alıyor. Mayısta *Tiyatro Dünyası* adlı lüks bir dergi çıkarıyor.

11 Ekim: Nerval'in çocukluğunu geçirdiği dayısına ait evi ve bahçeyi Sophie de Feuchères satın alıyor.

28 Kasım: Doyenné çıkmaz sokağında Aylaklar Balosu. Faust'un ikinci baskısı.

Jenny Colon Opéra-Comique'e giriyor.

1836. *Mayıs-Haziran: Tiyatro Dünyası*'nı devrediyor, *Figaro*'nun yönetiminde Alphonse Karr'a yardım ediyor.

22 Temmuz: Nerval ve Gautier *İki Centilmenin Aşk İtirafları*'nın oynanması konusunda Renduel ile anlaşma imzalıyorlar.

24 Temmuz-25 Eylül: Belçika yolculuğu. Belki oradan Gautier'yle birlikte İngiltere'ye geçiyor.

26 Temmuz: Anvers, Gand ve Brüksel'de. Paris'e dönerken Presles'de hastalanıyor.

25 Eylül: Chronique de Paris'de yazıları çıkıyor. Théophile Gautier'yle birlikte yeniden Belçika'ya gidiyor.

Ekim: Nestor Roqueplan'ın yönettiği, Guizot siyasasını destekleyen *1830 Anayasası* adlı gazetede çalışıyor.

1837 *17 Temmuz: La Presse*'te Nerval'in ilk eleştiri yazıları Gérard adıyla çıkmaya başlar. Jenny Colon adlı tiyatro oyuncusuna karşı tut-

kusu giderek artar.

31 Ekim: Opéra-Comique'te *Piquillo*'nun galası, oyunun sözleri Dumas ve Nerval'in, müzik Hippolyte Monpou'nun. Ancak, söz yazarı olarak Nerval'in adı geçmiyor. Jenny Colon, Sylvie rolünü oynuyor.

26 Aralık: Théatre-Française'de Caligula'nın ilk temsili; *Alexandre Dumas*'nın Nerval'le birlikte yazdığı beş perdelik koşuk oyun.

1838. *11 Nisan:* Jenny Colon, Opéra-Comique'teki bir flütçüyle evleniyor. 15 Ağustosa doğru Nerval Almanya'ya gidiyor. 12 Eylüle kadar Baden'de ve Strasbourg'ta kalıyor. 14 Eylülde Frankfurt'a gelip Dumas'yla buluşuyor. Birlikte Hambourg prensliğini ziyaret edip Cral Sand'ın Kotzebue suikastına değin bilgi topluyorlar. Ekim-kasım arasında kont Walevski'yle tanışıyor.

8 Kasım: Renaissance Tiyatrosu perdelerini Victor Hugo'nun *Ruy Blas* oyunuyla açıyor.

16 Kasım: A. Joly, Yeni Renaissance Tiyatrosu'nda Léo Burckart'ın oynanmasını kabul ediyor.

1839. *10 Nisan: Alchimiste*'in (Simyacı) Renaissance Tiyatrosu'nda galası.

16 Nisan: Porte-Saint-Martin'de Léo Burckart'ın galası. Birinci oyun Dumas'nın adıyla, ikincisi Nerval'in adıyla sunuluyor izleyicilere. Nerval'in Léo Burckart'ı yirmi altı gün oynanacak. Sansüre değin bazı sorunlar oyunun sahneye konmasını geciktirince, sus payı olarak devlet Nerval'i resmi bir görevle Avusturya'ya gönderiyor. 31 Ekimde Paris'ten ayrılıp 1 Kasımda Lyon'a geliyor, 3 Kasımda Cenevre'de, sonra sırayla Laussanne, Berne, Aarau, Zurich, Constance'a geçiyor, bu kentlerde kısa sürelerle kalıp Lindau üstünden Augsbourg'a varıyor. Sonra Münich, sonra Salzbourg ve Linz. 19 Kasımda Viyana'da; o sıra Viyana'da konser vermekte olan piyanist Marie Playel'le tanışıyor. Saphir yönetimindeki bazı gazetelere makaleler veriyor.

1840. *1-13 Mart:* Viyana'dan ayrılıyor; parasız, bazen yayan, Wur-

temberg ve Bade dükalığını aşıp Strasbourg'a geliyor. 19 Martta Paris'te, Gosselin Yayınevi yazarın *İkinci Faust'u İzleyen Faust, Goethe'den Seçme Ballade'lar ve Şiirler, Schiller, Burger, Klopstock, Schubart, Körner, Uhland* gibi çeşitli çalışmalarını yayınlıyor ve bu çalışmaların her biri okura önemli önsözlerle sunuluyor.

Ekim: Nerval Belçika'ya gidiyor. Brüksel'deki Metelik Tiyatrosu'nda *Piquillo* oynanacak, gala 15 Aralıkta ve Jenny Colon oldukça ağırlıklı bir rolde. Aynı gün Fransa'da, Napolyon'un naaşı ülkeye getiriliyor.

1841. *21 ya da 23 Şubat:* İlk delilik krizi. Nerval'i Picpus Sokağı'ndaki Bayan Saint-Marcel'in kliniğine götürüyorlar. Yeni bir kriz üzerine bu kez tedaviyi, Montmartre'da, Trainée Sokağı'nda özel sağlık yurdu açan doktor Esprit Blanche üstleniyor ve Nerval 21 Kasıma kadar orada kalıyor.

1842. *5 Haziran:* Jenny Colon, Nerval'in büyük bir tutkuyla sevdiği tiyatro oyuncusu, Paris'te ölüyor.

24 Aralık'ta La Sylphide'de "*Yazılacak Bir Roman*" yayınlanıyor.

23 Aralığa doğru Nerval bir arkadaşıyla Marsilya'dan gemiye binip Doğu yolculuğuna çıkmak için Paris'ten ayrılıyor. Ay sonunda Marsilya'da.

1843. Doğu Yolculuğu. 1 Ocakta Malta Adası'na doğru yola çıkıyor. 8 Ocakta La Valette'de. Minos üstünden Mısır'a yöneliyor. Ayın sonunda, sabah gün ağarırken *Cerigo (Cythère)* yakınından geçiyor. 12'sinde Syra'da, 16 Ocak pazartesi İskenderiye'de. 7 Şubatta Kahire'ye geliyor.

2 Mayıs: Kahire'den yola çıkıp ayın ortasına doğru Lübnan'a varıyor, Beyrut'ta hastalanıyor.

Temmuz başları: Beyrut'tan gemiye biniyor, Kıbrıs, Rodos ve İzmir'i gemiden görüp 25 Temmuzda İstanbul'a geliyor ve 28 Ekime kadar İstanbul'da kalıyor. Eurolas gemisine binip yola çıkıyor. 18 Kasım-1 Aralık arasında Napoli'de. 5 Aralıkta Marsilya'da. Noel'i Nimes'de, arkadaşı Rogier'lerle geçirecek.

1844. *Eylül:* Arsène Houssaye'le birlikte Belçika ve Hollanda'da. Anevers'i, La Haye'i, Harlem'i, Rotterdam'ı, Amsterdam'ı geziyor ve 23 Eylüle kadar buralarda kalıyorlar. *Artiste*'te yazıları yayınlanıyor.

1845. *15 Ocak:* Balzac'la birlikte Lingay'nin evlilik törenindeler. Gautier Cezayir yolculuğunda olduğu için Nerval hazirandan eylüle kadar *La Presse*'in yayımıyla ilgileniyor.

Ağustos: Sekiz gününü Londra'da geçiriyor. *Cehennemlik Sevdalı Kız*'a önsöz yazıyor.

1846. 2 Temmuzda pasaportunu yeniliyor, acaba İngiltere'ye mi gitti? *Karadağlılar* üstüne de çalışıyor bu sıralar. Öte yandan Paris yöresindeki gezintileri de bu aylarda başlar.

6 Aralık: Opéra-Comique'te Berlioz'un *Faust'un Lanetlenmesi* oynuyor, söz yazarı Nerval.

1847 *Mart:* Bayan Saint-Marcel'in kliniğinde.

Ağustos: Havre yolculuğu.

1848. Çalışmaları: *Doğu Yaşamından Sahneler, Kahire Kadınları, Revue des Deux Mondes'da çıkar.* Temmuz, eylül aylarında yayınlanan çevirileri: *Henri Heine'den Şiirler.*

Temmuz: Ay sonuna doğru A. Karr'ın çıkardığı *Journal*'de. Bu gazete Cavaignac'ın başkan adaylığını destekliyor.

1849. *31 Mart:* Opéra-Comique'te *Karadağlılar* oynanıyor, müzik Limnander'in. M. Levy yayınevi yapıtı yayınlıyor.

Nisan-Mayıs: Ruhsal kriz. Önce Doktor Ley'nin, sonra Doktor Aussandon'un kliniklerinde tedavi görüyor.

Mayıs-Haziran: Gautier ile Londra'da, Dickens ve Thackeray ile tanışıyor. *Fayolle Markisi* adında bir romana başlıyor, 1 Martla 16 Mayıs arasında *Le Temps* yayınlıyor, ancak romanı tamamlamıyor. Diğer bir çalışması: *Kızıl İblis, 1850'lerin Kehanet Sözlüğü.*

1850. Bir opera yapıtı: *Utkunun Eli.*

13 Mayıs: Opéra-Comique'te, Nerval ve J. Mery'nin uyarlaması *Çocuk Arabası* sahneleniyor. *Ramazan Geceleri*'yle birlikte, *Doğu Yaşamından Sahneler*'in, *Kahire Kadınları*'nın devamı, anıları yayınlanıyor.

Haziran: Nerval, Doktor Aussandon'un tedavisinde.

Ağustos-Eylül: Almanya yolculuğu; Leipzig'e kadar gidiyor; Brüksel üstünden, 20, 22 Eylülde Paris'e dönüyor.

20 Kasım: Saint-Thomas du Louvre Sokağı'ndaki evinden çıkarılıyor.

1851. *28 Ocak:* Charpentier Yayıneviyle, *Doğu'ya Yolculuk* adlı yapıtının anlaşmasını imzalıyor.

Şubat: Touraine yolculuğu.

Eylül: Portre-Saint-Martin'in yönetmeniyle *Imagier de Harlem*'in sahneye konmasını görüşür. Comédie Française'in yönetmeni, dostu A. Houssaye'in isteği üzerine Kotzebue'nün *Halk Düşmanlığı* ve *Pişmanlık* adlı yapıtını çevirmeye başlar. 24 Eylülde tehlikeli bir ruh sarsıntısı; Passy'de, Doktor Blanche'ın kliniğinde kalır kasım sonuna kadar.

27 Aralık: Imagier de Harlem'in galası. Oyun 27 kez oynanır.

1852. Hastalanır, Belediye Hastanesinde tedavi altına alınır, 23 Ocakla 13 Şubat arası hastanede kalır. 6 Mayısa doğru Paris'ten ayrılıp Hollanda yolculuğuna çıkar, Brüksel'e gelir. Dumas ve diğer sürgünlerle görüşür. 12 Mayısta Anvers'de. La Haye, Amsterdam ve Zaandam'ı gezer, daha sonra Gand ve Lille kentlerine geçer.

1852 yılı içinde şu yapıtları yayımlanır: *Tatlı Aylaklık* (La Bohème galante), *Lorely, Almanya Anıları, Aydınlanmışlar, Ekim Geceleri, Öyküler ve Gırgırlar.*

Bunca yoğun çalışmaya rağmen yıl sonunda yine mali sıkıntı içindedir ve belediyeden para yardımı istemek zorunda kalır.

1853. Ocak ayında *Küçük Aylaklık Şatoları* yayınlanır. *Sylvie*'yi yaz-

maya başlar. 6 Şubat-27 Mart tarihleri arasında Belediye Hastanesi'nde yatar. 15 Ağustosta, Revue des Deux Mondes'da *Sylvie* öyküsü yayınlanır. 25 Ağustos akşamında bir ruh krizi daha geçirir, ayın 27'sinde Doktor Blanche'ın sağlık yurduna yatırılır. Eylül sonunda biraz iyileşir gibi olur, ancak bir krize daha düşer. Tam bir hezeyan ve delilik nöbetleri içindedir. 10 Aralıkta *Le Mousquetaire* dergisinde, Dumas'nın yazısı eşliğinde *El Desdichado* şiiri çıkar.

Nerval yayınlanmamış yazılarını ve şiirlerini ivedi derleyip toparlar ve *Küçük Aylaklık Şatoları* adı altında, kitap halinde yayınlar, bir yandan da *Ateşin Kızları*'nı hazırlar.

1854. *Ateşin Kızları* ve *Les Chimères* aynı kitapta yayınlanır. Kotzebue'den yaptığı *Halk Düşmanlığı* ve *Pişmanlık* çevirisini tamamlar. 14 Martta kendisine bir doğu yolculuğu önerilir, ancak yolculuk gideri olarak verilen 600 frankı yeterli bulmaz, ayrıca sağlığı hayli bozuk olduğu için Fransa'dan fazla uzaklaşmak istemez. 27 Mayısta Doktor Blanche'ın Sağlık Yurdundan çıkar ve Almanya'ya gider, Strasbourg, Baden, Carlsruhe, Bruchsal, Stuttgart, Münich, Augsbourg, Donauwerth, Nurenberg, Neuenmarkt ve Leipzig kentlerinde kalır. Belki yolculuğunu uzatacak ama ciddi bir ruh sarsıntısı daha geçirir.

8 Temmuzda Weimar'a gelir, ordan Gotha, Cassel ve Francfort kentlerine geçer ve 18 Temmuzda Forbach üstünden Fransa'ya döner.

20 Temmuza doğru Paris'tedir. 8 Ağustosta yeniden Doktor Blanche'ın sağlık yurduna girer. *Aurélia* üstünde çalışır, ancak, bir sağlık yurdunda olduğu için yeteriyle özgür değil. Edebiyatçılardan oluşan Toplum Komitesi'nin girişimiyle 18 Ekimde taburcu olur. Soğuk bir mevsim, kalacak belli bir yeri yok.

31 Ekimde *Dumas Le Mousquetaire*'de *Pandora*'nın bir bölümünü yayınlar. "Reuve de Paris"de *Aurélia*'nın birinci bölümü çıkar.

1856. Başıboş, aylak bir yaşam sürer, cebinde karnını doyuracak parası yok.

25 Ocak: Paris'te hava müthiş soğuk, eksi 18 derece, yollar buz tutmuş.

26 Ocak: Sabaha karşı Gérard de Nerval, Vieille-Lanter Sokağında, bir sokak lambasında asılmış olarak bulunur ve 30 Ocakta gömülür.

GÉRARD DE NERVAL ATEŞİN KIZLARI

Ateşin Kızları, Nerval'in, dünya yazınının bu asi ve dâhi çocuğunun, tüm yaşamı boyunca yazdığı en iyi iki öyküyü içermekte; *Sylvie* ile *Rüya Ve Yaşam*'ı...

Sylvie, Marcel Proust'un tutkun olduğu öyküydü, *Rüya Ve Yaşam*'sa Yahya Kemal öldüğünde, başucunda, açık bir halde bulunmuştu. Tüm öykülerin kirlendiği bir çağda, 21. yüzyılda; henüz kirlenmemiş zamanlara ait, çığır açıcı iki başyapıt, imkansızı hayal edebilenlere...

Edebiyat - 259

www.ithaki.com.tr

ISBN 975-273-078-7

9789752730786

ithaki